

România literară

29

21 iulie 2006 (Anul XXXIX)

B

acalaureat românesc

sau

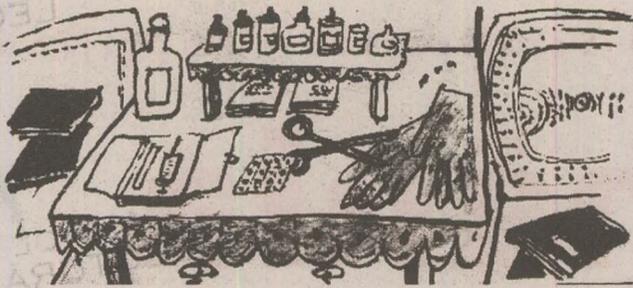
triumful talentului

Tabletă de Nicolae Manolescu

Două lucruri deopotrivă de alarmante s-au desprins din scandalul examenului de sfârșit de liceu din vara aceasta. Din păcate, doar unul a reținut atenția, și asta fiindcă a interesat presa. Celălalt a trecut aproape neobservat. Presa a dat la iveală un fapt bănuit de multă vreme, dar care abia acum face masa critică necesară: corupția. De ani buni se știe că subiectele la scris transpiră. E drept că în trecut nu s-a vorbit de cumpărarea lor. În 2006 însă a luat naștere, s-ar zice, o veritabilă piață a subiectelor. Am aflat și tarifele. Foarte mari în raport cu veniturile românilor. Se știa și că unii supraveghetori închid ochii la tentativele elevilor de a copia ori de a discuta între ei. O noutate este anul acesta că unii supraveghetori ar fi dictat formularea corectă a unor subiecte în auzul unor întregi clase. Nici așa-zisul fond de protocol strâns de părinți nu e de azi, de ieri. MEC și Inspectoratele au o vină în asta: nu s-au gândit să prevadă bani pentru apă minerală (a fost teribil de cald în unele zile), cafea și chiar mâncare pentru profesorii care au petrecut ore în șir în clase, la corectură și la examinare. Părinții au luat, ei, inițiativa și ce a urmat nu mai este un secret pentru nimeni. Intervenții pentru recorectarea unor teze au existat mereu. Anul acesta au fost doar mai numeroase. Corupția nu e așadar de acum. Doar proporțiile ei, poate, sînt acum mai mari decît oricînd în trecut.

Al doilea lucru pe care l-a arătat cu asupra de măsură bacalaureatul din 2006 a fost că în liceul românesc se învață puțin și prost. Corupția nu e decît rezultatul unei mentalități: în loc să-și oblige loazele să învețe, părinții le cumpără notele de trecere. Revolta elevilor contra ziaristei de la *Gîndul* care a dat în vileag piața subiectelor e rodul aceluiași fel greșit de a înțelege școala: de ce să mă omor învățînd, dacă pot trece aflînd subiectul înainte de examen. Sau procedînd ca personajele din *Triumful talentului* de Caragiale. Ideea că o patalama oarecare nu valorează în sine nimic nu le trece prin cap nici elevilor, nici părinților. Și uneori nici dascălilor. Paradoxul este că doar doi elevi din trei din Capitală au luat bacalaureatul. Tot un paradox este că în cîteva județe procentul de reușiți a fost aproape de sută la sută. Asta în ciuda faptului că liceul românesc nu mai oferă elevilor nici măcar strictul necesar pentru a se putea considera, la absolvire, oameni instruiți. Judecînd după felul cum au tratat subiectul de la literatura română (singurul asupra căruia mă pot pronunța), e limpede că elevii n-au noțiuni elementare (ce este, de pildă, un intelectual) și că nu citesc aproape nimic. Sigur că i-au luat pe Ilie Moromete și pe Ion al Glanetașului drept intelectuali, dacă singurele romane citite sau predate, în virtutea inerției, de profesori care nu mai citesc nici ei altceva, au fost *Moromeții* și *Ion*. Și cum cel care a redactat subiectul nu s-a uitat pe manuale ori pe critica la romanul lui Preda ca să vadă că Ilie Moromete apare mai peste tot ca un „țăran filosof”, formularea a devenit o cursă în care au căzut cei mai mulți. Dacă orizontul lecturii era mai cuprinzător, cursa putea fi evitată, mai ales în condițiile în care subiectul nu se referea la opere, ci la autori.

Așa stînd lucrurile, MEC are o sarcină grea: să ia reforma școlii de la capăt. Cel dintîi pas este de a-i obliga pe dascăli să predea și pe elevi să învețe cum se cuvine. Iar Legea Învățămîntului ar trebui să înceapă nu cu un sos interminabil despre educarea tinerilor în spiritul iubirii de patrie și de cultura ei, ci cu un singur cuvînt, în care se cuprinde întreaga menire a oricărei școli adevărate: *instruirea*. Și care lipsește din lege. ■

s u m a r

Ofsaid - de Solomon Marcus - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Bacalaureatul se joacă în vestiare

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Spovedaniile unui exilat

REAȚII IMEDIATE de Alex. Ștefănescu - p. 6
O poetă de care nu a auzit nimeni...

CRITICĂ LITERARĂ de Cosmin Ciotloș - p. 7
Școala de la Ficțiuni

Întâmplări mărunte de Mihai Mandache - p. 7

Poeme de Ioan Țepelea - p. 8

SCRISOARE DIN PARIS de Lucian Raicu - p. 9
Mai bine mai târziu decât prea devreme

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumar - p. 9

PRIN ANTICARIATE
Lângă Mântuleasa de Simona Vasilache - p. 10

Aromâna de lângă noi de Coman Lupu - p. 10

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Degradarea poeziei

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Jocul de-a impersonalizarea

ISTORIE LITERARĂ de Ion Simuț - p. 13
Legionarismul între speranță și decepție

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p. 14

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p. 14

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 15
Un poet prozator

CENTENAR TRAIAN CHELARIU - pp. 16-17
Fragmente cernăuțene din anii '30
Selecție și prezentare de Mircea A. Diaconu

Două proze de Gheorghe Schwartz - pp. 18-19

Istoria poeziei ca Jurnal de Grete Tartler - p. 20

Peripețiile unui incunabul de Marilena Popescu - p. 21

Lecturile personajelor de Horia Gârbea - p. 22

Paranteza (ne)dreaptă de Marian Victor Buciu - p. 23

La Paris printre muzicienii (II) de Liviu Dăncăeanu - p. 24

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șuşară - p. 25
Maxim Dumitraș (schită pentru un portret)

Un „Portret” al României... de Dumitru Hîncu - pp. 26-27

Sașa Ciomâi (Aleksandr Glikberg, 1880-1932)
Versiune românească și prezentare de Leo Butnaru - p. 28

MERIDIANE - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

OCHIUL MAGIC - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
**Fundației
ANONIMUL**

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

**ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU**

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU**

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 6, 7, 8, 9, 12, 22, 28, 30),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 2, 13, 15, 16, 17, 29, 32)

ECATERINA IONESCU (pag. 3, 4, 5, 10, 11, 14, 21, 31)

NINA PRUTEANU (pag. 18, 19, 20, 23, 24, 25, 26, 27).

Grafica: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Viața secretă a noptierelor (Ioanei Pârvulescu - partea II)*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**

Corespondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MĂLINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ** (Cehia)

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133,
sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN**

Cont în lei: BRD-GSG agenția Șincai,

RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG

Agenția Șincai RO87BRD441SV59488974410 (USD),

RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com

http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Revista **România literară**

este editată de Fundația

România literară cu sprijin

de la Fundația „Anonimul”,

Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor.

Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare – Groupe Sociétés
Générale

Revista **România literară** este editată de SC

Satiricon SRL, sub licență. S.C. Satiricon SRL, str. Școala

Floreasca nr. 3 sect. 1 București. Tel. 231.35.00, Fax.

230.51.07, E-mail: office@satiricon.ro

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Litere (A.R.I.E.L.), asociație cu statut
juridic, recunoscută de către
Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

actualitatea

Ofsaid

Pasiunea pentru fotbal m-a urmărit din copilărie și nu m-a părăsit niciodată. L-am practicat pe stradă și pe maidan, l-am urmărit pe un stadion modest și cu echipe modeste (Bacăul, Moldova în ansamblul ei nu aveau în anii '30 ai secolului trecut nici o echipă în primul eșalon). Visam să văd la lucru echipa Ripensia din Timișoara, dar trebuia să mă mulțumesc cu relațiile la radio și din presă. Mi-am luat revanșa în anii postbelici, când am devenit bucureștean și mergeam frecvent la stadion, pentru a urmări pe viu partidele din divizia A. Când n-am mai putut merge la stadion, am profitat de apariția televiziunii și am devenit spectator din fotoliu, cum sunt și acum. Scriu aceste rânduri la câteva ore după încheierea Campionatului Mondial din Germania și am pe retină multe imagini ale unor faze de mare frumusețe, care arată că marii jucători, ca Totti, Vieira, Klose, Figo, Ronaldo, oricât ar fi de preocupați de latura financiară a fotbalului, nu pot rezista tentației ludice și transformă fotbalul în artă.

Ca multe alte jocuri sportive de echipă, fotbalul are ca personaj central o minge. Acest obiect sferic și elastic are un comportament duplicitar; pe de o parte, îți dă impresia că faci cu el ce vrei, pe de altă parte, în orice moment îți poate înșela așteptările. Mingea îți este un partener capricios, care trece ușor de la fidelitate la trădare și invers. Imprevizibilitatea, surpriza sunt chiar mai mari decât la handbal sau la volei, deoarece terenul este mult mai mare și, în plus, manipularea mingii cu piciorul este mai puțin precisă decât cu mâinile. Putem deci considera că la fotbal teatralitatea mingii este maximă.

Symbolismul mingii este în mare măsură cel al sferei, care din cele mai vechi timpuri a exprimat perfecțiunea. Nu există pe suprafața sferei locuri privilegiate sau defavorizate; simetria și omogenitatea sunt totale. Mingea se oferă fiecărui jucător cu aceeași dămicie, se lasă posedată de oricine, fără discriminare. Ca și viața, ea parcă spune fiecăruia: Sunt a ta, exist pentru plăcerea ta, tu decizi ce vrei să faci cu mine (un antrenor recomandă echipei sale să savureze jocul, să joace de plăcere), dar sunt și a hazardului, iar rolul tău este de a reduce acțiunea acestuia. La fel se întâmplă în creația culturală, unde gratuitatea este un factor important al reușitei. Mingea oferă o șansă egală pentru toți, ea face din fotbal un simbol al unei societăți echitabile, în care succesul este obținut prin merite personale, prin luptă și competiție onestă. Scopul luptei este simbolizat cu toată claritatea și precizia: a marca cât mai multe goluri în poarta adversă (cuvântul «goal» înseamnă în engleză «scop»). Metafora golului a pătruns în viața cotidiană, dar semnificația sa majoră este azi exprimată de capacitatea de a construi proiecte credibile, cu finalitate precisă; să nu uităm că România a ratat și ratează surse importante de finanțare, tocmai din cauză că nu propune proiecte de acest fel. Oricâtă dexteritate ar arăta o echipă la mijlocul terenului, în absența eficacității în acțiunile spre poarta adversă succesul este imposibil. Ați observat că uneori câștigă echipa care a fost în inferioritate în ceea ce privește durata de posesie a balonului? Neclaritatea scopului este vizibilă în problemele privind învățământul, unde planurile pe termen lung, programele și manualele nu se înscriu într-o viziune care ține seamă de marile schimbări de paradigmă intervenite în ultimele decenii.

În fotbal, aspectele conflictuale, încărcate de dramatism, sunt de două feluri: pe lângă cele care privesc relația jucătorilor cu mingea, mai avem pe acelea care rezultă din ciocnirea de interese dintre cele două echipe. În termenii teoriei jocurilor de strategie, fotbalul se apropie de ceea ce se numește un joc de sumă nulă: orice câștig pentru una dintre echipe este o pierdere pentru cealaltă. Am spus „se apropie” și nu „este”, deoarece există situații care dezavantajează ambele echipe, cum ar fi calitatea proastă a terenului, căldura excesivă etc. Avem deci în vedere numai câștigurile care rezultă din joc, nu și pe cele care rezultă din contextul fizic, climatic sau de altă natură. Totuși, dacă ne oprim aici, ceva esențial rămâne nespuse. Mai trebuie adăugat faptul că relația de conflict dintre cele două echipe coexistă cu o relație sinergică, în sensul că fiecare dintre echipe o poate ajuta pe cealaltă să dea un randament cât mai bun. O echipă nu-și poate demonstra valoarea decât în prezența unui adversar cel puțin la fel de valoros. Pentru a dobândi o calitate superioară

trebuie să accepți lupta cu cei care sunt mai buni decât tine; este și filozofia care se desprinde din comportamentul structurilor disipative ale lui Prigogine. Ați observat că, atunci când un jucător primește cartonașul roșu, crește ambiția de luptă a echipei rămase în inferioritate numerică?

Una dintre situațiile cele mai subtile și mai semnificative ale fotbalului este aceea de ofsaid. Mergând la cuvântul englezesc corespunzător, înțelegem că, în contextul pe care îl avem în vedere, a fi în ofsaid înseamnă a te situa în afara jocului. Diagnosticarea situației de ofsaid nu e totdeauna simplă. La meciul dintre Brazilia și Ghana din cadrul grupelor la Campionatul Mondial din Germania, un jucător brazilian țâșnise cu mingea pe extremă și se îndrepta spre poarta adversă. Comentatorul televiziunii observa: „Nici vorbă de ofsaid!”, dar brazilianul, în loc de a trage direct la poartă, a pasat mingea lui Adriano, care venea de pe partea cealaltă, iar acesta din urmă a marcat golul, care însă abia la reluare a dezvăluit situația de ofsaid în care se afla. Și totuși, golul fusese validat. În schimb, în finala Italia-Franța, un gol marcat de italieni din poziție de ofsaid a fost invalidat.

Nu cumva scenariul de mai sus ne este foarte familiar? Toată zarva legată de aderarea la Uniunea Europeană, condițiile care trebuie satisfăcute pentru a deveni „europeni”, se învârt în jurul faptului că, din diferite puncte de vedere, ne aflăm încă în afara „jocului european”, nu ne încadrăm în regulile sale: ne aflăm în ofsaid. Iată un exemplu din domeniul vieții științifice și universitare. În ultimele luni, au apărut în diferite reviste de cultură și în unele ziare o serie de articole privind standardele de promovare universitară; vom menționa, dintre cele mai recente, articolul lui Gh. Ceaușescu din **România literară** (nr. 25, 23 iunie 2006, p. 3), în care se pune punctul pe i. Referindu-se la domeniul său, al studiilor clasice, autorul menționează numele unor reviste internaționale de profil, în care ar fi de dorit să se vadă și contribuții ale unor autori

români. A evita sistematic aceste reviste înseamnă a te plasa în afara razei de observație a comunității științifice internaționale din domeniul considerat, deci implicit înseamnă a te sustrage judecății ei critice, a te situa în afara jocului pe care îl reprezintă cercetarea științifică, joc de natură esențial globală; o situație clară de ofsaid, care nu a beneficiat până acum de suficientă atenție și a proliferat la noi în mai toate domeniile de cercetare.

Într-un articol din „Idei în dialog” (nr. 7, iulie 2006, p. 50), Al. Baumgarten aprobă punctul de vedere al lui Gh. Ceaușescu, dar consideră că prioritară este furnizarea în țară a „unui mediu academic sever, cu criterii de competitivitate și cu exercițiul public al polemicii și al stabilirii unui standard de calitate științifică în care să putem forma specialiștii doriți”. Dar fără ieșirea în lume pentru care pledează dl Ceaușescu nu văd cum am putea forma mediul academic dorit de dl Baumgarten. Cele două acțiuni nu sunt consecutive, ci concomitente, ele se sprijină reciproc. Dl Baumgarten se teme că soluția propusă de dl Ceaușescu „în loc să ne elibereze de conștiința colectivă a marginalității, mai degrabă ne subliniază acest statut, postulând faptul că autenticul este *a priori* în altă parte și că singura sursă de legitimare este extrinsecă propriei noastre vieți academice”. Numai că realitatea este alta. Intrând în jocul internațional al competiției culturale, la postura noastră inițială de jucători se adaugă aceea de arbitru; ni se recunosc dreptul și competența unei judecăți critice privind valoarea rezultatelor altor autori. Distincția margine-centru se atenuază și în cele din urmă dispare. Chiar publicațiile românești la care se referă dl Baumgarten contribuie la acest proces, ne aflăm deci pe aceeași lungime de undă. Putem da multe exemple în care specialiștii români care au acceptat regulile jocului global au fost numiți în comitete editoriale ale unor reviste internaționale, în comitete de program ale unor întâlniri științifice internaționale, în comisii de doctorat sau de promovare universitară în diferite țări; au fost invitați să prezinte rapoarte la întâlniri internaționale și au fost numiți recenzenti la reviste internaționale de referat. Problema nu se pune în termeni de «noi» și «ei», ci în raport cu o viziune globală care se substituie uneia parohiale. Mediul academic românesc își poate dovedi vitalitatea numai în interacțiune cu cel global; primul trebuie să devină o parte organică a celui de-al doilea.

Solomon MARCUS

Comunicat de presă

„Zile și Nopti de Literatură” Neptun, 2006

Uniunea Scriitorilor din România organizează a cincea ediție a Festivalului Internațional „Zile și Nopti de Literatură”. Evenimentul urmează să se desfășoare în perioada 15-19 septembrie la Mangalia/Neptun/Constanța și București. Co-organizatori la ediția din acest an sunt partenerii tradiționali ai USR încă de la prima ediție: Ministerul Culturii și Cultelor, Institutul Cultural Român, Societatea Română de Radiodifuziune, Primăria Mangalia. USR se bucură și de sprijinul Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos și al Universității Ovidius din Constanța.

Festivalul, organizat sub patronajul spiritual al poetului latin PUBLIUS OVIDIUS NASO, își propune și prin cea de-a V-a sa ediție să pună în dialog personalități ale literaturii din întreaga lume.

Dezbaterile din cele două zile de Colocvii vor avea ca temă „Șansa literaturilor «mici». Ce și cum se traduce? Ce și cum se promovează în domeniul literaturii?”. Serile vor fi rezervate lectorilor de poezie contemporană română și străină. O zi a manifestării este dedicată lansărilor de carte în cadrul Salonului de Carte Ovidius din Constanța, în prezența editorilor și scriitorilor participanți la Festival. Ultima zi va fi dedicată Ceremoniei de decernare a celor 3 premii: Premiul OVIDIUS, unei personalități literare de notorietate; Premiul pentru traducerea unei opere literare românești într-o limbă străină; Premiul pentru editarea, publicarea și promovarea literaturii române în lume, acordat unei edituri din străinătate.

Participarea internațională reunește aproximativ 55 de scriitori din țări cu care Uniunea Scriitorilor a stabilit deja contacte – Marea Britanie, Statele Unite, Irlanda, Franța, Belgia, Suedia, Tunisia, Spania, Portugalia, Rusia, Bulgaria, Ungaria, Israel, Slovenia, Serbia și Muntenegru, Republica Moldova, Germania, Austria, Grecia, dar și din țări care sunt prezente în premieră la această manifestare, cum ar fi Egipt și Cipru.

Festivalul se bucură de colaborarea cu Microsoft South-East Europe, cu Editurile Polirom, Cartea Românească, Curtea Veche, Vinea, Humanitas, ALLFA, Ivan Krasko, MLR, Scrisul Românesc, precum și de parteneriatul media cu Societatea Română de Radiodifuziune, „Jurnalul Național”, Televiziunea Națională - Canalul Cultural. Coorganizatori sînt M.C.C., I.C.R. și Departamentul pentru românii de pretutindeni al M.A.E. Printre sponsori, Coca-Cola, Farmexim etc.

actualitatea

Mircea Mihăieș

CONTRAFORT

Bacalaureatul se joacă în vestiare

Bacalaureatul de pomină al anului 2006 ne-a arătat în ce măsură un sistem care ar trebui să fie al competiției și performanței este doar unul al corupției, incompetenței și minciunii. Hărdău promite inspecții peste inspecții, amenință cu sancțiuni, dar știm cu toții că sunt doar vorbe goale. Ce să mai conștiți, o dată infractorii dispăruți de la locul faptei? Pe cine să pui cu genunchii pe boabe de porumb, o dată ce loazele sunt deja „bacalaureate”, ba chiar au apucat să-și depună dosarele la facultăți de mare — vorba vine — prestigiu?

Scenariul pe care am să-l evoc, în rândurile de mai jos, nu e dintr-un film cu proști, ci o tristă realitate a vremurilor pe care le trăim. Să nu credeți cumva că evenimentul național numit „bacalaureat” e o simplă buftăseală, așa cum s-a putut vedea la televizor. Dincolo de subiectele pierdute și găsite, dincolo de încercarea vigilentei organizatorilor de către ziaristi naivi (de parcă asta ar fi problema, subiectele!) se întinde un continent al complicităților, hoțiilor și escrocheriei. Din câte am reușit să aflu în câțiva ani de observare relativ atentă a sistemului, pot afirma cu mâna pe inimă că bacalaureatul românesc e o acțiune perfect organizată, admirabil condusă și încheiată, ca-n Caragiale, undeva între *Lanțul slăbi-ciinilor* și „Pupat toți Piața Independenței”.

Prin urmare, ministrul Hărdău poate să-și ia liniștit vacanța, pentru că nu prin recorectare și supracorectare va ajunge la vreo îmbunătățire a situației. De ce? Pentru că lucrurile au fost truate cu mult înainte de a intra sub creionul roșu al echipelor de corectori. Bacalaureatul românesc se joacă în cu totul alte părți decât în sălile unde, frumos îmbrăcați, cu batiste și pixulețe la ei, stau elevii gata să li se livreze „marfa”. Nu inventez, pur și simplu relatez ceea ce am aflat de la câțiva foști studenți, astăzi profesori, uluiți de perfecțiunea și eficiența sistemului în care au nimerit. Nimic din ceea ce, în naivitatea mea și a colegilor mei de catedră, le-am comunicat pe când erau studenți nu are legătură cu înspăimântătoarea realitate a învățământului secundar românesc.

„Dom’ profesor”, mi-a spus chiar zilele trecute unul din strălucirii absolvenți ai facultății la care lucrez, „să știți că dacă vrem să supraviețuim, trebuie să intrăm în sistem. Dacă nu ne dăm pe brazdă, dacă «nu lăsăm fițele», cum ni s-a spus verde-n față, riscăm să fim dați afară”. L-am privit cu neîncredere, convins că exagerează. „Nu inventez nimic. Dacă doriți, vă explic cum funcționează lucrurile. Cosa nostra siciliană e nimic pe lângă ceea ce se întâmplă la noi. E o organizare perfectă, de la portar la director fiecare își cunoaște rolul și locul.

Am să vă spun ceva: în aproape fiecare școală s-a creat un grup de profesori privilegiați — noi le spunem „mafioții” —, cei care predau materiile pentru bac. În timpul examenelor, după ce s-au deschis subiectele, aceștia se închid în câte o sală lăturalnică, unde rezolvă de zor subiectele. Desigur, pe bani grei. Apoi, după vreo jumătate de oră, acestea sunt introduse în săli, elevilor alesi pe sprânceană,

fii și fiice de VIP-uri sau de bișnițari plini de bani. Pentru liniștea generală, rezolvările se împart tuturor elevilor, cât să ia un cinci și cei „defavorizați”. Dacă vrei notă mare, trebuie să fii pila directă a directorului, a profului făcător de subiecte, a președintelui sau a vicepreședintelui de comisie. Ori a inspectoratului. Dacă-ai ști ce jale metafizică se așterne în școli când se schimbă directorul! Vai, mafia se dă de ceasul morții: dar dacă următorul e corect? Știți ce înseamnă într-o școală a fi corect și oneros? A fi ciumat! Dar schimbările astea nu au loc niciodată în perioada examenelor. Atunci e important ca sistemul să funcționeze ca uns!”

Nu sunt chiar atât de naiv încât să-mi imaginez că învățământul anului 2006 poate fi la fel de idilic precum cel din *Domnul Trandafir*. Dar nici că totul a devenit de vânzare nu-mi vine să cred. Ar însemna să ne furăm singuri căciula, să ne programăm o subdezvoltare înfricoșătoare, să ridicăm minciuna la rangul de unic adevăr social. Scriu aceste rânduri cu sentimentul penibil că mă simt moralist într-un bordel de cea mai joasă speță.

„Știți câți nu fac parte din mafia directorilor? Cam zece la sută, cu indulgență o spun. Dar nu pentru că ar fi toți corecți, ci pentru că, în genere, ei iau și banii celor care rezolvă subiectele și nu vor să riște. De-ai ști ce bătaie se dă pentru racolarea celor mai buni profesori din fiecare oraș! Vă dați seama, cu cât subiectele sunt rezolvate mai repede și mai bine, cu atât sumele cresc. Partea comică e că mafioții sunt în genere proști și greșesc subiectele. Așa s-a ajuns la situații când fiul de VIP a luat opt, deși a plătit pentru o notă de zece. Să vezi atunci scandaluri și amenințări! În astfel de cazuri, banii se dau înapoi, ca la orice livrare mafiotă eșuată.

Unii directori nu se implică, dar fac precum fostul meu director: în perioada bac-ului pleacă în alte comisii, lăsând cu bună știință mafia să facă ce vrea. Cu alte cuvinte, nu-i deranjează. Nu-i dă mâna să le fie antipatic, pentru că poate fi schimbat cât ai zice pește. Ei, aici e marea problemă: felul în care se fac numirile directorilor. Absolut pe bază de dosar politic. Deși se urlă pe toate drumurile că școala e apolitică, nu cunosc instituție mai politizată. Oamenii de încredere concurează ei cu ei înșiși, pentru posturi numai de ei știute, în zile și ore ținute secrete.

Nu fiți așa uimit, lucrurile astea sunt arhicunoscute. Mi-au spus-o chiar prima mea serie de elevi. Am crezut că fabulează, dar după ce am văzut an de an, cred că realitatea e mult mai gravă. Dacă nu se depolitizează școala, ne ducem de râpă! Sistemul e atât de corupt, încât, fără să vrei, devii prizonierul lui. Am încercat să mă pun în pielea directorului meu actual. Credeți-mă, nu ai cum să fii corect, ca director, decât dacă ai băga la pușcărie pe câțiva din colegi. Și cine face asta? Cred că și eu aș ezita — au familie, copii, hm, cum aș putea duce o astfel de greutate pe conștiință? Cel mai grav e că directorii sunt mână în mână cu inspectoratele. În clipa în care ieșe pe ușa inspectoratului corpul de

control, directorul școlii e anunțat și orice urmă de neregulă e ștersă cu buretele, de la coridoarele murdare la mânarile din timpul examenelor de bacalaureat.”

Dacă lucrurile stau cu adevărat astfel — și n-am nici un motiv să cred că fostul meu student exagerează — inspecțiile fanfaronice anunțate de ministrul Hărdău nu au absolut nici un rost. Urmele au fost șterse demult, fițiicile au dispărut, iar lucrările pot fi recorectate până la ziua de apoi. În plus, ce îndreptățire morală poate avea un ministru care ne arată că e un umil rob al sistemului: după ce a fost dat afară pentru modul rușinos în care a organizat examenele de bacalaureat, dna Paloma Petrescu revine în trombă, în funcția de „Consilier 1 A”, în cadrul Direcției Generale Buget-Finanțe, Patrimoniu și Investiții din cadrul Ministerului Educației. Să tot fii „rotit”, în condițiile astea, că de bacalaureat are cine să se ocupe! Ca porumbița a sistemului, dna Petrescu va face, desigur, ceea ce a mai făcut. Cum memoria nu e partea noastră tare, poate că revizitarea licitațiilor de manuale din 2001 ar fi un bun prilej să ne împrosptăm amintirile din vremea când specialistă de azi în investiții era președinta uneia din cele mai dubioase comisii din dubioasa epocă a marelui Năstase. ■

N.R. MEC a comunicat că dosarul neregulilor de la BAC, rezultat al anchetei interne, se află în miinile Procurorului General. Sperăm că scepticismul colaboratorului nostru nu este întemeiat și că justiția își va spune cuvântul.

ROMTELECOM
prezintă

hp invent

SEC

ANONIMVL
Festivalul Internațional
de Film Independent

Delta Dunării - Sfântu Gheorghe
editia a III a
14 - 19 August 2006

URSUS

VIVA!

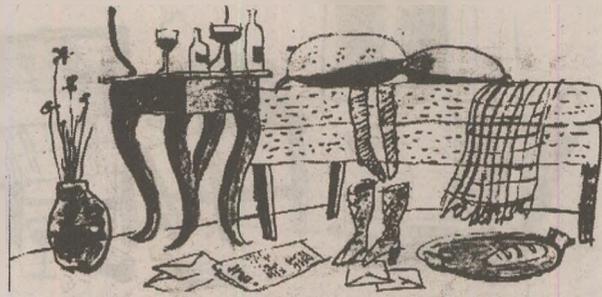
DILEMA VECHIE

RE-PUBLIK

Evenimentul

FUNDAȚIA ANONIMVL

tipar, grafica și tipar

critică literară

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Spovedaniile unui exilat

Gelu Ionescu, *Covorul cu scorpioni*. Douăsprezece fragmente memorialistice, Editura Polirom, Iași, 2006, 340 pag.

La sfârșitul anilor '80, Gelu Ionescu era una dintre vocile inconfundabile ale postului de radio „Europa liberă”. Împreună cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, mai tânărul Gelu Ionescu era unul dintre principalii realizatori și animatori de emisiuni culturale (*Perspective europene*, *Actualitatea culturală românească*, atunci când era cazul intervenea pe teme de cultură și învățământ și în emisunea vedetă, *Actualitatea românească*). Ceea ce nu era lipsit de importanță într-o vreme în care evenimentele din spațiu cultural erau trăite și comentate de publicul românesc la o cu totul altă intensitate decât astăzi. Ca om foarte tânăr la vremea respectivă, proaspăt absolvent al unei facultăți din provincie, nu știam nimic despre oamenii ale căror voci le ascultam seară de seară, chiar dacă unii dintre ei se răsiseră târziu țara (Gelu Ionescu, în 1983), și aveau, în momentul plecării bine conturate cariere profesionale. Cert este că, până la căderea regimului comunist, nu aveam habar cum arată la față vedetele postului de radio „Europa liberă” — ca milioane de români, încercam însă seară de seară să fac exerciții de imaginație — și nu știam absolut nimic despre *background*-ul lor. Practic, nu m-am interesat niciodată cine sunt oamenii din spatele microfonului, cu ce s-au ocupat înainte de a ajunge la celebrul post de radio. Mă întreb astăzi cu toată seriozitatea dacă știam

măcar că Monica Lovinescu este fiica marelui Eugen Lovinescu. Cred că pe asta o auzisem totuși prin cercurile scriitoricești pe care începusem să le frecventez.

Vocea „Gelu Ionescu” îmi sugera mereu un intelectual egal cu sine, auster, sobru, mereu foarte bine informat, dar străin de orice entuziasm sau formă de efuziune. Un *gentleman* înzestrat cu spirit critic, care știe măsura exactă a lucrurilor, și nu se ferește să-și facă auzit punctul de vedere atunci când este cazul.

Covorul cu scorpioni este o carte mozaic, compusă din douăsprezece fragmente memorialistice definitive pentru a marca personalitatea intelectuală a lui Gelu Ionescu. Ele trec în revistă întreaga existență a autorului, cu aspectele sale esențiale, dar și cele neglijabile, oamenii pe care i-a cunoscut, înfrângerile, bolile, dar și momentele de luminoasă împlinire. Diferențele valorice dintre fragmente sunt semnificative, fapt explicabil pentru o carte în care notațiile cu caracter personal (pe multe pagini sunt evocați prieteni din copilărie, colegi și profesori, inclusiv din ciclurile inferioare, oameni și întâmplări din perioada în care era figurant la Teatrul de Operetă, rude mai apropiate sau mai îndepărtate) stau laolaltă cu cele esențiale, legate de nume capitale ale culturii române (Tudor Vianu, George Călinescu, Ion Negoițescu, Eugene Ionesco, Mircea Eliade, Emil Cioran) sau cu descrierea atmosferei din culisele postului de radio „Europa liberă”. Dincolo de evocările propriu-zise, Gelu Ionescu intervine și în dezbaterile de idei care au agitat viața intelectuală românească în anii din urmă (în ce măsură se poate trasa semnul egalității între crimele nazismului și cele ale comunismului, presupusul antisemitism al unor lideri de opinie din România de azi, colaboraționismul unor mari spirite interbelice — Tudor Vianu, George Călinescu — în anii de maximă teroare ai regimului comunist. În aceste chestiuni extrem de delicate, analistul încearcă să privească realitatea din toate unghiurile posibile, asemeni unui judecător cinstit care pornește de la premisa de nevinovăție. Edificatoare este, în acest sens, analiza făcută „colaboraționismului” lui Tudor Vianu (Gelu Ionescu a fost unul dintre asistenții profesorului), la capătul căreia, după ce trece în revistă faptele și, mai cu seamă, comportamentul cotidian al savantului, autorul îi găsește unele circumstanțe atenuante: „Nu cred că nu va fi suferit și pentru duplicitatea sa și a altora, duplicitate la care a fost silit aproape un întreg popor. Vianu nu reprezintă, cătuși de puțin, fața voioasă cabotină sau cinic profitoare a vârfulilor intelectualității române care au colaborat cu regimul comunist...” (p. 105). În felul acesta, fostul asistent al lui Tudor Vianu ia atitudine față de o afirmație a kolegei sale de la „Europa liberă”, Monica Lovinescu, potrivit căreia, tinerii au învățat de la Tudor Vianu nu numai estetica, ci și „cum poți practica duplicitatea și ignora etica, de fapt”. Acesta este cazul tipic de polemică în care toată lumea are dreptate. Îl poți înțelege pe Gelu Ionescu atunci când spune că Tudor Vianu nu a fost cel mai mare ticălos al epocii și că, în fond, nimic din ce a primit de la regimul comunist nu era nemeritat. Pe de altă parte, din perspectiva dramei familiei Lovinescu (soția reputatului critic, mama Monicăi, a murit în condiții crunte, în închisoare), perpetuarea ascensiunii sociale a profesorului după schimbarea de regim, pe fondul terorii abătute asupra vechii elite culturale și politice nu-și poate găsi explicația decât într-un deficit de etică. De altfel, foarte înțelegător cu Vianu, Gelu Ionescu se arată intransigent cu Mircea Eliade, pentru refuzul acestuia de a face publice motivele apropierei sale de ideologia Gărzii de Fier. Dar nici Vianu nu și-a făcut publice motivele duplicității cu regimul comunist. Circumstanțele sale atenuante relevate de Gelu Ionescu vin din deducție și analiză. Or, nu este chiar *fair* să-i solicităm cuiva explicații publice când, într-o situație comparabilă, altcineva este absolvit de vină pe baza simplelor noastre deducții, observații și analize.

Mânat de cele mai bune intenții, memorialistul gafează uneori cu seninătate. Dorind să se pronunțe împotriva antisemitismului, are o formulare cel puțin stângace: „Eu cred că în prietenia cu mine, evreii nu au simțit un efort

sau o degajare impusă, în orice caz eu am încercat să nu simtă nici ei, nici eu că suntem diferiți — oare suntem?” (p. 298). Ce nevoie era de o astfel de autojustificare? Mai ales în acești termeni care conțin un rasism latent, prin însăși ridicarea problemei că omul din fața ta ar putea fi diferit de tine. Mai mult decât atât, autorul spune în continuare că, pentru a fi sigur că nu lezează sensibilitatea unui evreu, de obicei, atunci când discută cu acesta adoptă o „discriminare pozitivă de moment”. Oricum am lua-o însă, aceasta tot rasism se numește. Simplul fapt că te gândești la cel din fața ta ca la un evreu, ungur, neamț, bulgar, somalez și că îți schimbi comportamentul în funcție de aceasta, presupune o obsesie rasistă. Sincer nu înțeleg ce imbold secret l-a împins pe un om inteligent ca Gelu Ionescu spre astfel de confesiuni riscante. Sunt chestiuni pe care un om lipsit de complexe nu ar trebui să și le pună. Un om este un om, indiferent unde este născut, în ce crede, sau cum arată, și comportamentul nostru trebuie să fie același cu toți oamenii. Nici mai bun, nici mai rău.

Dincolo de aceste idei discutabile, Gelu Ionescu are în memoriile sale pagini antologice. Însemnările făcute la moartea lui Eugene Ionesco au forța unei proze și precizia unui reportaj de televiziune. Caracterizarea foștilor redactori ai postului de radio „Europa liberă” permite cititorului o privire în universul ascuns al unei lumi de care, la un moment dat, se legau toate speranțele noastre. Întâlnirile cu Mircea Eliade și Emil Cioran și formidabila analiză a stilului de viață german demonstrează mult spirit de observație și forță de analiză. Capital rămâne însă amplul capitol despre Tudor Vianu. Aproape totul este citabil. Mă voi opri doar la un foarte scurt fragment memorialistic din care aflu despre personalitatea profesorului mai multe lucruri decât din toate istoriile literaturii române: „Am avut nu destule ocazii de a-l vedea pe Profesor în intimitate sau în cercul restrâns al catedrei; nu-mi amintesc să-l fi văzut vreodată răsând, ci doar zâmbind; nu-i pot uita privirile sale melancolic-tulburătoare, gestul frecvent de a încerca să evadeze, îndreptându-se automat spre ferestrele încăperii unde era și rămânând mult timp tăcut, absent parcă, în fața lor. Dar nu evita niciodată să se privească în ochi, ci, dimpotrivă, căuta privirile celor din jur; poate și pentru a deduce un consensus, o tacita aprobare...” (p. 107).

Covorul cu scorpioni de Gelu Ionescu este o carte fascinantă care, pe alocuri, ne face să vedem cu alți ochi lumi despre care credeam că știm totul sau pe care le-am ignorat, pur și simplu. ■

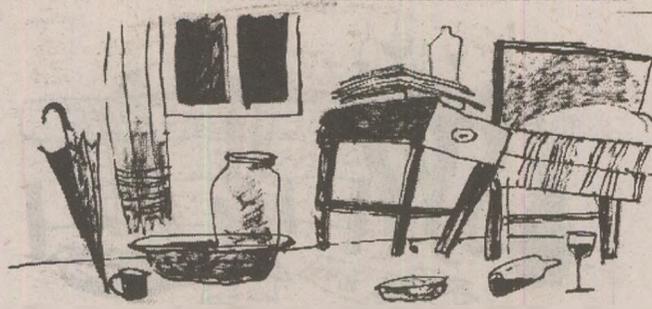
www.polirom.ro

■ Ruxandra Cesereanu (coord.)
Comunism și represiune în România
Istoria tematică a unui fratricid național

- Bret Easton Ellis
Lunar Park
- Haruki Murakami
Dans dans dans
- Raymond Carver
Catedrala

Suplimentul CULTURA Un săptămânal realizat în colaborare cu Ziarul de Iași și Gazeta de Sud

critică literară

Alex Ștefănescu

REAȚII IMEDIATE

O poetă de care n-a auzit nimeni...

un război cumplit pe dinăuntru-mi/ Armate
de-nțele suri desfășoară/ Soldați-cuvinte, care
vin asupra-mi/ Și-n sânge, ca otrava, se
strecoară.// Tot calcarul din oase-mi se topește/
Rostogolindu-mi bolovani prin came/ O viperă
pe tâmplă dântuiește/ Pândind, în ochi, veninul
să mi-l toarne.// Iar somnul este singura scăpare/ Narcotic
amortindu-mi răscolirea/ Oprind furtunile devastatoare/
Zidind la loc răbdarea și iubirea." (Soldați-cuvinte).

Puțini, foarte puțini cititori ar putea să îl identifice pe
autorul acestor versuri. Cei mai mulți ar reuși doar să facă
presupuneri. Judecând după modul decis-avântat în care
se asociază cuvintele și după o grabă (riscantă) de a ajunge
la esențe, textul aparține unui poet tânăr. Luând în considerare
luciditatea generatoare de dramatism, anvergura imaginației,
expresivitatea energică, — s-ar mai putea adăuga că este
 vorba de un poet real, și nu de unul inventat de susținătorii
 săi, de unul care chiar face poezie, și nu de unul care
 simulează că face poezie. Textul ar putea fi, deci, un poem
 inedit al Magdei Isanos. Sau al lui Nicolae Labiș. Sau
 al lui Mircea Dinescu.

Totuși, stilul nu este al nici unuia dintre ei. Și nici
n-ar putea să fie, întrucât textul aparține unei eleve din
Petroșani, Loredana Cristea, de care n-a auzit până în
prezent (aproape) nimeni.

Cazul Loredanei Cristea ilustrează imensa și iresponsabilă
risipă de valori artistice care se face azi în România.
Așa cum sunt lăsate pădurile în voia celor care le taie
haotic sau le incendiază, așa cum rămân apele la discreția
celor care deversează în ele substanțe toxice sau pescuiesc
cu dinamică, așa sunt ignorate, abandonate ori prost
administrare imensele resurse de talent ale țării. Dacă
instituțiile de cultură ar funcționa, o tânără ca Loredana
Cristea ar fi imediat remarcată și pusă în valoare, în timp
ce falșii poeți care au invadat, cu excesul lor de vizibilitate,
scena vieții publice și-ar pierde brusc, prin comparație,
importanța.

Cartea cu care a debutat Loredana Cristea, *Ciorapii
mei negri de plasă*, cuprinde poeme care se citesc cu
interes și emoționează, ceea ce nu se întâmplă (decât cu
câteva excepții) cu poemele din zecile de volume ale
autorilor tineri aflați în prezent în centrul atenției. Este
adevărat că în această carte există și numeroase stângării
și naivități, specifice vârstei (șaisprezece-șaptesprezece
ani) la care au fost scrise versurile. Ele nu lipsesc însă
nici din primele texte ale lui Mihai Eminescu. Este adevărat
că putem identifica, în cuprinsul volumului, și versuri
scrise sub influența lui Marin Sorescu („N-am reușit să
mă-ndrăgostesc/ Mă chinui din februarie/ Am folosit toate
tacticile/ Cele pe care le cunosc, desigur./ Am zâmbit
treacătorilor aiurea./ Mi-am făcut drum încoace și-ncolo/
Chiar am cântat în stația de autobuz/ Dimineața la șase...
—Dimineața la șase) sau Adrian Păunescu („Dacă-am
să fiu mireasă, n-am să port/ Acele haine albe, austere./

Mi s-ar părea un fel de pașaport/ Al unui miel ce-l duceți
la tăiere.// Am să mă-mbrac în purpură de foc/ Și îmi voi
prinde-n plete răsăritul./ În haine albe simt că mă
sufoc/ Ca un bolnav ce-și roagă trist sfârșitul." — *Mireasă
în purpură*). Dar care poet a reușit să fie de la început,
integral, el însuși?

Mult mai important este faptul că din materia poetică
împură și aluvionară iese la lumină incandescența unui
spirit liber și entuziast, generos, dar și provocator, grav,
dar și jucăuș:

„Aș vrea cu tine să durez o casă/ În codrul de ste-
jari, întunecat/ Departe de urgia tumultuoasă/ Să ne-
căm în dulce-anonimat.// Iubirea să ne fie primitivă/
Ca altor doi nebuni de la-nceput/ Să fim o chestie definitivă/
Un caz închis de nimeni priceput." (*Vârtejul lumii*);

„Când vrei să-i spuși femeii / Că totul s-a sfârșit,/ Fă
un final artistic./ Nu unul prăpădit." (*Când tragi cortina*).

Este evident, în aceste versuri, bunul-gust al tinerei
autoare, care întrerupe cu câte o oralitate ștrengărească
(„să fim o chestie definitivă”), „fă un final artistic, nu unul
prăpădit”) discursul solemn. Ea nu-și compune o atitudine
înainte de a apărea în fața publicului, ci, bazându-se pe
o grație înnăscută, corectează din mers, cu o admirabilă
spontaneitate, ceea ce tinde să devină teatral.

Altă soluție, în asemenea situații, este să meargă până
la capăt cu stilul declamativ, să și-l asume, să-l cucerească
pe cititor încându-l într-un tsunami de emoție pură:

„În munții mei aprilie se duce/ Lăsând pe pietre liliac
în floare/ Și palide brândușele-n răscruce/ Își tremură
rochițele în soare.// Mestecenii au degete de fluturi/
Cu strai de verde crud treziți la viață./ S-aștepte păsări,
mii, ce de prin cuiburi/ Să cânte-n sânul lor, de dimineață.//
Își varsă râul păstrăvii-ntr-o toaie/ Ducându-i spre cascada
care fierbe./ Iar ei țâșnesc, nebuni, printre șuvoaie/ Săgeți
de-argint pictat cu roșii jerbe.// În munții mei doar
pacea e stăpână/ Și Dumnezeu e-aici la El acasă./ Dând
câprioarelor trifoi din mână/ Și stă la sfat cu cei veniți
la coasă." (*Acasă la Dumnezeu*).

Loredana Cristea are curajul artistic să-și declare
dragostea față de spațiul din care provine, în timp ce alții
se întrec în a scrie pe amintirea lui tot felul de măscări,
cu spray-ul unui nonconformist ieftin. Eleva din Petroșani
le dă o lecție studenților întârziați din București:

„Îmi pui cu bucurie o lume la picioare/ Și uiți, sau
nici nu-ți pasă că nu e lumea mea/ Eu am în oase
munții și-n sânge-mi curg izvoare/ Poate-o sălbăticiune
îmbracă pielea mea.// E crucea mea de calcar și de
normalitate/ Sau punctul meu de sprijin care mă ține drept/
Să nu te mire faptul că nu o port în spate/ O țin întotdeauna
în stânga mea, la piept." (*Crucea mea de calcar și de
normalitate*).

Remarcabil (ca și la Nicolae Labiș) este amestecul de
patetism și inteligență artistică. Volumul — atât de simpatic
întitulat *Ciorapii mei negri de plasă* — surprinde
frecvent prin nouțea unor idei, prin ingenioasele schimbări
de perspectivă, prin firescul practicării unui mod de
gândire paradoxal. Poeta-elevă visează că își va... rescrie
povestea de dragoste, al cărei final nu i-a plăcut:

„N-am să mai lupt să mai creez imagini/ În sufletu-ți

Loredana Cristea, *Ciorapii mei negri de plasă*,
Deva, Ed. Corvin, 2005 (prezentare pe ultima
copertă de Mihai Barbu). 112 pag.

de mult plecat departe./ Am să te-nchid așa, c-un fel de
grijă./ Ca pe-o frumoasă, dar citită carte.// Am să-te-așez
pe-un raft la îndemână/ să pot să te deschid, de vreau.
vreodată./ Și, recitind pasaje pe sărite./ Să am în minte
cartea noastră, toată.// Și astăzi mai visez în câte-o noapte/
Că te rescriu c-un fel de disperare./ Da-ntotdeauna ultimul
capitol." (*Un raft la îndemână*).

Loredana Cristea este nu o pasăre care scoate triluri
frumoase, ci o conștiință artistică, în curs de constituire
(de armonioasă constituire). Ea are o cultură literară nu
vastă, dar bine însușită. Și-o va extinde, fără îndoială,
întrucât este receptivă și dă dovadă de discernământ în
valorificarea experiențelor poetice anterioare. Începutul
este mai mult decât promițător. Ilustrativ în această privință
este modul cum a asimilat folclorul, modernizând decis
un ancestral stil al incantației:

„Cântă-mă, descântă-mă/ Și din lume-adună-mă/
Fulgeră-te peste mine/ În coroană de lumine/ Bate-te,
toacă de lemn/ Fă-te pentru mine semn/ Curge-te,
pârâu de foc/ Strânge-mă peste mijloc/ Înfloreste-te păgân/
Verde, chiar la mine-n sân/ Fă-te lacăt pe la porți/ Și
mă-ncuie... dacă poți..." (*Descântec*).

Folosirea ca verbe reflexive a unor verbe intransitive
(„fulgeră-te”, „curge-te”, „înfloreste-te”) reprezintă o
jonglerie lingvistică prin care Nichita Stănescu este evocat,
nu imitat. Loredana Cristea iubește poezia și, când scrie,
întră firesc în comunicare cu alți poeți.

Să sperăm că echipa de zgomote care se legitimează
azi drept tânără generație nu va reuși să bruiereze la nesfârșit
vocea lirică melodioasă a Loredanei Cristea. Și nici a
altor tineri talentați, cărora li se reproșează cu cinism
că „nimeni n-a auzit de ei”. ■

www.cartearomaneasca.ro

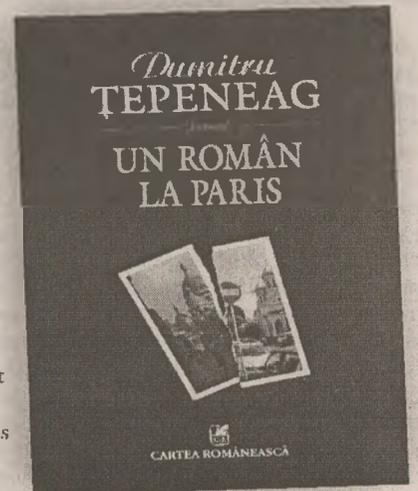
CARTEA ROMÂNEASCĂ

Nou în colecția „Jurnal & Memorii”

Dumitru Țepeneag *Un român la Paris*

Ediția a III-a, definitivă

După ce, timp de aproape două decenii, numele, creația literară și
opiniile culturale, politice sau civice ale lui Dumitru Țepeneag au fost
inaccesibile publicului din România (fiind vorba de singurul scriitor
cărui regimul Ceaușescu, retrăgându-i cetățenia prin decret, i-a impus
exilarea), incomodul autor a revenit „în forță”, din 1990, în literatura
națională și pe scena publică românească.

critică literară

Școala de la Ficțiuni

Fxistă, în literatura română a anilor '80-'90 câteva volume colective care au intrat într-un fel de folclor al cunoscătorilor, greu accesibile fiind, dar foarte ușor citabile. Mă gândesc fugitiv la *Aer cu diamante*, *Cinci*, *Desant 83*, *Ficțiuni*, *Pauză de respirație*, *Tablou de familie*, *Ferestre 98* ș.a.m.d. Devenite o formă aproape subversivă de debut, aceste cărți au impus rapid nume de tineri scriitori, care de obicei n-au întârziat în a confirma. Puțin diferit s-au întâmplat lucrurile în cazul *Ficțiunilor* (1992), grupul — Ion Manolescu, Fevronia Novac, Alexandru Pleșcan, Vlad Pavlovici, Andrei Zlateanu și Ara Șeptilici — dispersându-se, din păcate, foarte devreme. O bună parte din acești autori au abandonat, practic, literatura. Sau poate doar au amânat-o...

Ne-o dovedește Ara Șeptilici, care publică, abia acum, o carte inexplicabilă, amețitoare și fermecătoare, conștientă de sine și indiferentă față de real: *Dublul, un roman* (Editura Paralela 45). Putem mai ușor povesti ce se petrece cu o asemenea proză decât ce se petrece în ea. Discursul trăiește o poveste a sa, nu neapărat explicită, dar cu adevărat frumoasă stilistic. Sare în ochi scriitura estetică și fragmentară, autoironică și amăgitoare. Pe de altă parte, este destul de complicat să urmărești cum doi tineri — Adela și Radu — reconstruiesc dialogat și halucinant copilăria bunicii Adelei; e deja și mai dificil să afli, în al doilea capitol, că Radu a trăit o aventură peste timp cu respectiva bunică - Cristina. Dar când te izbești de faptul că Radu nu e tocmai Radu, că viața lui se mixează cu a unui frate de lapte al său cu care poartă lungi discuții naratologice, că un personaj incert și oniric ca Rotas îi amenință idila sau că romanul e dedicat de autoare propriei bunici — Cristina, nu cred că îți mai rămân multe puncte fixe de care să te poți agăța. Desigur, se poate invoca descendența din prozele fantastice ale lui Radu Petrescu și ale târgoviștenilor (așa cum corect face Simona Popescu în prefață), însă aceasta e doar o încadrare exterioară. La fel cum ar fi referința la Borges sau la Milorad Pavic. Ara Șeptilici mi se pare mai degrabă o prozatoare cu program teoretic și bibliografic în construcție. Așa cum e firesc să fie orice autor preocupat de stil în orice moment al scrisului său.

Nu putem generaliza ca procedeu rafinamentul cu care se trece imagistic de la singularul „umbră” la pluralul aproximativ fonetic „umbrăle”. Din numai câteva volume mișcându-se ca valurile făcute pe stadioane se străbate elegant o distanță în mod normal cu mult mai rigidă: „Prima amintire a Cristinei cu Mașa: cineva îi fura umbra.

Ara Șeptilici, *Dublul, un roman*, Editura Paralela 45, 2006, 184 p., prefață de Simona Popescu

Nu știa să exprime asta prea bine. Adică, într-o noapte...Cristina, nu mai înalță ca iarba înalță necosită, era, nu se știe de ce, singură în grădină. La vremea aceea, în afară de nucii care sunt și acum, mai erau pruni teпоși, câțiva meri ionatani, doi-trei caiși altoiți și câteva tufe de smochin care n-au făcut smochine niciodată. Și măturoaiele de stof de pe malul lacului. Și tufe de măceș pline de spini care răsăreau te miri unde. Brusturi uriași și de același verde ca broaștele, niște broaște mai mari și mai uscate de fapt. Mai târziu, Cristina avea să-și facă din ei umbrele.” (Sublinierile îmi aparțin). Fragmentul poate fi analizat, întors de pe-o parte pe alta, dar nu poate fi redus la un concept. Și nici suma tuturor fragmentelor de acest gen care alcătuiesc *Dublul* nu poate fi restricționată de un construct teoretic. Detaliile scapă de sub control de fiecare dată: „Primul cuvânt pe care l-a rostit a fost Radu. Ciudat, pentru că altminteri n-a spus R până la șapte ani. A spus radu la toate lucrurile, acțiunile și ființele terminate în consoană: cocoș, urs, lup, scaun, pat, palton,

pantof, creion, caiet, ceas, cuvânt etc.” O carte al cărei postmodernism rezultă din derutarea normelor postmodernismului.

Înainte de orice, Ara Șeptilici se arată a fi o ineputabilă creatoare de voci. Sau, mai precis, de zgomote de fundal. Că acestea aparțin unor personaje de carne sau unora de hârtie, că sunt elaborate ori directe, nu are rost să ne întrebăm. Pentru a nu avea surprize. Întru totul credibile și absolut distincte, ele supraviețuiesc parcă independent, urmând a fi împrumutate *sine die* sau concesionate de tineri-cine, într-un viitor nesigur. Atunci când se plictisesc de Adela sau de Radu, replicile își inventează emițătorul. Aproape toată partea a treia a romanului (*Arta defulațiunii*) e o exersare a acestei inventivității, care culminează cu ciclul de poeme *Versuri pentru Bob Dylan pentru ca el să facă muzica*. Citite cu atenție, aceste texte ne fac să înțelegem felul în care Ara Șeptilici concepe noțiunea de filiație. Și implicit pe aceea de comunicare. Pentru ca, încărcate de un cinism simpatic și de-o naivitate obraznică, textele nu au nimic în comun cu Bob Dylan. Ele nu sunt nicidecum poeme ala *Blowing in The Wind*, ci niște poezii de sine stătătoare pe care numai orgoliul arbitrar al autoarei i le oferă/propune tocmai lui. Deși, sunt convins, opțiunea pentru umorul sadic al Adei Milea ar fi fost mai nimerită. „Așa, în starea asta,/ar fi putut-o chema oricum//Fierse o oră-n apă/și suc propriu/și i se desfăcuseră picioarele/și își întinsese și aripile//O vreme am rămas așa/suspendat/între neputința de a o tăia/și puțința, cu totul nouă/și de aceea infinită/de a face orice altceva//Nu știu cât am stat așa/dar în timp ce stăteam/simțeam că trăiesc bergsonian//O clipă,/cam cât ține o zbatere de geană/m-am gândit să-i schimb numele./Pentru că într-un timp/bergsonian, pe pui/trebuia să-l cheme/Janvaljan Fosgănian.”

Ara Șeptilici alege de două ori imprevizibil și ironic: Dylan și Fosgănian. Și inventează legi așa încât decizia să fie întotdeauna cea corectă. Deși e foarte puțin probabil s-o prindem pe picior greșit, mă îndoiesc totuși că am putea dansa cu ea. *Dublul, un roman* e o carte care rămâne unică în relația ei cu cititorul. Îi permite acestuia numai să admire de la distanță, fără a-i indica regulile de orientare prin bulversantele coridoare ale poveștii. În orice caz, un debut puternic și original, produs exemplar al singurei „școli” care ne-ar fi putut oferi așa ceva.

Cosmin Ciotloș

Întâmplări mărunte

Cititorii de modă veche, cei pe care îi interesează „ce se întâmplă” într-o carte, vor fi dezamăgiți să descopere că în *Noi, doi-trei la zece mii* nu se întâmplă mare lucru. Ce-i drept, în volumul lui Cornel Mihai Ungureanu există scene casnice, călătorii cu rucsacul prin țară, povești de dragoste și vizite la mătuși, dar din aceste episoade înșirate într-o ordine aleatorie nu se încheagă nici o linie narativă clară. Volumul ar putea fi citit foarte bine de la coadă spre cap, sau început dintr-un punct oarecare, fără ca logica sau coerența lui să fie afectate.

În ciuda impresiei de fragmentare extremă pe care o creează, *Noi, doi-trei la zece mii* se bazează pe o rețetă care rămâne neschimbată pe parcursul celor unsprezece texte care compun volumul. Un personaj-narator plictisit și blazat notează minuțios întâmplări mărunte din viața de zi cu zi, garnisindu-le din belșug cu paranteze lirico-filosofice și cu citate din cărți. Cornel Mihai Ungureanu pare fascinat de România profundă, a orașului provincial cu blocuri comuniste și cu fabrici transformate în fier vechi. Personajele, tineri intelectuali blazați, oscilează între nostalgia pentru acest peisaj anodin și nevoia de a evada. Pentru moment, evadarea se rezumă la adoptarea entuziastă a culturii occidentale în toate formele ei: literatură, CD-uri, e-mail, conversații în limba engleză, filme americane etc.

Principalul merit al prozelor din *Noi, doi-trei la zece mii* este luciditatea, temperată de un lirism discret, cu care naratorul disecă banalitatea cotidiană. Deși dorința declarată a lui Cornel Mihai Ungureanu este de a scrie Marele Roman, punctul său forte rămâne scena de mică anvergură — descrierea unei curți bătrânești, relatarea unei conversații

Cornel Mihai Ungureanu, *Noi, doi-trei la zece mii*, Editura Ramurl, Craiova, 2005, 215 p.

dintr-un compartiment de tren ș.a. Simțul epic îi lipsește, iar nenumăratele paranteze și comentarii au stilul cuminte, dar mediocru, al cugetărilor unui profesor de liceu cu veleități literare.

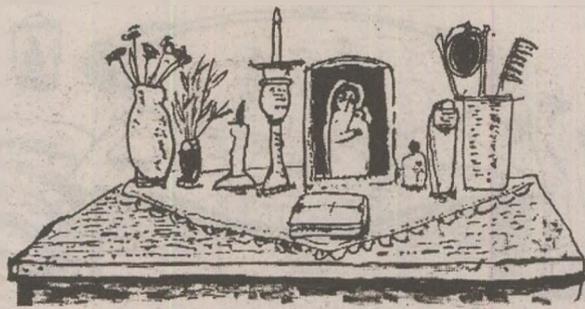
Divagațiile personajului nu depășesc niciodată sfera locurilor comune („...nu cred că de o explicație are lumea asta nevoie. Oricât ne-am strădui să o îmbunătățim, răul va echilibra întotdeauna binele”), a cochetărilor de școlăriță răsfațată („Nu sunt mulțumit de textul meu din «Dilema» de ieri. Senzația neplăcută că nu spun ceva nou. Ei de ce publică lucruri pe care le scriu în grabă?”) și a micilor răutăți („Vladimir Tismăneanu a mai luat un premiu important și american. Cei născuți în Primăverii nu ratează”). Nu lipsesc nici momentele de supremă vanitate deghizată în supremă modestie („Mi-e frică să nu descopăr într-o zi că rândurile pe care le aștern pe hârtie au fost deja scrise”).

Zecile de referiri la scriitori celebri și la cărțile lor sfârșesc prin a deveni enervante. Aproape că nu există întâmplare sau situație care să nu-i evoce naratorului un citat din Kafka, Proust, Dostoievski, Borges, Ionesco etc. Pe alocuri, textul seamănă mai mult a dicționar de citate celebre decât a fragment de proză. Cornel Mihai Ungureanu pare decis să facă aluzii la întregul canon al literaturii occidentale — ceea ce nu ar fi o problemă, dacă aluziile respective nu ar fi platitudini perfecte de genul „Îmi place Mark Twain. Personajele lui sunt atât de vii, nicidecum nu-mi par 'personaje'. Lumea ar fi cu mult mai săracă fără cărți”.

Cascada de aluzii și comentarii nu se oprește la literatură. Fiecare pagină conține măcar una-două referiri la vedete pop-rock sau la filme de artă - bineînțeles, admirația personajului se îndreaptă către artiști „dificili”, așa cum îi șade bine unui intelectual: Bob Dylan, Neil Young, Velvet Underground, Tom Wits, Jim Jarmusch, ș.a.m.d.

Pe scurt, Cornel Mihai Ungureanu are certe abilități de cronicar al banalității cotidiene, dar nu reușește să-și impună o disciplină a scrisului, lăsându-se sedus cu prea multă ușurință de tentația parantezelor sterile. *Noi, doi-trei la zece mii* e o carte pe care începi s-o uiți înainte de a o fi terminat.

Mihai MANDACHE

literatură

Metafizica numelui

Mă zidesc încontinuu în gând
ca o abstracțiune și ca o speranță
Metafizica numelui e pură negație
pentru ce a fost și ce va fi
Trageți cortina de timp între civilizație și
evoluție. Între istorie și
preistorie. La Altamira în grotă
se-amestecă umbre vopsite și ciute
lumea cea mută plus-minus caria
cu semnele ei revoluate...

Mă zidesc încontinuu și travestit
mă vor recunoaște doar îngerii
Zeii stăpâni din izvoare. Veneticii
parșivi suind și coborând
lespedea dintre noi

Trageți cortina mai repede
și priviți cu nesaț în adânc Preistoria!

Moartea

La Ottawa porumbelii stau pe o rază de soare
întrebându-se ce este vântul și-unde
văzduhul i se închină. Lacul cu apele lui
pofcioase pare o fațadă a lumii. Un ocean
prizonier între margini tot mai hidoase

Noi venim tot mai rar din istorie
din urme adânci ce nu se mai știu. Din cuvinte
răsucite-n auz și susurate prelung...

Caii de azi poartă în coame izbânda
viscolul iernii sau puhoiul căldurii
limba cenușii pare o poftă de câine
și sună din amintiri doar pașii lui Johan Wolfgang Goethe
În casa copilăriei./ În tinda cea scurtă
se-aude moartea cum plânge

Poză 1

Unde lichioarea de viață în adormire
naște imagini distinse și unde
se oficiază începutul — acolo
se naște timpul din timp și-acolo
se văd mai ales rădăcinile noastre

Mugurii acelei zile radiau zâmbetul cosmic
prin perdeaua albă a despărțirii
lumești. Psihiatrul părea doar dus
cu problemele lui psihiatrice...

Între noi fie vorba — toți pomiserăm
în căutarea unei identități fără urme
de trecut luminos. Astăzi la Primărie
cucul nu mai sună în Turn...

Buzunarul măsoară timpul și viața
în Euro!

Poză 2

Michelangelo n-a ajuns și la noi

La cină ne-au sosit noi prieteni
cu o poftă și-o credință apoftegmatică
cu divinațiile lor mitopoetice
și strălucirile uneori migratoare
cu ceea ce este și se numește
mirare

Rămâi tuț peste măsură...
dacă nu înțelegi rostul prăjinei

Ioan Țepelea

Poză 3

Valeriu Stancu n-a fost inventat
el chiar a existat și există...

Poetul se plimbă scrutând apele
cerul și-adâncul firescului gând
prinde în mâini transhumanța
virtutea de-a dobândi visul
cu oase cu tot...

Exilarhul din Babilon este ca vântul captiv
și exiguu... Pe palimpsest se reiau urmele
cu desuetudine

Ce cod urmează veți spune!

Poză 4

Gloria e o umbră a noastră
o perfidie care îl paște pe fiecare
Ea e praful stelar de pe bocancii
soldatului... Este miriștea din suflet
extazul vărătec și boala
omului nemuncit.

Între mine și ea este gardul cel viu
foișurul/ cireșul/plopul/ograda
și zarea

Gloria începe și se sfârșește continuu
la cimitir

Poză 5

in memoriam Mircea Nedelciu

Cazarma pare o zonă închisă
pe simulacrul de gând o Dofțană
pe câmp mărșăluind în cuvinte
ește-o speranță. Poate un fort libertin
poate o pâine sau poate o greață

Nu pot să-i uit ugerul. Laptele
albastru și nasturii șterși
oxidați. Glonțul perfid
liniștea dinainte de goamă

În America a plecat până și Moromete
și toți haiducii din colectiv
cu ochii întredeschși Îngerul
a stat de veghe...

La Marsilia în port peștele a amuțit
copleșit de visul din palmă.

Poză 6

in memoriam Alexandru Pintescu

Soarele există în legea lui cosmică
noi trăim și murim acum mai ceva
ca flacăra aragazului. Ne-am reinventat
torsul și fibrele le-am acutizat. Doar
Coșbuc după perdeaua de fum se ițește
vara și iarna ca-ntr-o poveste
tradusă în limba lui Lars Norén

La Oradea spiritul s-a dezumflat
și-au puiat minciștii imberbi. A trecut
clipa dansând sârba aceea învățată
pe vremea pușcașilor marini în Vietnam

Sofia Kovalevskaia e un nume. Cine mă strigă
și cu cine s-a întâlnit în poem
viața toată e-o pacoste mută
și-o împlinire în moarte!

Soarele există în legea lui cosmică!

Poză 7

Ce moștenire mi-a dat tata mie
e-o pură dogmă a firii
sau o ironie a sorții?

Doar bunul simț să-ți fie crezul
și nedezmîntita plăcere că orice sfârșit
e și-un început... Doamne pe Scena Ta
răzbat doar vânturile și valurile...
Singurătatea amiezii cu gloria sânilor ei
singurătatea păsării cerului
și a livezii cu pruni și cireși. Ca o dimensiune
a focului schițat în vechime
de arhiviștii lui Dumnezeu

Poză 8

In memoriam Gh. Micula

Fiule numele tău atinge
Everestul și toți munții din gând
Ce mai spui omule?
Ce mai spui pomule? Pe pământ
nu toate florile sunt de plastic
astăzi este mâine și mâine este
prima duminică liberă a lui Hristos

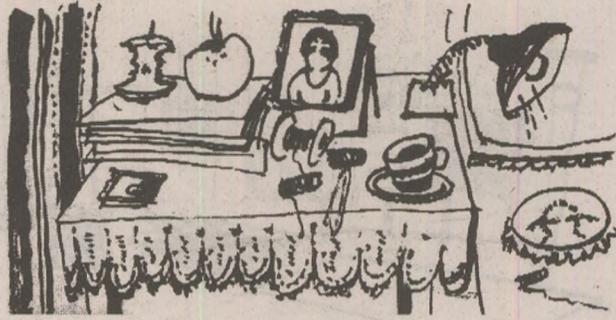
Morcovii sunt hrana ascunsă
a mersului înainte. În rest
numai trupuri umile și numai trupuri
triste. Chiar așa
și de unde atâta liniște în Podul
de la Muzeul literaturii?

Poză 9

La aproape o sută de ani
după penibila moarte a președintelui
John

vom putea ști sigur cine
a ajuns mai înalt decât faraonul
ce scris stă să vorbească despre
primul Hemingway. Despre patima
de-a ghici în cuvinte precum
în apa Iordanului

Lasă-mă Doamne să visez măcar
la o altă ființă umană. ■

L i t e r a t u r ă

Scrisoare din Paris

Mai bine mai târziu decât prea devreme

Unul dintre personajele dominante ale acestui ciclu de Scrisori din Paris, deja câteva sute, este desigur Georges Poulet, critic francez de mare anvergură, atașant, fascinant, pentru care literatura este mai mult decât literatură iar critica mai mult decât critică, adică decât o profesiune intelectuală printre altele, decât o specializare, decât o catedră universitară, decât o instituție. Născut cam odată cu secolul, dispărut acum abia câțiva ani, la peste nouăzeci — l-am apucat în viață, incredibil că încă trăia și nu la modul vegetativ, ci în plină prezență, scriind parcă din ce în ce mai „bine”, dacă la unul ca el poate fi vorba de așa ceva și iată că putea fi vorba. L-am comentat pe R.F.L. de câteva ori — ultima dată, puțin înainte de moartea sa — o convorbire în *Le monde des livres*, cu o fotografie în centrul paginii, bătrânul la masa de lucru, alături o fereastră închisă iar la fereastră privind strada o pisică îmblânzită — ea însăși simbolizând ceva din scrisul inteligent felin al stăpânului casei.

Prima carte a stăpânului casei, pe care o citisem la București, se numea *La conscience critique*, am fost tare mirat că nu găseam numele autorului în micul Larousse, cum așa, să nu știe francezii cine trăiește printre ei? A doua se numea *Études sur le temps humain*. Cu anii, acolo și aici, l-am tot citit, cam în întregime.

Nu-mi pare rău că nu-l citisem în întregime, pentru că, iată, lacunele se dovedesc adesea fecunde; citesc, abia acum, cartea sa despre Benjamin Constant. Ce bine că nu o citisem în tinerețe! Mai bine mai târziu decât niciodată? Nu, mai bine mai târziu decât mai devreme, decât, poate, prea devreme... când nu cred că mi-aș fi dat seama că acum că am în fața subreziților mei ochi de astăzi una dintre cele mai mari și în același timp mai „frumoase” cărți de critică, de lectură, de interpretare a literaturii vreodată scrise. Chiar așa.

Georges Poulet a inventat ceva în domeniul interpretării, al hermeneuticii literaturii; dar cum invenție absolută nu există, ci numai o renovare pe o linie a continuității, o prelungire, o reactivare a tradiției, să spunem cu moderație că a strâns *la un loc*, a concentrat cu energie obsesii și preocupări risipite, într-un soi de amalgam, de critică dinaintea sa. Specialitatea sa a devenit astfel o investigație a rădăcinilor

actului creator, dar nu la nivelul senzațiilor sau al percepțiilor sau al subconștientului, ca la Gaston Bachelard sau Jean-Pierre Richard, ci în exclusivitate la nivelul conștiinței, al inteligenței, al activității spirituale — în direcția aceasta este imbatabil. Care este centrul de iradiere al opereii chiar înainte de producerea ei — iată întrebarea sa.

Este întrebarea cu care îl întâmpinăm pe Benjamin Constant, autorul unuia dintre cele mai „inteligente” romane din literatura franceză dinaintea lui Proust — romanul *Adolphe* — și care-i era structura mentală, conformația conștiinței, sensibilitatea intelectuală, ce fel de intelect instinctiv, „moral” îl definea, îl esențializa, îl singulariza, îi anticipa opera... Care-i era „punctul de vedere”?

Capitolul prim și capitolul intens „genetic” al cărții, se intitulează *Indifférence initiale* — cu această indiferență, cu această pasivitate și cu această supunere la destin — stăpânite toate de conștiința ineluctabilului, a morții din ce în ce mai apropiate — pornește „la drum” Benjamin Constant. Pornește — dar nu rămâne la ele, datul inițial se păstrează, dar se și metamorfozează — fără a se dezminți, acesta este paradoxul! — în exact contrariul său...

Iată ce-l interesează pe Georges Poulet — iată obiectul neobișnuitei sale perspicacități critice: ce este „inițial” în personalitatea unui mare scriitor, de la ce pornește, care e momentul originar, punctul de cristalizare a opereii, chiar dacă pe parcurs inițialul se va modifica, își va da singur replica sau se va ascunde, va căuta să-și piardă urma.

„Ce se distinge în primul moment la Benjamin Constant este o ciudată, universală și totală indiferență față de tot ce este. Ființa asta care dorește și se agită, care calculează și ironizează, este în realitate la început de tot, foarte puțin interesată de lucrurile ce-i rețin o clipă atenția. Desigur, asta nu o împiedică să acționeze, dar îi interzice să acorde vreo importanță cât de mică, rezultatului acțiunilor sale... Pentru cineva care debutează în viață, e un singular fel de a începe să trăiască...”

De aici se pornește, de la indiferență — una asupra căreia își îndreaptă insistent Georges Poulet puternicul reflector al atenției, al „conștiinței” sale critice, obsedate de ideea originarului, a începutului începuturilor. Nu se mulțumește însă cu atât. Captivantă în critica sa este spectaculoasa „devenire”, senzaționala evoluție a fenomenului inițial, contradicția plină de efect a ceea ce părea dat — dar nu era, odată pentru totdeauna.

Lucian RAICU
sept. 1997

Emil Brumar

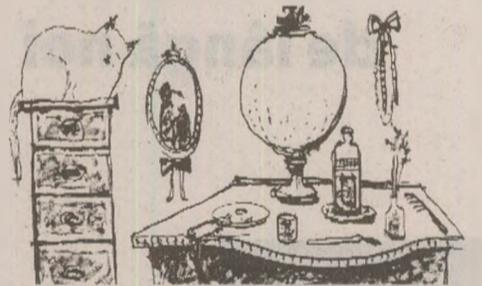
CERȘETORUL DE CAFEA

Blues pentru Absurdica

Mergeam pe-o frunză
Uriașă de castan.

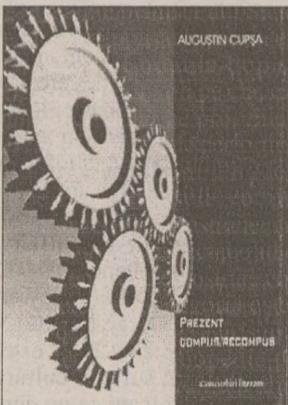
Mi-e frică să nu cad
Mi-ai spus.

.....
Și-acum stau singur
Și îți scriu un blues...

Lecturi

O deznădejde cinstită

Augustin Cupșa, *Prezent compus/recompus*, Editura revistei Convorbiri literare, Iași, 2005, 66 p.

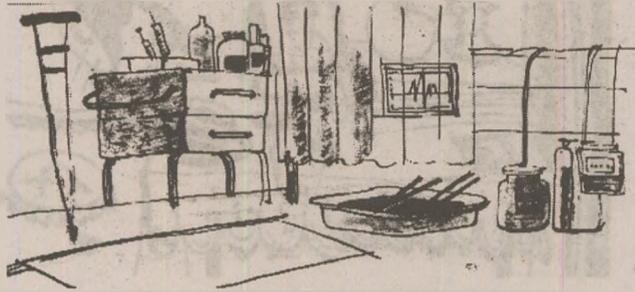
Augustin Cupșa debutează cu volumul *Prezent compus/recompus*. Cartea abundă de versuri mediocre și tremurătoare care însă, așezate foarte bine împreună nasc nu de puține ori poeme foarte reușite. Să luăm de pildă poemul *Muzeul cu surzi*: „Acestea sunt blocuri turn/ acestea sunt case cu patru/ cu două etaje/ unele apartamente sunt decomandate/ aici stau coreeni/ acela acolo e un camion/ acesta este/ aceasta este// pe tine cum ziceai că te cheamă/ hai să o facem un pic/ numai până fierbe ceaiul/ după aia vorbim/ după aia ne luăm și de mâini/ și hohotim/ și zgâriem cu ciudă pe ziduri/ și bângăm o țigară// numai că dorm cărămizile fato/ și-n brațe și-n pulpe/ și-n lacrimi uscate./ și-n lucruri adânci/ în părul tău./ în același muzeu/ dar la etaje diferite/ să păstrăm legătura, bineînțeles”. Poezia lui Augustin Cupșa este o aglomerare infinită de mici detalii menite să susțină un sentiment permanent de angoasă.

Nu puține sunt însă și nereușitele. Între acestea cea mai frapantă este lipsa de inspirație în alegerea titlurilor (inclusiv titlul volumului). *Diateza gri*, *Mecanic/clinic*, *Rana Urișului Nostri* (sic!), *Te-ăș*, *Semistors* etc., toate sună plat și sfârșitor și sunt o piedică în calea lecturii. Folosirea obsesivă a slashului, în titluri și în versuri depotrivă, deranjează. Sunt și alte modalități de a-ți striga în gura mare apartenența la retorica postmodernistă de tip „both/and”...

Ezitățile debutantului se văd și în titarea ori parafrizarea neinspirată a unor iluștri predecesori. Trimiterile la ritmurile pentru nunți necesare, sintaxa lui Nichita și plumbul bacovian (*Produx Reciclat din Plum* se vrea a fi un palimpsest?!), sunt mult prea evidente și nu-i folosesc la nimic. Mult mai în largul lui este Augustin Cupșa când scapă de obsesia intertextualității și scrie cum crede el de cuviință (finalul din *Jurnalul unui cântec de leagan* este remarcabil: „și mă culcam cu plămâni/ cu tot rahatu’ / un șobolan mă mușca/ ușurel de picior prin așternut/ țipam timid să nu mă trezesc”).

Volumul de debut al lui Augustin Cupșa are de toate, și reușite și eșecuri, sezând sub semnul unei disperari cronice. Dar, spre deosebire de mulți colegi de-ai lui de generație care scriu așa doar fiindcă e trendy, la el sentimentul acut al deznădejdi este sincer și convingător. În *prezent compus/recompus* sunt destule poeme foarte bune, și multă umplutură. Dar cum orice album de muzică conține doar câteva hituri și restul melodiilor doar umplu trackurile discului, nu văd de ce unui poet, mai ales debutant, i-am cere mai mult.

Răzvan Mihai NĂSTASE

literatură

Prin anticariate

Lângă Mântuleasa

Am intrat, după o vreme în care, n-aș ști să spun de ce, poate că nu-mi era în drum, l-am ocolit, în anticariatul mic, pe colț, de lângă Mântuleasa. Stația de tramvai. După firmă, face negoț de artă, a se citi bibliofilie. Genul de loc, adică, în care nu prea speri să găsești vechituri ceva mai proaspete, cărți bune de după război. Înșelătoare bănuială, când ochii mi se opresc pe *Sonatinele* lui Cosașu, apărute undeva în toial *Supraviețuirilor*, în '87, la Cartea Românească.

O copertă simplă, aproape interbelică, alb — foaie, negru — text, cu discrete înfloriri căprui (sic!). Un subtitlu în trei măsuri, *Portrete, schițe, tragedii*, căruia cine nu i-ar recunoaște cheia, și, imediat, un lanț al slăbiciunilor, în dedicație: „<Domnului Scărlătescu>, cum era numit Domenico Scarlatti, de către cel care a dat unui volum de proză românească mozartianul titlu: <Momente, schițe, amintiri>”. Ciudată întâlnire de sensibilități: un sonetist de secol XVIII, baroc, un clasic tată de moftangii de XIX, cu frazarea compozitorului de simfonii întrerupte și, în fine, un ascultător din XX, ispitit de un *marteau sans maître* pus cumva în ordine, de echilibrul ca exes.

Sonatinele le consacra un stil. Stilul unui roman făcut din tăieturi de almanah, al unui film tăiat din muzici. Un arlechin de *citit/văzut/auzit*. Scurtele decupaje pun cap la cap viața unui om care-și trăiește cărțile. Ale altora, înfii, agățați, subtilă alternativă la gazetele de perete, pe-un soclu sfărâmițos, de citate. Vorbe, vorbe, vorbe... Între ei, oameni mari în timpuri grele, Faulkner,

Rebreanu, Hemingway, o scrisoare a bunicii: „la mulți ani scumpului meu nepot la 40 de ani”. Pe urmă Balzac, și Boris Vian, aducând, ăsta din urmă, a Maiakovski. Și cartolina de la Țopescu, și Sartre, și Saint-Ex... Plachetă cu întmi și cu scriitori. Ce răsfat, să-ți vezi contemporani, într-o lume în care scriitorul, persoană purtătoare, totuși, de nutru și biografie, era doar micul anonim din spatele (poza pe coperta a IV-a? Nici poveste...) cărții!

A fost un flux al memoriei jalonat de bucăți din pagină, acelea pe care le găsești subliniate gros cu roșu-creion (chiar așa, țineți minte plaivazul cu două capete, roșu și albastru, unul scria, altul corectă, modelul retro de no. 2 cu radieră?) în cărțile care au o vîrstă. Mai pe urmă, aceleași amintiri (viață, lectură, ce se scrie din ce se vede) intră într-un cîmp electric, sar, furnicate, o clipă și cad, pișcîndu-le pe altele. Niște compoziții cu poantă, în care flerul lui Caragiale graseiază rîndurile unor „filmări” mai sofisticate. Bunăoară, în tonul unei muzici („a patra” de Beethoven, aceea după care se înnebunea — cine? păi cine, Caragiale...), cît rulează banda pe-o singură față, viața amintită își întoarce multe dedesubturi. Un meci pierdut, o carieră de cronicar sportiv refuzată parcă fără motiv, la ce bun, *let the sleeping dogs lie*, iubiri și parcuri, redacții, redactori. Și *tender is the night*, cu renunțările ei neexplicate, cu epilogul amărui, nu, în nici un caz acru, cînd foste cunoștințe, lângă care ai trăit, îți spun, din timp în timp, că te citesc. Și tu taci, îmbătrînind fără soluții, taci lângă ele.

Ei, și mingea lovită cu bocancul ajunge-n pasă lui Camil, pe care un copil de șapte ani (cînd apar *Sonatinele* vor fi trecut fix 50 de la acea scrisoare — imaginată? trimisă de-a binelea?) și-l vrea redactor-șef, pe el, din *Note zilnice*, nu pe „adaptatul” care-o să devină, *years after*. Și troica merge mai departe, cu popasuri de 3000 de semne (cred că și mai puțin...), povești scurte de

viață lungă. De aici, un fel de-a condensa înfîmblările așa cum, spuneam, dau almanahurile mapamondul în cîteva rînduri. Știați că? De recitat, în anotimpurile ușor nostalgice, cîntarea Bucureștiului pe note, sau despre *Proust-ul din fiecare*, între parole din Ionesco și viața pe Berthelot. Și-un Cuvier făcînd anatomia colțului de stradă, din poze și refrane. Plouă la Paris, plouă cu replici bruște, sacadate, de narator cu auzul bun. „Sînt zile în care aștepti să afîrni de o singură vorbă bună, ca de o frînghie.” Să te salvezi, să mori? Să supraviețuiești. E rețeta Radu Cosașu, paradoxul gentil, ironia pătitului condescendent: „Mă uit de sus la puștimea care abia învață un slow. Și nici nu știe ce-o așteaptă — o cruntă spondiloza și angosa unui tangou.” „Cum vine asta — temere cu humor?” *Sonatinele* le nu-s nimic altceva decît temeri unse cu glumă, scurte, febrile cu rece, ca un frison. Citiți-le cum se termină: „Mă gîndesc că din praf, din nimicul de gumă adunat pe mesele tuturor scriitorilor care au folosit creionul cu maximă îndoiială, s-ar putea aduna și înălța, cu timpul, asemenea tumușii ca tot alțea semne terorizante, cît de cît monumentale și chiar solemne, prin care s-ar vesti că literatura e o modelare a tot ce ștergi, fără încetare, cu nădejde.” În lumea în care (spune o poezie din cele rătăcite printre negative de fotografie cu flori, filme, fete sau mătuși) îți moare o rubrică, unde trăiești și pleci (te pleci?) din „umilenie”, și te suportă, erorile fac o literatură. Ele, partea cea mai colorată a unei vieți negru pe alb. Scrisori la un prieten.

P.S. Am cumpărat, din acel anticariat, două cărți. În punguța cu vechituri, de plimbat printr-un București unde stătea să plouă, un adaos: ghidul 24-FUN, roșu-modern, al săptămîinii în curs. *Something old, something new...*

Simona VASILACHE

Lecturi

Aromâna de lângă noi

cultural european. Intitulată, cu modestie, **Manual de aromână**, cartea are semnificații deosebite pentru spiritualitatea românească și implicații majore pentru fizionomia lingvistică actuală și viitoare a Europei.

Fără aromâna de lângă noi, lumea e mai mică și, sigur, mai săracă. Europa nu poate fi multiculturală dacă nu-și păstrează și pluralitatea de expresie lingvistică, după cum o dovedește cu prisosință „manualul.”

Lucrarea este, în primul rînd, un instrument fundamental pentru însușirea corectă a unui idiom a cărui supraviețuire în Balcani, vatra unde s-a și format, de altfel, este un miracol. Aromâna, vorbită în comunități mai mult sau mai puțin compacte, din Albania, Grecia, Macedonia, Bulgaria, România, a suferit de-a lungul timpului un duros proces de restrîngere a ariei sale de răspîndire și de fragmentare lingvistică. Lucrarea publicată de acad. Matilda Caragiu Marioțeanu și de Nicolae Saramandu umple un gol în literatura de specialitate. Până în prezent, cel mai cunoscut manual de aromână era cel datorat lui Mihail G. Boiagi și apărut acum aproape două veacuri, în 1813, la Viena. Cartea celor doi reputați lingviști se convertește într-un model de normă supradialectală, ceea ce asigură o bază științifică pentru unitatea unui idiom cu bogate tradiții culturale, dar, din păcate, necunoscute nici măcar tuturor aromânilor. Dincolo de finalitatea didactică evidentă, ea ne apare ca o gramatică accesibilă publicului larg și ca un termen de referință în bibliografia de gen și mai ales pentru cercetătorul interesat de diversele compartimente ale limbii: ortografic și ortoepic, gramatical și lexical. Traversînd secolele în condiții dintre cele mai vitrege, aromâna are, prin acest manual, în Europa unită, șansa de a ține din risipa geografică și a timpului și de a-și recupera trecutul.

Din această perspectivă, autorii propun în lucrare texte ilustrative pentru cunoașterea / definirea spiritualității specifice unui spațiu geografic aflat în calea istoriei și la o răspîndire de culturi. Reperle spiritualității aromâne, care asociază aspirația spre înălțimea valorilor și profunzimea trăirii și a exprimării reprezentării, sunt fixate prin primele două lecții. Textele acestora schițează mai curînd contururile unei geografii mentale, specific europene (*Tu muntii, Samarina și La amari, tu Italie*). Structura de profunzime a lucrării trădează intenția autorilor de a plasa în conținutul

manualului suficiente piste culturale și de existență cotidiană, pentru a pătrunde în universul de valori cultivate de comunitățile de aromâni.

Manualul propriu-zis este structurat pe 30 de lecții, dintre care 3 sunt recapitulative. Fiecare lecție este organizată în general în 3 secvențe: 1. un text, care reprezintă o situație de comunicare (*Cu avionlu, La hotelu, La yeatru / doctoru, La ună agenție de turismu etc.*); 2. explicații de natură gramaticală (morfosintaxă) / lexicală; 3. exerciții. La aceste lecții, se adaugă diverse secțiuni auxiliare: alfabetul, scrierea și pronunțarea. Foarte util este și glosarul de la sfîrșitul volumului (p. 259—338), cu echivalente în dacoromână, franceză și engleză.

Textele sunt concepute pe două coordonate ale existenței aromânești: viața de zi cu zi — exemplu viu de supraviețuire / adaptare istorică — și cea intelectuală, de cucurire, prin cultura proprie, a locului meritat în conștiința / memoria europeană. Aceste două niveluri sunt dezvoltate pe dimensiunea contemporaneității (*Cu avionlu, La hotelu, La yeatru / doctoru, Ți-adramu astădz, La ună agenție de turismu, La restaurantu, La theatru*) și a trecutului zbuciumat (*Istorie veacl'î*). La acestea, se adaugă lecții privind viața de familie (*Stau cu casa pi Calea a Șopotlui*), relațiile interumane (*Carti cărtră ună oaspită*), gradele de rudenie (*Nipoți'i alu papu Mita*). Textele se constituie astfel într-o microenciclopedie despre universul aromănesc, de larg interes pentru diverse categorii de cercetători, de la lingviști și filologi până la istorici, sociologi, antropologi.

Lecția 25, *Oamini armâni cu anami*, reliefează, în acest sens, în subtext, relația de profunzime dintre cultura (daco-)română și spiritualitatea aromânească, afirmată în cele mai variate domenii, mai ales în spațiul românesc, ca o contribuție majoră la dezvoltarea pe coordonate europene a latinității răsăritene.

Pentru cine citește antologia de versuri semnate de Constantin Belimace, George Murnu, Nuși Tulliu, Kira Iorgoveanu etc. (vezi p. 231-257), este imposibil să nu rămână cu o fărîmă din sufletul cultural al aromânilor, care luminează peste Balcani ca un curcubeu al tuturor.

Carti tră în vițari armănești este o ușă deschisă aromănei spre eternitate. Depinde numai de noi ca această ușă să stea veșnic deschisă.

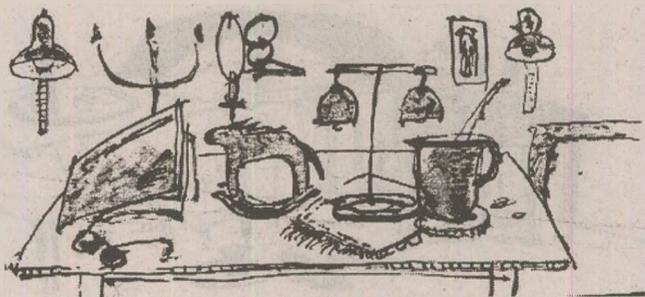
Coman LUPU

Manual de aromână. Carti tră în vițari armănești, Editura Academiei Române, București, 2005. Din Inițiativa Fundației Culturale Aromâne „Demândarea Părintească”, a apărut de curînd, într-o nouă ediție, și lucrarea Aromânii. Dialectul aromân a lui Th. Capidan.

are incredibil, dar este totuși adevărat: într-o lume tot mai grăbită și preocupată să meargă numai pe locurile din față, de maximă vizibilitate, mai există încă oameni care se retrag la masa de scris și, în tihna „condeiului” de astăzi, computerul, se străduiesc să mențină viu spiritul adevărului și al științei.

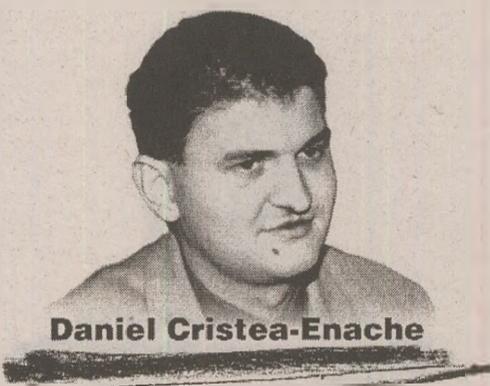
Dintr-o responsabilitate profundă față de moștenirea lingvistică de la părinți și din devotament total față de profesiunea de dascăl și de cercetător, pe care o practică dintotdeauna cu o remarcabilă competență, acad. Matilda CARAGIU MARIOȚEANU și prof. univ. Nicolae SARAMANDU au elaborat — cu o adevărată migală filologică — o lucrare complexă, de larg interes atât pentru specialiști, cât și pentru toți cei care urmăresc fenomenul

critică literară

Cum începe și cum se continuă degradarea unui poet, a creației sale lirice văzută în etapele și în întregul ei? Primul și cel mai vizibil simptom este bulimia editorială, apetitul tot mai greu satisfăcut pentru publicarea de volume, plachete, antologii personale într-un ritm susținut, fără legătură cu cel creativ. O carte merită publicată atunci când în sertarul autorului s-au strâns destule file manuscrite apte să-l exprime; sau când viziunea lui s-a schimbat într-o anumită măsură; ori când o nouă tematică și problematica implicată impun configurații lirice distincte. Cu urechea surdă la scârțaiul versurilor sale, cu simțul critic atrofiat până la dispariție, autorul nostru își construiește Opera și se urcă pe un soclu imaginar, înconjurându-se de oglinzi prietenoase. Textele, publicate la edituri obscure sau în cea din pivnița casei, sunt însoțite de prezentări ditirambice. O secțiune consistentă este aceea a referințelor, adunate gospodărește, încă de la primul tipăt liric; iar un CV alcătuit până în infinitul mic completează harta egolatriei și autopropulsiei. În loc să caute confruntarea cu reale autorități critice și să-și lase poemele singure să suporte verdictul acestora, folosește tot felul de cărje, dând telefoane, făcând invitații, asigurând reciprocități avantajoase. Dacă poetul autentic trece pe lângă tine fără să te vadă, absorbit fiind de ceea ce scrie el, textierul te urmărește cu aviditate, interesat fiind numai și numai de ceea ce vei scrie despre el. Mai exact, de laudele pe care i le vei aduce — căci o critică severă, cu demontarea producției „artistice” și demonstrarea mediocrității sale funciare, îl va face să te urască până la moarte. Sau până la primul elogiu.

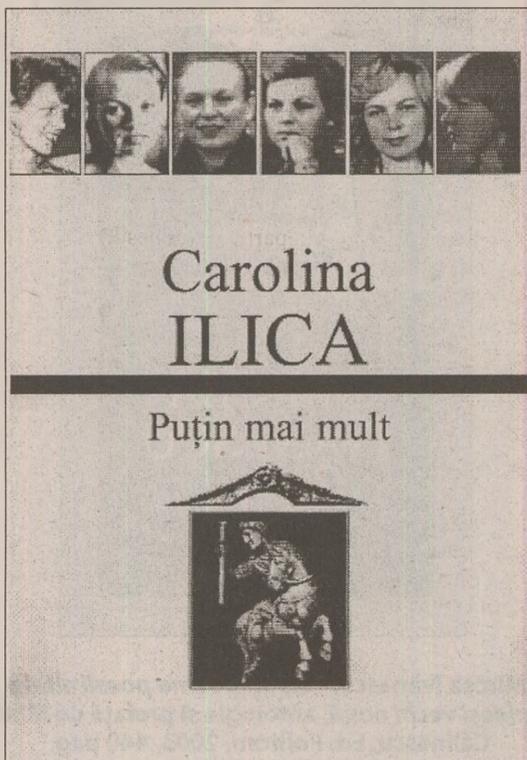
Cum e greu de crezut că-mi va plăcea vreodată poezia Carolinei Ilica, mă resemnez în avans. Speram ca antologia ei *Puțin mai mult* (55 de poeme), fie și publicată la o editură cu un nume caragialian (Editura Academiei Internaționale Orient-Occident), chiar și livrată cu o prefață curioasă semnată de Theodor Codreanu, să includă în sumăr măcar un set de poezii demne de a fi citite și citate. În fond, e vorba aici despre un *best of*, o selecție drastică din volumele anterioare. Unde să cauți și unde să găsești nota diferențiată a unui poet, dacă nu într-un asemenea volum trecut prin mai multe ape? Din nefericire pentru Carolina Ilica, creația sa nu prezintă doar acele reziduuri formale, stângăcii ușor de îndreptat, printr-o simplă revizuire a textului, sau de ocolit, într-o fază ulterioară. Miezul însuși al poeziei sale este stricat. Reflecția „filozofică” e la nivelul unei domnișoare romanticoase, captivă la pension și transcriind, cu degetul la tâmplă, impresii în jurnal: „N-am darul de-a fi bogată./ De-a fi fericită, cu-atât mai mult nu./ Și, totuși, o dată și-odată/ Inima mea se umplu:// De dragoste sau de poezie?/ Totuna! Încât aș putea să și mor./ De mai trăiesc e doar spre-a descrie/ Dorul de starea aceea de dor” (*Poemul scurt al lungii mele vieți*); „Mă pot uita la nori o seară-ntreagă!/ Și-o-ntreagă zi aș tot privi la nori:/ Ușori sau grei... stătuți sau mergători.../ Se leagă, se dezleagă, iar se leagă./ Ori îi vedem — ori nu îi mai vedem —/ Ei sunt: aici, acolo, mai departe.../ De unul singur, mulți ori în tandem.” (*Norii*); „Să vezi Florența e-o zădărnice:/ Știind că nu o poți oricând vedea./ Dar poate că și ea resimte, știe/ Și-o doare dorul din dorința ta.” (*Florența*). Poeziile sunt, după cum se poate vedea, aproape debile, inclusiv sub raportul versificației, autoarea luând — sau înțelegând — din tradiționalismul pe care ambiționează să-l continue numai aspectele exterioare. O dată găsite perechile nu/ umplu, mor/ dor, vedem/ tandem, zădărnice/ știe, strofele sunt gata: autoarea le scrie parcă de la dreapta la stânga, umplând spațiul cu rumeguș lexical și aberații semantice. Pentru Carolina Ilica, norii care stau sunt „stătuți”, iar Florența „resimte”, „știe”, „o doare dorul din dorința ta”. Din necesități volumetrice, unele versuri reiau, pur și simplu, cuvintele, având tăietura netă a oligofreniei lirice: „Se leagă, se dezleagă, iar se leagă”, „ori îi vedem — ori nu îi mai vedem”... Comparațiile uimesc prin ilogismul și, nu în ultimul rând, prin prostul gust al asocierilor: poeta e „abandonată-n fân precum în groapă”, brebeneii sunt „indeciși ca efebii”, iar „o păgână de stăpână” are „doi ochi verzi ca doi boi verzi”. Figurile de stil utilizate nici nu explică, nici nu complică: sunt goale de sens și lipsite de sonoritate, stupidenii adunate în pagină. Dar nu numai imagismul poetei e deficitar. Ea are serioase probleme și cu controlul lingvistic al textului,

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMANEASCĂ

Degradarea poeziei

Carolina Ilica, *Puțin mai mult* (55 de poeme), prefață de Theodor Codreanu, Editura Academiei Internaționale Orient-Occident, București, 2005, 158 p.

cu sesizarea și utilizarea diferitelor registre ale limbii. Aceasta se observă în poeziile sale „de atmosferă”, în care apar, din loc în loc, termeni dintr-un alt decor verbal. Stridențele sunt imediat perceptibile: „Abia gust vinul. Nu iau din bucate./ De parc-aș bănuî c-ai pus otravă./ Vorbim de moarte. Cu *intimitate*.” (*Zburător*); „De începutul lumii-ascunde/ O taină-n veci ținută./ În care nimeni nu pătrunde./ Precum o *surdo-mută*.” (*Luna*); „ploi foarte dreți/ lumânări până-n cer/ având frunzele-n formă de inimi/ în *fibrilație*...” (*Împădurire*). Dacă aici câte un cuvânt e plasat anapoda, tulburând platitudinea strofei în felul toporului aruncat în apă, în alte contexte se înșiră versuri înmărmuritoare, care dau întreaga măsură a non-talentului autoarei: „Memoria atâma stupi/ Înghesuți, de cuminenii” (*Luna*); „În delicate golfuri îmi adună/ Avântul răsufării” (*Douăzeci și trei*); „Ea e cea care știe s-aștepte./ Pardosind cu brânduși încăperea”; „Cant-un ogor roditor el și-a pus/ Sămânța-mbuibată-de-acea nemurire/ Ce trage în sus, tot mai sus”; „Azi pot să zbor: aeriene/ Sunt mințile ce le mai am”; „Acesta-i decorul în care aștept/ Din zări, fiorosul centaur:/ Iubitul-

călare-pe-cal” (*Zburător*); „Cât strâng la piept, atât mai am/ Din de-altădata-i fălnicie” (*Mama*); „Când pleci, întunecat, de bun rămas./ Pe tâmplă îmi expiri și mă inspiri/ Ca pe un rug aprins de trandafiri/ Din care furi miresmele pe nas.” (*Când pleci*).

Aceasta e poeta comparată de prefațator cu Eminescu („Se știe că, în genere, un poet e stăpânit, în imaginarul său, de un singur element, cel mult două. Carolina Ilica se pare că face excepție și din acest punct de vedere, atestându-și complexitatea eului ei poetic, apropiindu-se, deci, de marea excepție a liricii românești, Mihai Eminescu”), autoarea de un „rafinament uneori excepțional” (Mircea Iorgulescu), cu o „delicatese prerafaelită” (Al. Cistelecian), „o Elisabeth Browning a noastră” (Laurențiu Ulici), „o Ana Ahmatova a poeziei române” (Octavian Soviany). Asemenea evaluări critice par să fi fost făcute într-o stare de transă, ori să se refere la un alt autor decât cel al ineptilor de mai sus. Nici măcar tradiționalismul Carolinei Ilica nu este unul veritabil, cu scufundarea în humusul Patriei, materializarea viziunii și echivalarea țaranului român cu un Hristos contemporan, ca la Ion Gheorghe. Autoarea improvizează pe diferite partituri lirice (Eminescu și Blaga, în primul rând, apoi Coșbuc), preluând mimetic imagini din fondul consacrat (obrazul fraged și împurpurat al fetei, părul ei moale, desfăcut pe umeri, mâna dogoritoare a Zburătorului...), pentru a le compromite prin falsitatea vocii și obtuzitate artistică. Și când poeta privește către cer, încropind „dialoguri” cu Dumnezeu, versurile ei nu sunt altfel decât mediocre și triviale: „când mă uit în jos,/ În ude oglinzi/ îmi strevăd slăbiciunile./ Dar și puterea./ Cine se măsoară cu mine, moare./ Ca un bețiv/ violent uneori,/ mă bate/ vântul./ Însă nu mă îndoii// Tu, Doamne, mă lovești, ca tocmai Tu/ Să mă ridici în brațe, apoi?” (*Trestia*); „iată-mă/ Cu busuioac în sân!/ Ca o țarancă/ Dorită și doritoare./ Miroase-mă Tu, mai întâi, Doamne!” (*Ca o țarancă*).

E limpede că nota de originalitate a Carolinei Ilica e de găsit în chiar conturul caricatural al poeziilor pe care le scrie, le tipărește, le adună și le publică iar — cu multă și inutilă încăpățanare. ■

Fitness

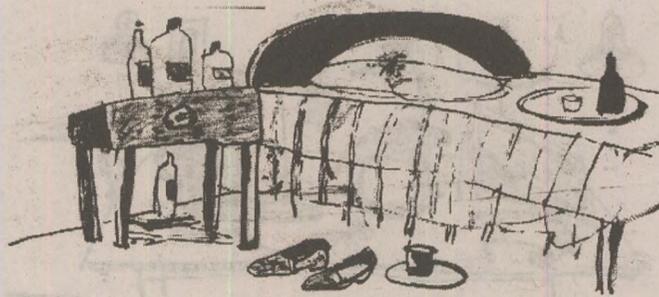
Ascultați cu urechea internă
scîrțitul catargului
unu, doi – aceștia sînt pașii
mîinile pe lîngă corp
moi, inutile
nu intrați în derivă
respirați la urmă...

Pînă la capăt
cu pieptul gol
gata pentru focul iubirii
și dincolo de marele frig
continuați
unu, doi – aceștia sînt pașii.

Dar peste rutină,
cu vehemența luminii,
vă strig:
întăriți umerii, u-me-rii ! –

pentru venindul
bolid.

Adela POPESCU

critică literară

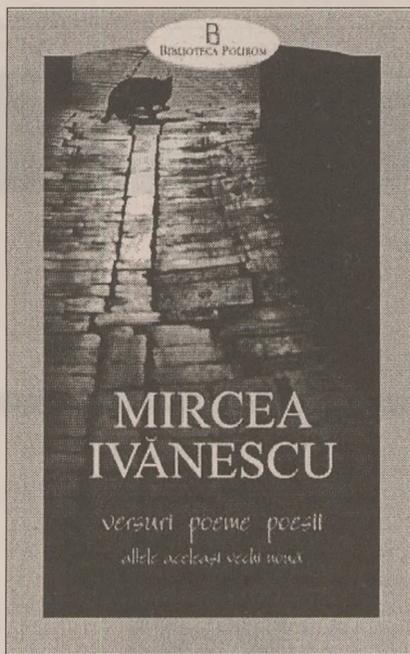
S-a afirmat în legătură cu Mircea Ivănescu — și nu fără dreptate pînă la un punct — că-și personalizează poezia, o aduce pe albia „bibliografismului” sau a „personismului” (conceptul lui O' Hara), scriind despre sine ca despre un om concret, tratîndu-și prietenii și cunoștințele drept personaje, dedicîndu-le unele poeme etc. Există negreșit o orientare anglo-saxonă a creației d-sale, prima de-o asemenea decizie și prestanță în lirismul românesc, coincidentă, am zice, cu ceea ce se cheamă etapa postmodernistă, opunînd adică spectrul biografic, confesiunea individualizată detașării impersonale specifice modernismului (nu insistăm pe-o asemenea distincție doctrinară, mulțumindu-ne a o sugera, căci nu sîntem convinși de-o evidență a desprinderii categorice a așa-numitului postmodernism din plasmă generoasă, cîtuși de puțin „anacronică”, „inertială”, „epuizată”, ci, dimpotrivă, încă extrem de prezentă a modernismului matricial). Adevărul e că M. Ivănescu se caută pe sine pe mai multe căi, începînd cu cea proximă a datelor imediate, „prozaice” ale existențialului. Porneste prin a da ocol obiectivității (obiectului) înainte de-a ajunge la sine, ca și cum s-ar sfii de-o denudare morală, de-o nemijlocită confruntare cu eul propriu. Programatic, își propune: „de la poezia obiectelor, adică, măcar prin subînțelesuri/ să ajungi tot la ceea ce te interesează pe tine — la tine adică” (*despre scaun*). Găsim la d-sa schițate, nu fără o anume cochetărie, două atitudini: una a abordării subiectului prin intermediul contextului, a ambianței sale fenomenale, alta a incapacității de-a evada din „propria apă caldă, de comoditate și clișee verbale”, *id est* iluzia, simpla iluzie, după cum vom vedea, a unei depășiri a eului. Cu aerul ambiguu al unui scepticism productiv, al unei mediențe încrezătoare, poetul atacă pe un front de amploare consemnarea realului, în duhul unei indirectități pudice a discursului subiectiv, al unei tergiversări de-a aborda tema consacrată a subiectului. Astfel textura poetică ia naștere dintr-o cultură detaliată, insistență a unui peisaj obiectual, abia întretesut cu înregistrările dispozițiilor personale, aidoma unor adaosuri obosit-ironice la lumea dată: „să scrii poezii despre obiecte — să începi, de exemplu, cu un scaun, și să povestești despre el, învîrtindu-te/ în jurul lui, așezîndu-te chiar pe el, sau, dimpotrivă,/ dîndu-l cu piciorul deoparte — să spui/ ce poate fi, însemna, cum se explică înăuntru/ grupul acesta de lemn dispus astfel încît să fie o mobilă,/ și pe nesimțite să aluneci (dar atunci înseamnă că stai/ pe scaunul însuși de care e vorba? — sau, modest, pe jos,/ lîngă el?) la alte lucruri mai importante, mai personale, mai omenești decît scaunul” (*ibidem*). E caracteristică descrierea unor interioare victoriene, fin idealizate doar prin patina temporalității (e ca și cum autorul ar mînuși o poezie gata făcută a lucrurilor ce poartă ele însele o nostalgică tensiune): „aici, înăuntru: frigul de perlă/ înconjurîndu-i fotoliul acoperit cu pături și somn./ timpul trecînd cu sunete ample în scoica urechii,/ ca versurile despre o poveste de iarnă. și vînt,/ afară, spre fundul grădinii arse, de sticlă, de lapte./ în fundul camerei imense, în fața căminului, un rotund auriu/ rostogolindu-se nemișcat” (*convalescență*). Tratat cu voga circumspecție convenită unei relativități fie și agreabile, precum un partener al unui joc de societate, realul e luat dreptat „în serios” (precum o înfierbîntare a unui *gambler*), ajungînd a-l angaja pe descriptor la modul dulce-înfiorat al unei „pînde”. Cuvîntul „pînde” revine frecvent sub condeiul lui M. Ivănescu (e un „termen nodal”, cum ar fi spus Michael Riffaterre), cu încărcătura-i naivă de așteptare, divulgînd foamea de senzațional pe care o provoacă, prin contrast, torpoarea contemplativului: „toamna e bine să ieși pînă în fundul grădinii,/ și să pîndești șopîrlele pe zidul fierbinte de soare./ și dacă răstorni capul puțin pe spate simți/ cum se înclină anul spre iarnă - și îți se face frig. după aceea, cu pisica în brațe, să te așezi la fereastră și să privești cum se decolorează grădina” (*anul în scădere*). Sau: „era ca și cum m-aș fi oprit în fața unui colț/ pe o stradă necunoscută, cu certitudinea de neexplicat/ că dincolo, dacă aș fi făcut cîțiva pași,/ s-ar fi deschis o piață mărunță, cu fîntină leneșă,/ cu scări în fund, pe care să le pîndesc de aici din colț,/ și n-am să urc niciodată” (*remușcare*). Sau într-o mai complexă compoziție (un soi de voyeurism baroc): „o privim pe furie,/ se strecoară după ea, coborînd pe treptele surpate,/ o umbră șerpuitoare — și se încolățește pe după o piatră,/ și o pîndește cu ochii verzi/ ca ai mării -/ și se leagănă. (noi am rămas la marginea

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Jocul de-a impersonalizarea

Mircea Ivănescu, *versuri poeme poezii altele aceleași vechi nouă*, antologie și prefață de Matel Călinescu, Ed. Polirom, 2003, 440 pag.

primelor trepte./ cu fața ascunsă în miini.) ea a coborît în soare/ și în urechi purtînd o flacără neguroasă” (*despre micile animale ale sufletului nostru*). Pe aceeași direcție să menționăm tendințele de obiectivare a vieții morale, componente ale obiectivității ca atare, gesturi de bunăvoință, ofrande aduse de un timid obiectelor inanimate ce ar putea protegi factorii vieții lăuntrice. Avem a face cu un soi de alegorii intime, scaldate într-o subiacență autocompasiune (autobiograficul absoarbe nesățios materiile din preajmă, ca spre a-și însuși impasibilitatea, misterioasa lor rezistență la intemperiile moralului): „amintirile mele sînt mingi - / nu se sparg niciodată. numai că dacă-mi scapă/ din mîini, se pot rostogoli foarte departe - / și mi-e lene să mai alerg după ele, sau chiar/ să mă întind la marginea mea, să-mi las mîna/ din ce în ce mai lungă în jos, să fugăresc amintirea./ îmi iau mai bine o alta. și asta poate fi falsă./ și eu am umblat, deci, odată cu o amintire/ în brațe / (și mă gîndeam, cu un rinjet/ rău, că într-o carte celebră, nu mai știu cine/ umbla cu propriul său cap prin infern, luminîndu-și/ drumul). și parcă nu e totuși?” (*dar sînt și amintiri adevărate*). Domică de-a se elibera prin extrapolare obiectuală, anxietatea poetului recurge și la o referință istorică: „sînt acum în afară de mine - însă asta nu înseamnă/ că eu mi-am azvîrlit spaima acolo, pe zid - / așa cum, - îmi spusese demult ea, - luther/ își proiecta spaima pe peretele bolit al chiliei,/ și pe urmă arunca o

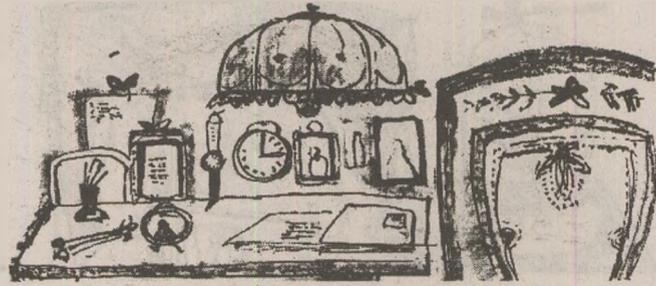
călimară pe chipul strîmbat/ al friicii lui” (*winter tale*). Pînă aci avem stratul similrealist, înfiorat de-o ironic-sentimentală subordonare auctorială, al poeziei lui M. Ivănescu.

Însă în pofida adăstării prelungi în zona concretului, a prozaismelor frizînd antipoezia, a biografismului la care face apel ca la o ancoră în virtejul trăirilor interioare, poetul nu rămîne la stadiul acestei pasivități ce se autorefecta. Trece doar printr-înșă ca prin-tr-un Purgatoriu. Aspirația sa este o proiecție în afară, o ieșire din biografie, ca modalitate a unei poetici compensatoare. Rimbaldian, poetul nostru dorește cu ardoare a se identifica prin-tr-un „altul”. La un moment dat, acest „altul” este mopete (un „erou liric” formal diferit de autor, deși coincident în bună măsură cu canonul sensibil și comportamental al acestuia, spre deosebire de Plume al lui Henri Michaux), prin care încearcă a se dedubla, deci a-și abandona sinele. E o extrovertire relevantă. O alienare delectant-amara, în cadrul căreia epicul (mod general, expiator) alină liricul (mod individualizant, culpabil). Biografismul explodează astfel împrăștiînd tîndări unor mici narațiuni romanesti. Aceeași fantasmă lirică în esență e trecută în codul unui imaginar care-i acordă un sens de obiectivitate, de abstragere din dureroasa indoială a autoscopiei asumate: „mopete în această amiază cu soare lăptos./ așezat la masa în curtea, cu mult ciment plumburiu/ pietruită, a bufetului nurca, își spune-am să scriu/ despre remușcările mele care vor să mă tragă în jos// în apele dense ale conștiinței de mine însumi — am să/ scriu în sfîrșit un roman lung cu personaje nenumărate./ (în jur, amiază se răsturna înspre ploaie — și mate/ pale de umbră peste curtea de piatră iar se revarsă// și-l înconjoară cu răutate meticuloasă acum pe mopete)./ alături — pe stradă - trece un tramvai, și o foarte ciudată/ ființă din vagonul, altminteri pustiu, așezată// lîngă fereastră, îl privește sticlos pe mopete./ mopete știe că nu-și va scrie niciodată marele său/ roman — se joacă numai cu vorbe cu înțeles rău” (*înșă și bufetul nurca*). Apare și o confruntare a lui mopete, acest *alter ego* al autorului plămînt din retractilitățile d-sale funciare, cu voluntarul, incandescentul, spectaculosul el midoff, „ca un tigrul, tigrul arzînd/ luminos în pădurile nopții”. Indubitabil e o aluzie la Leonid Dimov. Visatoria abulică în fața tabloului „junglei” pe care-l oferă energia suverană a confratelui său se răsfrînge într-o viziune a succesului mării vitalități ce i se refuză: „astfel el midoff îl bîntuie pe mopete, și prelung îi/ înconjoară însingurarea cu cîte o rună/ a seninătății, ca cele scrise pe zidul lent năruit/ ale templului îngropat în ierburi. Pe mopete/ așadar tremură acuma în lună scrierea cu tînuit// înțeles a lui el midoff care, pe îndelete, / a vrut să spună acolo un adevăr. astfel noaptea mopete în/ arde cu flăcări mici. iar el midoff trece — regească felină” (*prezentarea lui el midoff*). E un duel între două naturi artistice mult deosebite, precum de pildă Van Gogh și Gauguin. „Felinei” Dimov îi revenea, hărăzită de sus, regalitatea concretului cu toate prestigiile sale energetice, cu toate sortilegiile sale preapitoarești... ■

(va urma)

cărți primite

- Angela Marinescu, *Întîmplări derizorii de sfîrșit*, poezii, Editura Vinea, București, 2006, 48 p.
- Angela Marinescu, *Limbajul dispariției*, poezii, Editura Vinea, București, 2006, 42 p.
- Daiana Felecan, *Între veghe și vis sau spațiul operei lui Dumitru Țepeneag*, studiu, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006, 150 p.
- Ioan Țăranu, *O aventură de zile mari*, piesă de teatru, Editura „Baștina Radoj”, 2005, 96 p.
- Ilinca Iljan Țăranu, *Romanele lui Julio Cortazar și literatura contemporană*, studiu, Editura Universul.

istorie literară

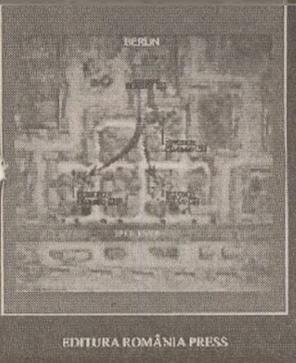

Ion Simuț

Legionarismul între speranță și decepție

DUMITRU CRISTIAN AMZĂR

JURNAL BERLINEZ

Dumitru Cristian Amzăr, *Jurnal berlinez*, ediție îngrijită de Dora Mezdrea și Dinu C. Amzăr, Editura România Press, București, 2005, 640 p.

Partizanii opiniei că non-ficțiunea domină în continuare actualitatea editorială (ceea ce, în mod evident, nu mai e de multă vreme adevărat) și-au pierdut vigilența, furați de ficțiuni. Cu excepția lui Dan C. Mihăilescu, nimeni nu a atras atenția prompt asupra unui document politic excepțional, *Jurnal berlinez* de Dumitru Cristian Amzăr, rămas în penumbră. E adevărat că restituirea vine dintr-o direcție aproape necunoscută. Numele lui D. C. Amzăr nu are cum să le fie familiar prea multora, pentru că de 50 de ani lipsește din referințele noastre.

Etnologul D. C. Amzăr (1906-1999) s-a format în ceroul lui Nae Ionescu, căruia îi va păstra o nedezimțită admirație. „Încerc pentru prima dată în viață sentimentul unui copil rămas orfan” (p. 129), notează în martie 1940, când află de moartea profesorului, din a cărui „familie spirituală” simțea că face parte. „Eu cred în învierea și în permanența operei acestui făuritor de lumi noi” (p. 139), adăuga la scurtă vreme. A colaborat sporadic la „Cuvântul” în anii 1930, a activat în școala sociologică a lui Dimitrie Gusti, de care însă s-a distanțat critic. A fost un filogerman moderat (mai mult cultural decât politic) și un gardist discret, cumpătat, fără ambiții de ascensiune politică. Se putea și astfel? Citindu-i jurnalul, vom vedea că da. Despre D. C. Amzăr se știu astăzi puține lucruri și acelea le poți afla numai dacă știi unde să scotocești. Primele pagini au fost restituite în 2000 de către I. Opreșan și sunt opt scrisori din anii 1950-1953 către Grigore Nandriș, cu probleme de etimologie și obiceiuri românești, scrisori cuprinse în volumul *O radiografie a exilului românesc. Corespondență emisă și primită de Grigore Nandriș, 1946-1967* (Ed. Vestala). Din păcate lipsesc notele ajutoare despre expeditor. Cele mai bune surse de informație până în momentul de față sunt *Dicționarul etnologilor români* (III, 2001) de Jordan Datcu și articolul lui Nicolae Florescu din *Dicționarul general al scriitorilor români* (I, 2004). Observ la bibliografia acestuia din urmă că ar fi apărut

în 2001 volumul lui D. C. Amzăr *Gând, cuvânt și faptă românească*, pe care însă nu l-am văzut.

D. C. Amzăr a fost un marginal (în politică, în diplomație, în cultură) și nici nu dorea să fie mai mult. A fost cu atât mai puțin luat în seamă cu cât a publicat foarte puțin (în „Gândirea” și în „Convorbiri literare”, dar și în „Revista Fundațiilor Regale”, câteva note în 1942 și 1943). Singura ispravă fusese în 1935 lansarea revistei „Rânduiala”, alături de Ernest Bernea și de alții, însă cu o scurtă apariție, abia până în 1936. Discreția prezenței sale se datorează faptului că din august 1937 a trăit la Berlin, unde s-a dus pentru a pregăti un doctorat (eventual în filosofie, pe care nu și l-a mai dat) și a rămas ca secretar de presă al Legației de acolo în toată perioada războiului, până în 1944. Revenise în țară numai pentru lunile martie și aprilie 1942. Are o bună susținere la centru, prin Nichifor Crainic și prin alții. În trecere, îl vizitează la Berlin Emil Cioran și Mircea Eliade, cu care se consultă privitor la soarta Legiunii, după cum rezultă din jurnal. După război, fără șanse de a supraviețui dacă ar fi revenit în țară, se va stabili întâi la Wiesbaden și în cele din urmă ca profesor la Heidelberg. Știu puține lucruri despre activitatea lui publicistică din exil, în orice caz discretă și restrânsă. În 4 aprilie 1942 notează în jurnal: „am părăsit câmpul abstracțiilor filosofice, spre a mă aprofunda în științele de fapt, cum sunt etnologia și sociologia” (p. 299). În 19 august 1945, interesele sale se îndreaptă în altă direcție: „Lucrez actualmente la cartea Poziția României în al doilea război mondial și citesc Confesiunile Sfantului Augustin” (p. 440). Întregul jurnal certifică o disponibilitate rară spre observația moravurilor politice, dar dovedește o excepțională capacitate de prevedere, bazată pe spirit critic și o neobișnuită perspicacitate. În terminologia de astăzi, îl putem numi analist politic — dar unul extrem de pătrunzător și adecvat aplicat la mersul evenimentelor. Chiar este obsedat de faptul că are mereu dreptate în prevederile sale (evident, nu chiar întotdeauna). Un foarte bun diagnostician și un uluitoare profet, D. C. Amzăr oferă, în jurnalul său, o imagine autentică a lumii din anii celui de-al doilea război, din perspectiva unui modest secretar de presă la o ambasadă. Nici în jurnalele politicienilor activi ai momentului nu găsim idei mai interesante. Dar curiozitatea e și mai mare dacă spun că avem în față un document de conștiință din partea unui legionar de plan secund, care se retrage precum din „mişcare”, decepționat de politica protagoniștilor. Jurnalul berlinez al lui D. C. Amzăr stărnește un maximum de interes în două privințe: 1. ca mărturie a spiritului critic arătat de un gardist, al cărui punct de observație se plasează în preajma grupului de legionari refugiați la Berlin; 2. ca analiză din mers a evenimentelor politice naționale și internaționale din anii 1938-1948, analiză făcută cu o inteligență critică de-a dreptul senzațională.

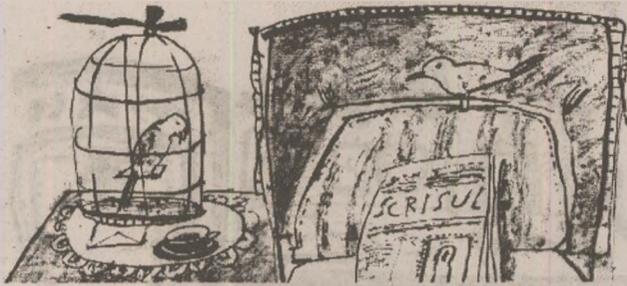
D. C. Amzăr nu ne spune mai nimic despre calitatea sa de membru al Legiunii. Tot ce bănuim deducem din context. Aflăm la un moment dat că prietenii îi reproșează că nu se comportă „legionărește” (p. 39). Altă dată, fie în urma comentariilor sale sceptice, între prieteni, la adresa strategiei nefericite a Legiunii, fie în urma faptului că se înscrie în Frontul Renașterii Naționale (înființat în 15 decembrie 1938 ca partid unic, prin decret regal), află că este calificat ca jumătate de gură „trădător” și i s-ar putea cere socoteală la judecata camarazilor de la București. Dar pentru că nu solicită nici un fel de privilegii sau nu aspiră la funcții politice este lăsat în pace. D. C. Amzăr este mulțumit cu calitatea de secretar de presă și ar vrea eventual să fie promovat în cadrul acestui serviciu de ambasadă. Din legionar fără pretenții (un codrenist nostalgic și inactiv) devine un apolitic cu ambiții profesionale, un simplu funcționar de Legație.

În funcție de mersul evenimentelor, soluțiile întrevăzute de D. C. Amzăr nu sunt scutite de unele oscilații. La 30 septembrie 1938, când află de înțelegerea marilor puteri în privința Cehoslovaciei, notează: „Singură, o biruință a Căpitanului — dar numai cu păstrarea regelui — ne-ar putea sustrage unui asemenea tratament [ca în cazul Cehoslovaciei]” (p. 12). La 6 octombrie 1938, crede că „o politică de prietenie și colaborare cu Germania se impune acum, după anexarea sudeșilor” (p. 13). Visează la „școala de Românism de la Bran sau de la Curtea de Argeș” (p. 14), proiecte legionare nerealizate.

Prăbușirea idealului legionar se petrece destul de repede. În noaptea de 29 spre 30 noiembrie 1938, Corneliu Zelea Codreanu este asasinat, din ordinul regelui, împreună cu alți 13 legionari. D. C. Amzăr ar vrea ca 10 decembrie 1938, „zi de mare doliu național”, să devină sărbătoare națională, „zi de chemare sfântă, pentru dezrobirea neamului românesc de tirania politicienilor și de jugul străinilor” (p. 18). După moartea Căpitanului, politica Legiunii i se pare defazată, în primul rând pentru că România a ratat coalizarea cu Germania de la început. Speranțele legionare ale lui D. C. Amzăr se năruiesc. Treptat, se îndepărtează de Legiune, decepționat, devenind un acerb critic al politicii sale de după decembrie 1938. Îi vede, necruțător, toate defectele: „hipnoza germanofilă” (p. 184), deviată într-un servilism inutil, lipsit de mândrie națională; inabilitatea despărțirii de rege (care fusese și a Căpitanului); adoptarea strategiei nefaste de răzbuiri, crime și fanatism care îi aduce Legiunii izolarea pe plan politic; demagogia sau „politica de declarații”. La 13 februarie 1941, imediat după înfrângerea rebeliunii, D. C. Amzăr notează cât se poate de incisiv: „Legiunea se găsește încă pe mâna fanaticilor și a proștilor cu băta, până nu se vor consuma ei, nu se poate face nici un pas înainte” (p. 233). Decepția fostului susținător e iremediabilă: de acum încolo, D. C. Amzăr se va uita la speranțele din când în când renașcute ale legionarilor refugiați la Berlin ca la o comedie tristă. Nu cunosc nici un fost activist la mișcării legionare care să fi devenit, precum D. C. Amzăr, un atât de sever și lucid critic al ei, din interior. De altfel, se știe prea bine că sensul autoritar și dictatorial al legionarismului este incompatibil cu spiritul critic. D. C. Amzăr îi semnalase chiar Căpitanului pericolul ca „libertatea criticei să fie complet sugrumată” (p. 96). Detesta spiritul subaltern (p. 69). De aceea, ca o excepție, *Jurnalul berlinez* al lui D. C. Amzăr este cu atât mai interesant. Fără să fi devenit un disident al mișcării, Amzăr s-a transformat într-un analist independent al greșelilor ei de strategie și doctrină. Pentru o „politică superioară”, el cere moralitate, inteligența, „acțiuni și gesturi creatoare”, demnitate, spirit „pozitiv, nu negativ și distructiv” (pagina 122 ar merita citată în întregime). Amzăr nu are o viziune de „partid” asupra evenimentelor sau derivată dintr-un anumit partizanat. El are o foarte largă viziune europeană, în care se leagă toate determinările unui fapt politic.

În septembrie 1940, în urma pactului germano-italo-japonez, cele două tabere și-au clarificat pozițiile și intențiile: de-o parte, puterile Axei, care ne-au ciuntit țara, de cealaltă, Alianța, care ne garantează vechile hotare. Dacă până acum secretarul de presă a avut unele dubii, în septembrie 1940 pare foarte sigur în legătură cu calea pe care trebuie să o urmeze România: „credința mea este că locul nostru nu poate fi decât alături de foștii aliați. În cele din urmă, Anglia tot va câștiga războiul și, dacă noi vom ști să intrăm la timp în acțiune, vom recuceri Ardealul, Basarabia, Bucovina și, mai mult decât atât, românii de peste Nistru vor reveni patriei-mame, după descompunerea Rusiei în state naționale, care mai curând sau mai târziu tot se va realiza. Faza actuală; a republicilor sovietice autonome, este cea mai bună pregătire a terenului pentru ziua despărțirii în state naționale. Iar lucrul acesta vor trebui să-l urmărească atât englezii, cât și nemții; și-l vor realiza cei care vor câștiga războiul” (p. 197). Gândirea politică a lui D. C. Amzăr a dovedit o sagacitate premonitoare. Regret că nu pot să dau și alte exemple care i-au confirmat previziunile.

Jurnalul berlinez îl arată pe D. C. Amzăr ca pe un legionar pur, căruia îi slăbește credința odată cu moartea Căpitanului în 1938 și și-o pierde odată cu moartea lui Nae Ionescu în 1940. E un idealist decepționat, cu un spirit critic paradoxal, posibil a fi culpabilizat de confrăți — un intelectual superior, incompatibil cu practica și violența revoluționară. Cum comunismul (considerat nobil ca idee abstractă) va fi compromis de proști în viziunea lui Petre Pandrea, legionarismul (considerat, de asemenea, nobil ca intenție) fusese compromis de fanatici în viziunea lui D. C. Amzăr. Dacă Petre Pandrea a devenit, uluit, victimă a comunismului în care crezuse, D. C. Amzăr ar fi devenit, cu certitudine, victimă a legionarismului dacă statul național-legionar ar fi dăinuit mai mult de câteva luni. ■

actualitatea

Constantin Toiu

PREPELEAC

Păcatul unui „om al muncii”

La Cluj ajung noaptea, și trag, de-al naibii, la cel mai elegant hotel. Deși nu mă schimb, nu mă spal. Cobor așa cum am sosit, e drept că și mort de foame.

Dar mai e altceva. Pentru care nu mă aranjez, cuviincios. Din liceu știu că ni se spune „valahi puturoși”, și o fac dinadins... Brașovul este german. Orașul școlii mele dragi, pe care îl iubesc și în care m-am format.

Clujul este altceva... Cultură maghiară. Oraș distant, rece, fudul. **Biudoș olah**, - aproximativ — știu că ni se zice — (primele cuvinte unguerești învățate), de când am ajuns din Urziceni în Ardeal cu școala. Având, de fapt, o stimă veche față de unguri. Vrând să fim ca ei. Cum scrie și Emil Cioran, - dacă vă mai amintiți...

Așteptând șnițelul comandat, - precizând, așos, *bitte, vienez!*) — mă gândesc la Gide. Știu de ce fac pe nebulul. Eu, care detest mitocănia, incultura... În general, toți agramatii și nespălații. Inșii care miros urât, nu numai ai noștri... Știu foarte bine. Știu și de ce pe față am lăsat, dinadins, funinginea de pe figura „fochistului” abea sosit. Mai știu că, față de cei ce muncesc fizic, am un fel de complex. La fel ca Gide, care, după cum scrie în Jurnalul său, întors dimineața de tot din provincie, și neavând la el cheia casei, a așteptat în fața locuinței sale câteva ceasuri bune, să nu trezească portarul la o oră atât de matinală. Cartea, încă nu o citisem. Alegerea feroviară fusese făcută pe cont propriu, slăbiciunea, abstractă, pentru „oamenii muncii”, - ca autorul celebrului **Retuș la întoarcerea mea din URSS**, - imperiul proletariatului râvnit, la început.

Chelnerii de toate națiile cunosc foarte bine barierele sociale. Chelnerii și, curios, căinii de lux. De aceea, distanța oberului, pe când mă așezasem singurăteac la masa acoperită de o splendidă față de masă de Olanda, scoțioasă, pe care străjuia o glastră înaltă de cristal cu cinci trandafiri galbeni.

Trebuia, așadar, să răstorn criteriul infam... Astfel încât, după șnițelul bine pregătit, revărsat pe o farfurie grea, groasă, un Meissen alb cu bleu, berea germană și un măr ionatan, roșu, tăiat încet, ca o prăjitură delicioasă, am mai stat nițel. Ascultam un Mozart discret.

Pe urmă, cerui plata... Și când aceasta veni, servită pe o farfurioară de argint, cu nota scrisă într-un carnet, înfășurată într-o învelitoare de marochin verde, am depus, fără să mă speriu, o sumă babană, cu un bacșiș la fel, întrecând cu mult capriciul unui boier, - și am rostit lenș, cât mai bucureștean, **LIBER!**, exact ca înainteaă cuptorului duduind de flăcări.

După o noapte bună, de somn greu, m-am trezit, înviorat, m-am îmbăiat, m-am bărbierit, îndelung, am pus pe mine hainele de schimb și m-am stropit din belșug cu colonia de care nu mă despărteam, un **Fougère royale**. Marca, mi se spusese, preferată de Napoleon...

Am ieșit din hotel întâmpinat de o zi radioasă de septembrie, petrecut ca un domn, e drept, cam năzuos. Dar asta era: româniiăștia, când sunt și ei domni, sunt darnici, curați și miros frumoși.

În ziua aceea, după ce am avut grijă să iau, pentru întoarcere, supliment la expresul de noapte — mi se făcuse dor de București — am colindat prin Cluj. M-am oprit înaintea grupului statuar al lui Matias, cu mustăcioșii lui. I-am salutat. M-am înclinat și în fața măreței catedrale. După mine, nu se compara cu cea din Brașov... În gând, îmi venise Biserica neagră, incendiată de tătari. M-am gândit și la Honterus, la bustul lui de la intrare, în stânga lăcașului. La liceul sășesc, de alături, ce poartă numele cărturarului. La meciurile de handbal. O dată îi bătuserăm și noi pe sași... La Gelu Gologan, colegul meu de bancă de la **Meșota**, băiatul primarului, care făcuse primele patru clase la **Honterus**, și care ținea cu nemții, având încă prieteni buni la școala sășească.

Noaptea, plecam acasă. Fără vagon de dormit, dar la întâia... ■

(Text adăugat și reconționat — *Destinul cuvintelor*, Ed. C.R. -1971)

Verbul *a lista* nu este înregistrat în DEX, dar se folosește tot mai mult în ultima vreme, cu sensuri mai mult sau mai puțin tehnice; de aceea a și fost cuprins în noul DOOM, alături de *listare*. Dintre semnificațiile înrudite ale verbului, unele - „a organiza într-o listă”; „a pune pe listă”; „a înșira” - sînt cît se poate de transparente, pentru că stabilesc o legătură directă și evidentă cu substantivul *listă*, care în română e un împrumut din secolul al XIX-lea din franceză (fr. *liste*, provenit din italianescul *lista*, cuvînt de origine germanică; înrudite sînt și engl. *list*, germ. *Liste*). De altfel, dacă n-am ști că există în engleză verbul *to list*, iar în franceză *lister* și că terminologia tehnică e mai ales împrumutată, am putea crede că *a lista* este format chiar în română, fără model străin.

Una dintre specializările actuale ale verbului *a lista* (și ale numelui de acțiune *listare*) apare curent în limbajul financiar, cu referire la înregistrarea la bursă: „Scutiri de taxe pentru companiile care se *listează*”; „Conducerea Bursei a hotărât scutirea de la plata tarifelor de procesare și admitere la tranzacționare a companiilor care vor încheia procesul de *listare* pe piață până la sfârșitul anului” (*Ziarul financiar*, 22.06.2006); „Transelectrica își *listează* acțiunile la bursa de valori” (*Antena3.ro*) etc. Foarte frecvent apare *a lista* în limbajul operării pe calculator și al administrării și utilizării paginilor de internet: aici disponerea informației în liste e în genere ușoară, automatizată, realizabilă printr-o singură comandă: „pentru *a lista* toate anunțurile dintr-o anumită categorie sau subcategorie căutați fără nici un cuvânt de căutare” (*cluj4all.com*); „folosește acest filtru pentru *a lista* numai autovehiculele cu transmisie manuală” (*volvocars.ro*). De altfel, comenzile apar uneori indicate și în engleză, confirmîndu-se astfel sursa terminologică: „Oricând puteți vedea ce cărți ați adăugat folosind, „*List My Items*” în menu” (*ivyco.com*). Mai rare sînt utilizările cu sens larg: „la finele Turneului de Fotbal de Iarnă, Comitetul Organizatoric s-a reunit în martie 2004 cu scopul de a fixa obiectivele și pentru *a lista* pașii ce trebuiau făcuți” (*aprosperarii.org*). În legătură cu programele informatizate, există anumite diferențieri semantice în funcție de faptul că accentul cade fie pe *înregistrarea într-o listă* („Adresa Premium este opțiunea de *listare a unei adrese* în «Carnetul de adrese» Cluj.info, ce oferă un plus de vizibilitate la un preț foarte avantajos”, *cluj.info*; „Delincvenții sexuali, *listări*”, *directne.ws.ro*), fie pe *afișarea listei* pe un ecran („*Listează* toate produsele”, *cofetariaalice.ro*; „Puteți presetă televizorul pentru *a lista* canalele favorite pe ecran”, *ro.commercial*).

În fine, sensul care nu mai e deloc transparent în română și care — ciudățenie a uzului! — se răspîndește tot mai mult este cel prin care *a lista* devine sinonim cu *a printa* și *a imprima*: a fixa un text sau o imagine virtuală pe suport de hîrtie. Se pare că termenul computeristic englez *listing*, folosit pentru afișarea și vizualizarea unor programe, s-a specializat parțial pentru punerea lor în formă „tipărită”; în orice caz, dicționarele

francezești înregistrează verbul *lister* cu acest sens, îl consideră o creație franceză și îl recomandă implicit uzului. Nu-mi dau seama dacă utilizarea actuală din română se datorează mai curînd sursei franceze, celei engleze sau unei preferințe de dezvoltare internă; în orice caz, se constată o folosire deosebit de intensă a termenilor *a lista*, *listare*, *listat*, atît în texte de specialitate, cît și în jurnalism și în uzul curent. În indicații tehnice putem găsi reprezentat întreg cîmpul semantic; pentru instrument apar sinonimele *printer* și *imprimantă*,

Rodica Toiu

PĂCATELE LIMBII

Listare

iar pentru acțiune - *a lista* și *tipărire*: „numărul de pagini *listate* cu un *printer*”; „câte pagini *a listat* un anumit utilizator, pe ce hîrtie *a listat* (normală, folie, glossy etc.), pe ce *imprimantă a listat* și cât a costat această *tipărire*”. În presa, termenul e atestat deja de cîțiva ani: „a realizat falsurile la computerul personal, le-a scanat și *listat* pe o imprimantă color” (*Evenimentul zilei*, 8.01.1999); „Alexandru a recunoscut că el a confecționat bancnotele pe calculator și le-a *listat* pe o imprimantă color după care le-a plasat mai multor persoane” (*ib.*, 2.03.2002); „omul și-a *listat* afișele la imprimantă pe care o are acasă” (*ib.*, 9.06.2004).

Ca și în alte cazuri, evoluțiile lingvistice se dovedesc a fi foarte departe de tendința noastră de a le explica rațional, prin nevoia de economie și evitarea ambiguității; dimpotrivă, constatăm că un cuvînt își impune prezența deși existau deja altele, mai vechi și mai noi, cu același sens: *a printa*, *a imprima*, *a tipări*. Desigur, dacă am fi în fața unei posibilități de alegere, fiecăruia dintre verbe i s-ar putea aduce unele obiecții: *a tipări* e impropriu (nu se mai folosește *tiparul*), *a imprima* e polisemic și deci ambiguu, *a printa* e un anglicism prea evident. Cu ce ar fi însă mai bun, în această competiție, *a lista*? Mi se pare cel mai puțin fericit din întreaga serie: e un cuvînt polisemic cu sens înșelător, în contrast cu etimologia transparentă, cu ideea de *listă* (dacă un text pe hîrtie mai poate duce cu gîndul la listă, *listarea* unei imagini e aproape o contradicție în termeni!). Ei bine, succesul verbului *a lista* (cu sensul „a printa”) nu pare să țină cont de asemenea întemeiate obiecții. ■

cronica ideilor

Poeților nu le vine la îndemână să scrie proză. Deprinderea prozodică de a-și împăria ritmul în curgerea cuvintelor și obișnuința de a căuta peste tot expresii memorabile îi preschimbă în niște virtuozii ai spațiilor înguste. O lipsă de suflu narativ și o inapetență pentru alungirea frazelor pînă la pragul unor înlănțuiri sintactice bine încheiate le imprimă o parcimonie expresivă a dozelor concentrate. Poeții scriu îndesat, metaforic, în înghesuiri punctuale de cuvinte sonore, de aici senzația că, atunci cînd trec la registrul prozei, ușurința lor verbală nu poate depăși limita insulelor semantice. Iată motivul pentru care poeții se mișcă bine pe întinderi mici, asemenea unor alergători de curse scurte a căror principală însușire e viteza mare atinsă într-un interval scurt de timp. Poeții scriu proză prin scurtcircuitări și prescurtări epice, de unde impresia de alură eliptică a scrisului lor. Impresii, senzații și asociații surprinzătoare de cuvinte, acesta e tărîmul lor de predilecție. Dar în nici un caz coerența unor expuneri purtate pas cu pas în jurul unei intuiții inițiale.

Nimic din toate aceste lacune nu sînt de găsît în proza lui Andrei Codrescu. Tocmai de aceea mărturisirea autorului de pe coperta a IV-a *Scrisorilor din New Orleans* — „Sunt un poet care scrie proză. Scriu proză pentru că în poezie nu încap atîtea detalii, în proză pot să pun în ordine niște idei care au nevoie de toată pagina [...]”— îți dă de înțeles că te afli în fața unei excepții: un poet al cărui suflu epic nu a fost amputat de talentul său prozodic. Un poet a cărui inteligență face casă bună cu o ironie usturătoare și cu o acuitate a observației demnă de flerul unui foarte fin psiholog. În plus, cu Andrei Codrescu trăiești un paradox la percepției estetice: scrie atît de bine, încît nici măcar nu-ți dai seama de acest lucru la prima lectură. Și-a topit tehnica scrisului într-o proză la a cărei lectură atenția cititorului, absorbită în întregime de spectacolul aflat dincolo de cuvinte, și anume de realitatea americană, uită că, la urma urmelor, ceea ce are sub ochi sînt doar niște cuvinte.

Andrei Codrescu a învățat o lecție simplă pe care însă foarte puțini o știu, o lecție a cărei esență sună astfel: cuvintele nu fac decît să ghideze atenția cititorului în cadrul unei reprezentări aflate în mintea autorului. Totul e să poți să-l introduci pe cititor în substanța reprezentării pe care vrei să i-o împărtășești. Cînd reușești acest lucru, ținta scrisului este atînsă: cititorul îți va urmări nuanțele vizualizînd la propriu imaginile pe care i le transmiți. El nu va mai vedea cuvinte, ci va vedea imagini, ca într-o înlănțuire cinematică

Sorin Lavric

Un poet prozator

Andrei Codrescu, *Scrisori din New Orleans*, trad. din engleză de Ioana Avădani, Ed. Polirom, 2006, 286 pag.

asemănătoare cu secvențele dintr-o peliculă de film. Iar la sfîrșitul lecturii, dacă este întrebare ce a nume a reținut din articolul sau esul pe care abia l-a terminat, cititorul îți va vorbi de imaginile aflate în afara textului, și nu de cuvintele textului. Tocmai de aceea spuneam adineauri că Andrei Codrescu, scriind bine, o face într-un fel de care nu-ți dai seama la prima vedere. Totul pare foarte simplu și curgător, în realitate totul e rezultatul unei tehnici a scrisului aplicate în mod conștient.

Scrisorile din New Orleans, o antologie de articole și tablete publicate de autor în *Dilema* și *Dilema Veche*, vorbesc toate despre lumea Statelor Unite, iar majoritatea au ca temă un singur oraș, New Orleans. Un oraș al cărui portret intim îi surprinde boema, extravagantele, dar și prăbușirea îndurată în urma uraganului Katrina. „New Orleans a fost o dată ca niciodată. Nu mai există. Cu muzica, cu poezia orașului s-a dus și tinerețea mea. Am avut noroc; am trăit într-un oraș viu care ne-a legănat într-o maț de istorie; mit, căsuțe ieftine, mîncare bună și spirit de toleranță. Darurile orașului jazz-ului au fost intense, periculoase, pentru că am trăit cu conștiința că sfîrșitul era iminent. Din avion, New Orleans arăta ca niște insulițe abia ieșite din apă, ca floricelele din zăpadă, nu credea nimeni că în acest univers fluid mișună o lume complexă cu datini și culturi adînci. Simțeam tot timpul că trebuia să ne grăbim cu scrisul, cu improvizatia, cu viața, că nu prea aveam timp. Indivizii știu

toți că o să moară, dar unii știu altceva, că o să moară mai devreme, și din acest motiv trăiesc mai intens. Un oraș întreg cu o astfel de psihologie atrage indivizi cu acest gen de cunoștințe, artiști. Katrina a pus punct orașului și unei civilizații. Eserile din New Orleans formează baza plutarchiană a acestei cărți. Pe acest nivel de piatră veche sunt așezate (dar plutește totul, nu?) scrisori despre stările psihologice ale națiunii americane.“ (p. 283)

Andrei Codrescu are ceva din acuitatea unui reporter aflat la fața locului, un fel de gazetar literar întocmind în amănunt radiografia cotidiană a ethosului american. Toate instantaneele surprinse pe străzile, clădirile, bibliotecile, aeroporturile, cafelele, hotelurile sau posturile de televiziune americane alcătuiesc un caleidoscop exotic al ciudațeniilor lumii de peste ocean. Iar ceea ce izbește la Andrei Codrescu este luciditatea aparte cu care își scrie articolele: e vorba de o vigilență intelectuală careia nu îi sînt îngăduite entuziasmele sau efuziunile pătinoare, o vigilență a carei principală formă de exprimare este ironia. Andrei Codrescu este un poet al cărui lirism a lăsat locul sarcasmului și al umorului neiertător. Și indiferent că vorbește despre politica americană, despre tehnica și civilizația americanilor sau despre cultura și subcultura lor, autorul dovedește detașarea sarcastică a unui om liber.

În fond, avantajul ironiei e că îți dă o distanță față de lucrurile pe care le înfațisezi, scutindu-te de postura unui moralist sau a unui ideolog în a carui obicei intră anatemizarea obligatorie a realității descrise. Andrei Codrescu nu judecă moral civilizația americană și nici nu o supune unei tîmșiri ideologice făcute în numele unui model. Mai curînd, Andrei Codrescu are o desprindere ironică față de civilizație cu care se simte totuși solidar, de vreme ce a ales să trăiască în mijlocul ei. Are aerul critic al celui care știe că, prezentînd lucrurile, nu le poate influența în vreun fel. Tocmai de aceea Andrei Codrescu nu face filozofie și nu caută să prindă evenimentele în plasa silnică a unor scheme conceptuale prestabilite, cum nu caută nici să țină predici îndoielnice despre aberațiile exotice ale moravurilor americane. Iată de ce critica lui nu este una premeditată și ostentativă, ci una pornită din așezarea lui în lume: așezarea celui pentru care observarea realității și descrierea ei fidelă sînt mai importante decît judecarea ei. Și pentru că nu face morală, ideologie sau filozofie, Codrescu are un scris verosimil. Pur și simplu îl crezi pe cuvînt și te lași pe mîna lui, spunîndu-ți că America nu poate fi decît așa cum o înfațisează el. Citindu-l, trăiești cu senzația că cineva îți dă prilejul să privești pe gaura cheii stranii intimitate a acestei civilizații. Parcă te simți inițiat într-un univers ale cărui detalii, chiar dacă ai fi fost acolo, nu ai fi avut ochi să le vezi. Senzația aceasta de inițiere într-o lume radical diferită de a noastră are darul de a ne satisface curiozitatea și, în același timp, de a ne măguli răutatea. Căci e atîta exuberanță nemăsurată în ambianța ethosului american, încît critica lui Codrescu se expune riscului de a flata vanitatea celor care, trăind într-o mărunță țară, privesc cu frustrare înăbușită la edificiul impozant al unei supraputeri mondiale.

Puțini gazetari au scris atît de dur despre administrația Bush așa cum o face Andrei Codrescu în paginile acestei cărți. Și puțini au reușit ca, prin prim-planurile decupate din substanța lumii americane, să surprindă germeii incipienți ai unei noi civilizații, o civilizație americană despre care nu ne putem face o reprezentare vagă, și asta numai printr-un efort de imaginație ieșit din comun. O lume în care bibliotecile vor avea mai multe calculatoare decît cărți, o lume în care implanturile, microcipurile și tehnica cibernetica vor face pretutindeni legea, iar combustibilii fosili vor fi înlocuiți cu surse energetice de care deocamdată nu avem nici o idee. Într-o asemenea lume, poezia nu va mai exista, iar robotul nostru telefonic va vorbi mai inteligent decît noi înșine.

Inteligență, sarcasm, scepticism și fler psihologic, acestea sînt trăsăturile precumpănitoare ce răzbat din *Scrisorile din New Orleans* ale lui Andrei Codrescu.

Editura AULA

Roman		
Ovidiu Verdes	Muzici și faze	384 p. 199.000 (19,9) lei
Ioan Groșan		
O sută de ani de zile la Porțile Orientului		240 p. 109.000 (10,9) lei
Epopeea spațială 2084*Planeta mediocrilor		144 p. 89.000 (8,9) lei
Județul Vaslui în N.A.T.O.		160 p. 89.000 (8,9) lei
Daniel Vîghi	Aventuri cu Jimi Hendrix	160 p. 89.000 (8,9) lei
Oana Tanase	Filo, meserie!	208 p. 99.000 (9,9) lei
Alexandru Vakulovski	Pizdeț	128 p. 79.000 (7,9) lei
Ștefan Bastovoi	Iepurii nu mor	160 p. 89.000 (8,9) lei
Melania Bancea	Hiatus	208 p. 110.000 (11,0) lei
Șzilagy Katalin	Ancuța de la parter	112 p. 79.000 (7,9) lei
Mihaela Bița	Alin și Alice	96 p. 69.000 (6,9) lei
Mihail Tomulescu	Bolovanii	80 p. 69.000 (6,9) lei
Ina Crudu	Ziua eclipsel	112 p. 79.000 (7,9) lei
Cătălina Ene	Ecoul	160 p. 89.000 (8,9) lei
Teatru. Esem. Proză. Poezie		
Matei Vișniec	Istoria comunismului...	176 p. 129.000 (12,9) lei
Alexandru Mușina	Sinapse	224 p. 119.000 (11,9) lei
Anca Andriescu	Țigări, electrice & altele...	80 p. 69.000 (6,9) lei
Mihaela Mulariu	Ochi de pisică	96 p. 69.000 (6,9) lei
Ovidiu Simion	Eu și Albertina	64 p. 40.000 (4) lei

Cărțile pot fi comandate la:
Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro
Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

16 VII 1935

Cumpărat un exemplar din noul „Iconar”. Se prezintă bine. Și cuprinsul e ales. În afară de nota strident naționalistă. Ar fi păcat ca, încapând pe mâna lui Streinul, să fie compromis și naționalismul agitat în Bucovina. Am și scris pentru „Junimea” pe iulie darea de seamă cuvenită. Nu lovesc în părțile bune ale adversarilor mei. Cauza ce o apără e victoria celor buni. Deci, indiferent cine ar învinge, dacă a învins cauza bună, lupta n-a fost în zadar. Liviu Rusu însă mai trebuie îndrumat prin citate din chiar textul lui. Până nu se dă la brazdă. Fiindcă naționalismul nu e și nu trebuie să fie manevră cu vorbe mari și vagi.

Vineri 19 VII 1935

La Cernăuți, trecut pe la Tipografia Bucevschi. „Revista de Pedagogie” mai are nevoie de material. Sper că tot în decursul săptămânii ce vine să-i pot prezenta domnului prof. C. Narly încercarea mea despre „vocația ca deformare a eului etc...”. Dacă nu acceptă, o public în altă parte.

Cronica „Junimii literare” s-a terminat de cules. Sunt vreo douăzeci de pagini bătaioase și serioase. De acum înainte vreau să organizez în vederea unui maximum de randament aceste necesare tranșee literare: cronică. Se impune de aceea să o am în mână acceptând numai colaborări ce ne pot servi cauza: reîntronizarea *sincerității* și a *seriozității* literare în Bucovina și provocarea unui fior de activitate pozitivă. „Iconarul” se va consolida sau trebuie să dispară. Dacă se consolidează, „Junimea” va avea adversarul local de care are nevoie în ultimii ani; dacă dispăre, înseamnă că a fost un „Iconar” imbecil și, deci, n-a meritat să existe. Totodată, și cei din jurul „Însemnărilor sociologice” trebuie astfel atacați ca să-și accelereze procesul de maturare și să presteze muncă bună și necesară sau să se retragă din arenă. „Junimea Literară”, în orice caz, trebuie să ia locul prim ce-i revine și să se impună și de fapt ca revistă conducătoare în Cernăuți.

29 VII 1935

Azi, luni, 29 iulie, ziua Nellissimei, am decis apariția revistei „Fronton”, ca periodic pentru cultivarea eselui și a poeziei, editat sub egida „Junimii Literare”. „Fronton” vrea să fie *fronton*, front și ton, în opoziție cu „Iconar”, și tot ce va mai fi revistă mărunță în Bucovina. În formatul de *in folio* al „Glasului Bucovinei” și pe hârtie mai bună, „Frontonul” îl voi finanța personal spre a-l avea cu desăvârșire în mână. Odată la 2 luni, suplinind lacuna periodică a „Junimii” ce va apare și ea bimensual, „Frontonul” va fi așa fel alcătuit ca să-i servească „Junimii” ca redută avansată și de tanc împotriva tuturor bisericuțelor literare. El va cultiva însă eseul (proza ideologică) și poezia în formele lor cele mai pure și mai îndrăznețe, dar și cele mai sever supuse directivei. Și directiva e *sinceritate* și *seriozitate*. În tiraj de 1.000 de numere, în patru pagini și prețul mic de trei lei, „Fronton” își va putea face drumul de care are nevoie. Abonații „Junimii Literare” și ai „Glasului Bucovinei” îl vor primi gratuit, la fel și toți aceia care trebuie să ia notă de Bucovina literară. Nici o reclamă personală. Nici o polemică puerilă. Totul, text bun și atitudine precisă și demnă. Dacă apărăm săptămânal cu pagina literară în „Glasul” sau cel puțin de două ori pe lună și bilunar alternativ cu „Junimea” și cu „Fronton”, nimeni nu ne va putea acuza de inactivitate. Sper să mai pot lansa prin octombrie și primele plachete în Editura Junimii. Personal scot în vreo 500 de exemplare *Aur vechi*, versurile anunțate.

24 X 1935

Până astăzi, joi, 24 octombrie 1935, nu am însemnat nimic în aceste pagini. Între timp a apărut „Junimea Literară” (nr. 8-9), au trecut festivitățile universitare, vizita regelui, manevrele regale, am avut neplăceri stupide, m-a defăimat Barbu Slușanschi (revista „Iconar”, I, 2: „Autoportret imoral...”), mi-au declarat război Liviu Rusu și Mircea Streinul, m-au declarat inamic gardiștii de fier, am avut supărări din cauza lui Filaret Doboș (inspectorul-șef al învățământului secundar) și câte altele. Am reacționat la început. Dar la ce e bună reacțiunea într-o lume de potrivnici? Barbu s-a supărat pe mine din cauza criticilor din „Junimea Literară” precedentă. Și s-a răzbunat. Am vrut să tac cu desăvârșire. Numai împrejurările m-au determinat să critic apoi „Iconarul”. Dar voi tăcea. Nu pentru ei exist eu, căci ei ar fi bucuroși să mă vadă coborând cât se poate de jos scara vieții sociale. În stupida mentalitate și opinie bucovineană, ce-mi folosește să urc sau să cobor. Nu descind doară dintr-o „familie bună”, popească, spre a merita considerație.

Cel mai bun lucru ce-mi rămâne de făcut e întărirea șanțurilor, adăpostirea în adâncă muncă și-n expectativă. Ziaristica m-a făcut să particip la o mulțime de cancanuri. Le întorc spatele de acu înainte. Nu voi mai interveni personal. Nicăieri. Pentru nimeni și împotriva nimănui. Sunt dator să-mi adun puterile și răbdarea și să-mi cruț timpul pentru o altă muncă, munca mea; voi scrie, voi cugeta, voi studia. Vremea mea vine peste cel puțin 10 ani. Întreacă-se ei din răpuzeri și culeagă toți laurii. Laurul meu nu e laur și întrecerea mea nu a fost nicicând întrecere. Ei le știu bine toate acestea și mă urasc. Trebuie să mă urască. De ce să nu le las această ultimă bucurie? Și am vrut să-i iubesc, dar ei m-au făcut să-mi fie milă.

12 XI 1935

Azi, toată dimineața în redacție. Aflu că a murit George Stratoiu. Am dat o notiță în „Glasul”. „Iconar” și-a afixat obraznic doliul. Mircea Streinul trebuie să se bucure că a mai putut scrie un *martir al cauzei* iconariste. De fapt, bietul Stratoiu, Dumnezeu să-l ierte, nu are nici o vină, precum, desigur, nici regretatul Ion Roșca nu a avut-o dând prilej reclamagistului Streinul să-și manifeste meschina și adeseori dementa dorință de a recruta prozeliți inofensivi pentru ideea iconaristă = reclamă pusă în serviciul, pe vremuri, al numelor, Mircea Streinul et Iulian Vesper, sau, mai pe scurt „Mircea Streinul et comp.” și acum aservită triumviratului Liviu Rusu, Mircea Streinul, Barbu Slușanschi.

Din partea „Glasului Bucovinei” îi voi dedica lui George Stratoiu un foieleton, iar în „Junimea Literară” un necrolog. G. Stratoiu a murit sâmbătă, pe 9 noiembrie.

În căutarea câtorva notații vechi, dau, între hârtiile mele, de povestea *Doi oameni și un clondir*, scrisă în decembrie 1923, deci acum 12 ani. Aproape nemodificată, o public în „Calendarul Glasul Bucovinei” pe 1936. Modificările făcute privesc unele cuvinte, câteva greșeli gramaticale și 2-3 adăugiri. Recitindu-mi povestea, m-a surprins siguranța stilului simplu stăpânit la vârsta de 17 ani, cu alte cuvinte la abia 5 ani și ceva de școală integral românească. Mai am povestiri din acea epocă (iarna 1923-1924) și din vara lui 1925. Nu e exclus să le public de acum înainte. În *Aur vechi* voi lua poate chiar 3-4 inedite din anii 1925-1927 și 3-4 din poeziile nepublicate în *Exod*.

c e n

Traian

Fragmente

cernăuțene

din

anii '30

- text inedit -

Când, în 2002, apărea *Strada Lebede* doar câțiva pasionați de Bucovina Popescu îngrijise o ediție cuprinzătoare ale aceluiași autor. Titlul de-atur prin stoicismul presupus, este de caiete de jurnal, dintre care unele s-au pierdut atunci ocoala, printre altele, majoritatea revistei „Iconar”. Scrisorile de la Streinul cernăuțean transcrise de Traian Chelariu sau pur și simplu de acel volum. Selecția de-acum, ea însăși născută atrage atenția atât asupra atmosferei febrile interbelice, cât și asupra personalității unei prietenii, păstrându-și spiritul critic. Oricum, rânduiri vin cu surprizele și farmecul lor.

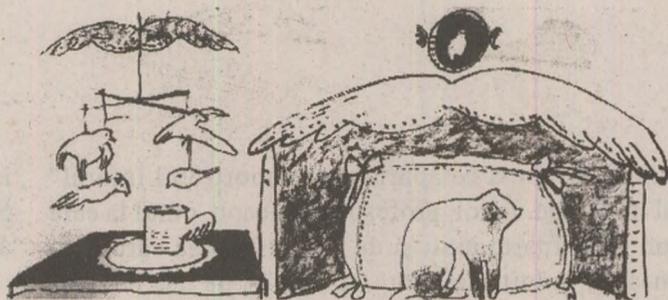
15 XII 1935

Ion Ștefan îmi zice: „M-au întrebat iconariii ce mai zice acum Chelaru?!» (= Îi convine să scrie *Tarotul*? Pe când riposta? Nici acum nu este Streinul poetul cel mai mare al Bucovinei?). Ca și cu umbla după mărimi poetice și parcă m-aș măsurat Streinul și cu ceilalți!

Streinul însă nu e complet ratat în *Tarot*. Să nu dement. Volumul e un borcan de excremente cu cele mai bune și încă nedigerate din cauza căruia munca autorului, ci reminiscente. Vai de biet Streinul căutând să-i tragă pe sfoară pe ceilalți, se însușește pe sine însuși. Iconariștii îl aprobă. Bravo lor!

16 XII 1935

Eu voi răspunde cu *Aur vechi*. Am și aranjat ordinea poemelor. În februarie, cred, le voi avea gata volum.

literatură

Pedeapsa capitală

Gough ar fi putut fi socotit un cetățean aproape model: își câștiga în mod cinstit pâinea, nu lua de la nimeni nimic ce nu i se cuvenea, își achita în mod regulat pensia alimentară, plătea la timp toate taxele, își ajuta prietenii la nevoie, era simpatic. Până ce se îmbolnăvi grav. Foarte grav!

Într-o bună dimineață, se trezi complet surd. La început, se enervă, sesizând că n-a auzit clopoțelul ceasului deșteptător, ceea ce l-a făcut să întârzie la serviciu. El, care n-a întârziat niciodată în aproape douăzeci de ani de carieră! În graba mare, abia pe stradă observă că parcurge un univers complet tăcut. Parcă ar fi fost un pește într-un acvariu. Tramvaiele, mașinile, oamenii, totul făcea parte din acel ocean mut. Se opri în loc și inima începu să-i bată nebunește. Toată lumea știe că lipsa auzului este un mare handicap. Așa știa și el. Cum de i s-a întâmplat tocmai lui nenorocirea? Timp de câteva săptămâni trăi un mare sentiment de revoltă: de ce să pătească așa ceva tocmai el? Și de ce fără nici un avertisment? Fără a primi măcar șansa de a se feri, de a încerca niște medicamente preventive! Sau măcar să fi fost lăsat să-și i-a măsurile de rigoare!

După alte săptămâni, realizează că situația lui nici nu era chiar atât de disperată. Se revoltase mai mult din cauza prejudecății că surditatea ar fi un handicap. Între timp, învățase că – nici vorba! – cofoza (așa îi spun specialiștii stării celor ce nu aud) are și unele avantaje. De pildă, nu ai parte de toate bazaconiile din jur, nu ești distras de tot felul de nimicuri, te poți concentra cât vrei la ale tale. După o jumătate de an, obișnuindu-se pe deplin cu noua sa situație, descoperi și alte numeroase avantaje ale surdității: de pildă, era scutit de multe corvezi din partea superiorilor, a obținut un spor de bani pentru invaliditate, a început să frecventeze un club al celor fără auz, unde întâlnește oameni extrem de simpatici, foarte solidari unii cu alții și foarte eficienți. În primul rând, că pe aceea cale a obținut o slujbă nouă, infinit mai interesantă decât cea în care a robotit o jumătate de viață, slujbă și pasionantă, și mult mai bine plătită, iar, curând după aceea, a întâlnit printre colegii de la club o femeie care s-a dovedit că-i poate oferi marea dragoste, pe care a căutat-o până atunci în zadar în două căsnicii ratate. Viața în acvariu i se releva cu totul altfel din interior, decât cum o percepuse privind-o până atunci din partea cealaltă a pereților de sticlă. (După ce se căsătorii cu marea sa dragoste, au amenajat în mijlocul living-ului, dar și în dormitor, câte un acvariu, de care nu s-au mai putut despărți. Iar dacă, pe vremuri, curățatul habitatului peștilor fusese o corvoadă, abia acum, când înțelegea cu adevărat despre ce este vorba, acvaristica devenise o pasiune adevărată.)

Într-o altă dimineață, Gough se trezi fără a simți mirosul atât de atrăgător al cafelei, miros care-l dezmiarda de fiecare dată când se scula, de când trăia fericirea noii sale fericiri. Se sperie iarăși îngrozitor: crezu că s-a întâmplat ceva cu marea sa dragoste sau că – Doamne, nu! – aceasta l-ar fi părăsit. Totuși, ceașca se afla la locul ei pe tavă, numai că nu mai emana nici un miros. Când nici loțiunea de după ras și nici măcar izul particular adorat al femeii nu-l mai simți, își dădu seama că și-a pierdut și simțul mirosului. Totul la fel de neașteptat, la fel de ireversibil, de definitiv și de nemeritat ca și cu apariția bruscă a surdității. De data asta, revolta îi fu de mai scurtă durată. Își dădu mult mai repede seama că data trecută că lipsa mirosului nu este nici pe departe atât de traumatizantă pe cum se crede. Ba, chiar din contră: de cele mai multe ori, mirosul nu produce decât senzații neplăcute, îndepărtează un om de altul și-l ispitește prosteste pe cel nesătul. Era atât de convins de toate astea, încât nici nu i-a mărturisit nimănui ceea ce a pățit iarăși. Nici măcar soției nu i-a spus nimic, de teamă că aceasta ar putea să înțeleagă ca pe o nenorocire norocul ce a dat peste el. De ce să-i facă sânge rău? (Într-o seară, îi trecu prin cap ideea aiurită că nici ea nu mai are simțul mirosului și că și ea doar se prefăce a se bucura de parfumul pe care tocmai i l-a adus. A pus-o la încercare în fel și chip, însă nu s-a putut lămuri pe deplin. Până ce și-a dat seama că nu se interesează decât de un amănunt fără nici o importanță – dar fără absolut nici o importanță! – și, drept urmare, și-a consumat nelămuririle în direcții mai folositoare.)

Într-o nouă dimineață, Gough se trezi paralizat. De data asta i se păru că, în ciuda tuturor păcatelor sale, parcă totuși a fost pedepsit mult prea sever. Suferi îngrozitor și se rugă la Dumnezeu să-l izbăvească și să-l ia la Dânsul. Numai că, tot căinându-se, observă cum era alintat de toți membrii clubului celor lipsiți de auz, cum i se ghicesc și realizează toate poftele, cum este înconjurat mereu de cei dragi, dar și lăsat singur când dorea să rămână singur. Putea să-și mai miște doar mâna stângă, însă învăță să facă extrem de multe lucruri cu ea – unele chiar complicate. Cu ajutorul tehnicii moderne, putea să-și potrivească singur aerul condiționat și căldura, putea să-și deschidă televizorul și să acceseze diferite canale, putea să stingă și să aprindă lumina. Stătea ore în șir pe terasa largă și admira, de la nivelul ei, forfota stresată a oamenilor grăbiți să ajungă undeva pentru a se îndrepta, cu aceeași viteză, altundeva. Pe de altă parte, abia atunci realiză cât de minunat a fost conceput omul, cât de multe lucruri reușește să facă o singură mână. Păcat că, în nebunia agitației, prea puțini ne dăm seama de performanțele ce ne sunt la îndemână... Din calmul liniștii sale, vedea agitația imensului acvariu și simțea o compasiune sinceră pentru peștii umani ce se goneau unii pe alții. La început, o vreme, își spunea că a ajuns și el în situația pensionarilor acvariului său, fiindte ce trăiau de pe urma clipelor când primeau mâncare de la cineva de afară, cel ce se îngrijea și de curățenia și de căldura apei. Pe urmă, după ce a văzut cu câtă abnegație îi satisfac soția și prietenii de la club toate capriciile, și-a spus că el nu este decât un răsfățat al sorții și nu știa pentru ce a fost răsplătit atât de generos. Când a realizat că nu mai are nici senzația de cald sau de frig, și-a zis că a mai fost scutit de o muncă și că nu mai este obligat să îndrepte telecomanda spre aparatul de aer condiționat. (Care odată s-a și stricat. Acum, din partea lui, n-are decât să se strice tot timpul...) Își amintea cu o duioșie necunoscută până atunci de lungile săptămâni cât a trebuit să meargă la serviciu, de plictiseala de acolo, de nenumăratele compromisuri pe care a fost nevoit să le facă fără încetare pentru a păstra o atmosferă cât de cât respirabilă printre niște sefi imbecili și niște colegi invidioși. Își amintea și de deplasările obositoare și inutile în cabinele vagoanelor de dormit incomode, folosindu-se de toalete străine, mâncând pe apucate. Și-și amintea, cu aceeași duioșie, de zbaterea sa în ambii fără rost și în frustrările nătânge trăite după fiecare eșec. Stătea întins pe perne, privea acvariul urban și își potolea setea cu un lichid verzui, pe care-l percepea rece și răcoritor, exact ca pe vremea când mai avea senzația temperaturii și a gustului.

Apoi veni și ziua când Gough se trezi orb. De data aceea chiar că nu se mai revoltă deloc. Îi simți pe cei din jur agitându-se în jurul său și îi fu milă de ei. Și, deși medicii i-au spus că surditatea lui este definitivă, mai avu un moment de întrerupere a cofozei (așa îi spun

Două proze de Gheorghe Schwartz

specialiștii la surditate) și auzi pe cineva spunând că nenorocirile ce l-au lovit succesiv și atât de nemilos reprezintă adevărata pedeapsă capitală care-l poate ajunge pe un om. Pe urmă, iar nu mai auzi nimic. Doar un vuiet monoton și extrem de liniștitor. (Acum era deja conștient că toți cei din jur se înșeală: își amintea că Dumnezeu l-a pedepsit pe Adam, izgonindu-l din timpul nesfârșit. Că doar vremea limitată reprezintă pedeapsa capitală.) Întinericul era colorat, doar că n-avea contururi. Își mișcă mâna stângă și simți o materie ușor lichidă, extrem de fină. Dormea, visa, dormea din nou și se visa dormind. Se visa mereu doar pe el. Trăia o securitate totală, fără griji și fără resentimente. Timpul nu mai era timp și nimeni și nimic nu-l mai stânjenea. Și nici nu avea dorințe pe care să nu și le poată îndeplini.

Timpul nu mai exista, dar el totuși trăia. Fără timp, fără pedeapsa capitală.

Pe urmă, simți niște smucituri teribile și o lumină orbitoare și fără contururi îl izbi în față. O senzație de frig îl lovi din toate părțile. Urlă și avu impresia că vuietul încorporează și țipătul său. Când fu spălat și înfășat, simți cum toată liniștea i se topește. Și, pe măsură ce începu din nou să vadă, să se miște, să simtă temperatura aerului și a corpurilor celor din jur, să audă, trebui să se obișnuiască iarăși cu timpul. Acum da, acum simțea că pedeapsa capitală l-a ales și pe el.

Nimeni nu scapă definitiv de pedeapsa capitală.

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

88,5 FM - BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:

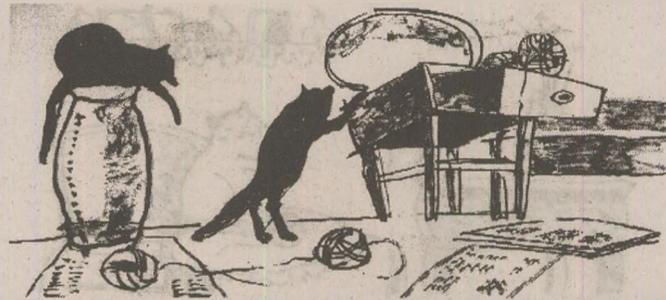
13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni - vineri)

Știri în germană și engleză - zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună - pop, clasic, jazz!

literatură

Răsplata capitală

Gough a fost extrem – dar extrem! – de pretențios încă de mic copil.

Când a primit prima suzetă, a plâns neconținut, până ce nu i s-a dat o alta, mai moale, mai colorată și mai aromată.

Când a fost premiat de către învățătorul lui, la sfârșitul clasei întâi – desigur, pe deplin meritat, întrucât Gough a fost un elev deosebit de conștiincios și de ambițios – a refuzat premiul, provocând un imens scandal, el pretinzând că i se cuvine mai mult. Și, într-adevăr, n-a mai pus mâncare în gură și nici vorbă să-și ceară iertare învățătorului, directorului școlii și întregii asistențe. Stătea întins pe pat și se uita la tavan. Părinții, după ce au văzut că nu au cum să-l pedepsească, n-au avut mai mult succes nici cu vorba bună. Până ce nu i-au completat premiul cu de trei ori valoarea sa. Deși și-ar fi dorit un premiu împărțit, copilul a acceptat compromisul și a revenit la școală. (La o altă școală.) La finalul fiecărui an de învățământ, lua în primire premiul și aplauzele cu un zâmbet ironic, fiindcă știa că acasă părinții îl vor recompensa împărțit.

În timpul armatei, deși s-a dovedit un soldat excepțional, a fost deferit Curtii Marțiale pentru că a refuzat o decorație, spunând că el, deși simplu soldat, merită o distincție de un rang mai înalt. Ceea ce nu l-a împiedicat să fie lăsat la vatră cu grad de ofițer, datorită faptului că a salvat, riscându-și în mod incredibil viața, întregul regiment de atacul mișelesc al unui detașament de atacatori sinucigași. (A fost ridicat direct la gradul de locotenent, generalii fiind conștiinții că el n-ar fi acceptat niciodată treapta de sublocotenent, însă a și fost expediat imediat după ceremonia solemnă, sub escortă, la domiciliu, ca nu cumva să aibă vreme să refuze înalta onoare.)

A respins de trei ori titlul de doctor, fiind nemulțumit că nu i-a fost acordat calificativul *Magna cum Laude*, calificativ pe care l-a obținut – mai mult pentru a se termina tărășenia – abia cu a patra teză. (Oamenii de știință sunt mai invidioși ca niște copii...) Totuși, a primit acasă, prin poștă, și celelalte diplome, lucru care nu l-a determinat niciodată să și folosească titlurile în activitățile sale academice juridice, economice și medicale, punându-și pe cartea de fizică doar epitetul, *doctor în filozofie*, adică doar doctoratul obținut cu calificativul maxim.

A fost profund șocat când a fost numit președintele judecătoreiei, dar și mai jignit când a primit, tot prin poștă, președinția tribunalului și a refuzat să se prezinte la ședințele guvernului, după ce i s-a atribuit portofoliul justiției. (De ce nu și cel al economiei, unde a dovedit calități cu adevărat excepționale?) Odată cu prăbușirea cabinetului,

Gough a devenit noul premier, însă a rezistat în funcție doar puține săptămâni, întrucât n-a reușit să se înțeleagă nicidecum cu șeful statului. În următoarea legislatură, în calitate de președinte ales, n-a mai avut prea multe conflicte, iar mandatul i-a fost apreciat în aceeași măsură de populație, cât și de ceilalți actori politici.

Singura problemă a fost cea cu academia, pe care a urât-o din suflet, atunci când, drept omagiu pentru meritele sale incontestabile juridice, economice, medicale și filosofice a fost ales printre nemuritori. Atacurile sale împotriva președintelui înaltului forum au produs deliciul presei de scandal, dar și al diferitelor emisiuni de televiziune. (Gough nu putea înțelege de ce un președinte de țară nu poate cumula și funcția de președinte al academei, mai ales că nu există niciunde în constituție vreo precizare cum că ar exista incompatibilități între cele două demnități.)

După toate astea, trebuie amintit și repetat - ori de câte ori ar fi necesar – că marele Gough a fost într-adevăr o figură remarcabilă în toate domeniile sale de exprimare și că a dat, de fiecare dată, dovadă de o incontestabilă competență. Nimeni nici nu i-a contestat vreodată calitățile excepționale, chiar dacă el a fost mereu frustrat că, dacă i se oferă ceva, nu i se oferă ceea ce ar merita cu adevărat. Raționamentul său a fost acela că, dacă nu ceri nimic, în caz că totuși primești ceva, atunci acel ceva trebuie să fie la nivelul real al potențialului tău. Dacă nu, mai bine nimic! Ce-i atât de greu de înțeles dintr-un asemenea comportament?

La sfârșitul primului său mandat, președintele s-a îmbolnăvit, dar n-a putut fi tratat fiindcă a refuzat să fie consultat doar de un profesor și nu de un consult prezidat de prietenul său, eminentul ministru al sănătății. (Care era plecat la un congres la antipozi.)

Să nu uităm că președintele era de formațiune și medic – și, desigur, nu ori ce fel de medic! –, așa că a fost tot timpul conștient de evoluția precipitată a bolii sale, evoluție sprijinită de refuzul de a se lăsa îngrijit în lipsa prietenului șef al sănătății naționale.

Înainte de a muri, le explică tuturor specialiștilor ce stăteau disperați la căpătâiul său că știe exact cum ar putea fi salvat. Le explică o metodă ingenioasă și extrem de simplă. Din păcate, n-a vorbit atunci când metoda ar mai fi avut efectul scontat, deoarece nu este de prestigiu unui președinte de țară să prescrie tratamentul unui bolnav, iar jurământul lui Hippocrat exonerează de obligații morale medicul în măsură a se consulta pe el însuși. (Asta o știa din jurisprudență, în care era de asemenea specialist de vârf, și unde există două precedente în speță.)

La funeraliile naționale, toată lumea a răsuflat ușurată,

crezând că ambițiosul personaj nu va putea produce din nou o scenă penibilă, sub pretext că a fost tratat sub prestigiul cuvenit. Numai că sicriul cu corpul marelui erou a dispărut din capela unde a fost păzit trei zile și trei nopți de o gardă de onoare funerară. („SICRIUL MARELUI DISPĂRUT A DISPĂRUT!” au titrat cu litere de-o șchioapă zierele din lumea întreagă.) Ancheta minuțioasă n-a dus la nici un rezultat.

Până ce un cioban a descoperit, întâmplător, ascuns după un zid de copaci, un mausoleu din marmură și aur („*Prima minune a lumii moderne*”, cum a fost pe dată denumit, făcându-se aluzie la cele șapte minuni ale lumii antice, nici una atât de reușită) - mausoleul lui Gough. Înăuntru, într-o atmosferă cu adevărat extraordinară, șirul interminabil de oameni veniți din toate colțurile lumii, pot admira pe pereți nenumăratele diplome, precum și nenumăratele ordine primite de erou. Antum și postum.

Lumea trebuie să se înscrie cu ani înainte pentru excursii organizate de pe tot globul, spre a putea defila câteva minute și prin fața trupului mumificat. Iar fiecare vizitator aduce cu el câte un omagiu, pe care-l depune într-o imensă sală – expoziție, special amenajată în acest scop.

Unele dintre diplomele, ordinele, poeziile sau simfoniile ce-i sunt dedicate se fac scrum de îndată ce sunt trecute prin fața sarcofagului de sticlă. Sunt acceptate doar cele cu adevărat superlative, după ce mumia schițează un mormăit aprobator. (Teoria cum că în mausoleu ar fi fost introdus un automat pus să mimeze reacțiile defunctului – un aparat, în fond, atât de ușor de făcut – este lipsită de ori ce dovadă.)

Gough a fost o fire nu numai foarte pretențioasă, dar și extrem – dar extrem! – de scrupuloasă. N-a lăsat nimic la voia întâmplării. Așa în viață, așa și după! Atât temperatura, cât și luminozitatea, ventilația și fondul sonor din interiorul mausoleului au fost reglate potrivit aceleiași aprobări sau dezaprobări venite din sarcofag. (El nu cerea nimic, dar dacă i se oferea ceva, atunci să se țină cont de bunul simț!) Când a reușit să cadă la învoială și cu Divinitatea în legătură cu umiditatea din jurul clădirii, un imens oft de ușurare a ieșit din spatele sticlei care proteja mumia. Care a primit, în sfârșit, omagiul suprem, răsplata capitală.

Toate acestea se pot citi în „Ghidul și instrucțiunile de conduită pentru vizitatorii Mausoleului lui Gough”, o broșură extrem de utilă, ce se cere respectată de toată lumea: personal, paznici, vizitatori și presă.

Vizita în Mausoleu este pe cât de instructivă, pe atât de reconfortantă. Ea te umple de energie pozitivă pentru multă vreme mai încolo. Gough însuși, se spune, are grijă să fie așa. ■

Radio România Cultural

Când vine vorba de cultură, o discuție care începe într-un fel se poate termina cu totul altfel

Ena Stere, Attila Vizauer și invitații lor celebri aduc vorba de cultură într-o întâlnire, posibil polemică

În fiecare zi de luni până vineri de la ora 12.00

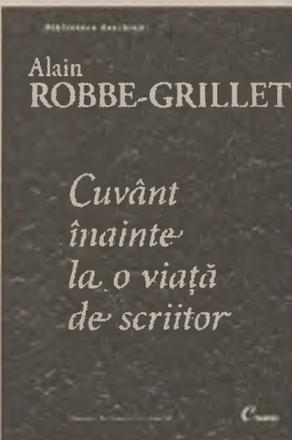
Vorba de Cultură

vă propune mari teme mari preocupări mari obsesii ale zilelor noastre

fm

CARTIER în toate librăriile bune

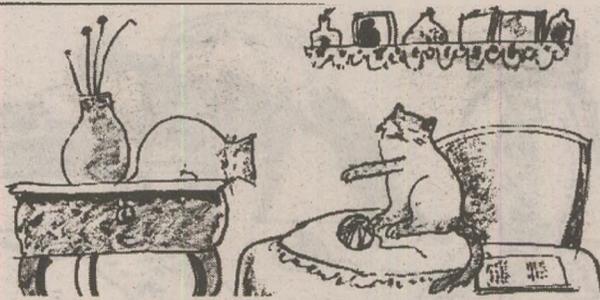

Alain ROBBE-GRILLET
Cuvânt înainte la o viață de scriitor

Marguerite DURAS
Moderato cantabile

Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București. Tel/fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

literatură

Istoria poeziei ca jurnal

Ilie Constantin e un autor care nu se laudă, nu se bate cu pumnii în piept că are diplome, inclusiv doctoratul, în Franța, și că a trăit decenii întregi la Paris. Recunoaște că nu din bravură a preferat să trăiască departe, în umilință orgolioasă, muncind ca tot emigrantul (chiar dacă între timp, de exemplu, stătea la taclale cu Cioran). O mărturisire într-un interview pare să-l caracterizeze: „Mă consider un poet cu o sută cincizeci, două sute de poeme serioase într-o existență. Nu am de gând să scriu mai mult, măcar să le am pe acestea... Mă minunez oarecum când alții se răspândesc în neștire pe hârtie, ca și cum asta ar avea vreo importanță... Eu și pentru a nu fi ispitit de acest mod, chiar și cu riscul de a mă steriliza, m-am cufundat în traduceri și în cronici literare. Dacă accepți acest pariu, poate mai vine poezia la tine”.

Ca să ademenească, deci, muza („cântă-mi și mie, fii bunivoară”, ar fi zis Budai-Deleanu), Ilie Constantin scria, încă în anii '70, critică literară. Desigur că absența din țară l-a îndepărtat de această ocupație, iar *Scurta istorie a poeziei române*, vol. I, apărută la Editura Albatros în 2005 pare o încercare de recuperare a timpului pierdut. Bucla existențială făcută dincolo de literatură a fost cam mare și, ca un îndrăgostit care se întoarce după treizeci de ani, poetul-critic recitește poezia românească, o redescoperă cu toată încărcătura experienței europene câștigate între timp.

Experiență, desigur, dar și entuziasm, dar și subiectivitate care poate ajunge la eroare; în fine, toate atributele unui poet care interpretează poezia. Modelul lecturii pare a fi cel călinescian: limbajul care se mlădiează după autor; umor, simpatie față de lumea „colegului”. Lectura făcută lui Ion Budai-Deleanu mi se pare excepțională: autorul *Țiganiadei* e văzut ca deschizător al limbii literare („neajungerea limbii mă desmântă”), care lasă poeticul să „șuguiască” în neologisme precum „prioiecturi” sau delectabile sintagme („soarte scârbeață”, „gură vorbeață”, „noroc schimbaci”, „gură mâncace”). Ilie Constantin se distrează ca la... desene animate redescoperind, în pomenitul stil călinescian, modernitatea epopeii („Bidivul se îndepărtează învâluit într-o eroare de conșordanță a timpurilor verbale, ea însăși precedată de o fastuoasă cacofonie: *Calul fugi ca când nu i-ar păsa*”).

Într-adevăr, Budai-Deleanu a fost un european *avant la lettre* și probabil că ar fi fost destul de multumit văzând că, în mileniul III, cuvântul cel mai folosit în Europa – și nu numai – pare a fi...prioiectul („prioiectul”), că dorul de epopee se manifestă în valul de filme europene create *on purpose*, iar identitatea minoritară... rămâne subiectul cel mai discutat!

Intrigați de acest mod atât de modern de a relectura literatura română, redescoperim valențele „draculie” ale poemului *Mihnea și Baba*, „marea reușită a lui Dimitrie Bolintineanu”, ale cărui „sonorități cavemoase și horcăituri de spaimă” îl amuzaseră și pe Călinescu. Dar Ilie Constantin extinde studiul recuzitei draculice, comparând *Baba* lui Bolintineanu cu vrăjitoarea din *Piază-rea* de Iancu Văcărescu (1792-1862): „Apariția propriu-zisă a vrăjitoareii (care „neagră la față din ochi clipește/ nu se aude ce mormăiește”) pare un efect de pirotehnie... Sunt avantajoase, în imaginea vrăjitoareii lui Iancu Văcărescu, apariția dinamică și dificultatea de a o auzi. *Baba Bolintineanului* se va exprima, ea, cu abundență”. „Vrăjitoarea ne dezamăgește crunt tocmai într-un sector unde meseria ei ar fi trebuit să ne copleșească. Cel mai înfricoșător din blesteme (de care puțin îi poate păsa „tiranului”) pare a fi adresat cu ură... unui om de litere: „*Să crezi că ești geniu!*” – și se face părul măciucă... În sfârșit, ieșim din băbeștile maledicții pentru a reveni la curentul mare al poemului”.

Iată, într-adevăr, o lume pe care cititorul de azi nu poate decât să-o plaseze în sfera turistică a subconștientului Europei!... Citit astfel, Bolintineanu îi «taie» pe Dumas, Bram Stoker, Elisabeth Kostova etc.; ce atmosferă, ce posibil film! «*Mihnea și Baba* zdrobește în copitele

cu un cânt tot mai individualizat». Iar mai târziu, «obligă să aplice în creația lor metoda realismului socialist, poezi trebuiau, în plan filosofic, să se adâncească în studiul materialismului dialectic». Ilie Constantin subliniază acele părți bune ale literaturii scrise în comunism: «complicitatea fertilă» între autori și cititori, beția de simboluri, alegorii, «limbajul codat», chiar alături de riscul «reducerii oricărui text liric la obsedanta aluzie politică». Sprijinindu-se pe comparații cu literatura franceză, autorul *Istoriei* încearcă o demonstrație a *funcției compensatorii* pe care a deținut-o poezia în societatea românească închisă din punct de vedere politic.

Trebuia să sublinieze acest lucru de la început, nu numai prin titlu: *Istoria* lui Ilie Constantin nu mi se pare doar un demers al cercetării și analizei, ci mai degrabă un fel de... jurnal, clarificare a propriilor opțiuni. Excavările în diferitele etape ale poeziei românești sunt menite și înțelegerii de sine, lecțiilor și lămuririlor dobândite de la cei care «există, nu făptuiesc», cum ar spune Cummings. Bună și necesară poate fi orice nobilă făptuire; dar poezia, frumosul, dragostea... pentru ele rămânem în viață.

Opțiunile lui Ilie Constantin ilustrează parcă propriul său destin. Pe Arghezi îl descifrează prin închiderea comunicării și angioase («*Drumul s-a strâns din lume ca o sfoară/ Gheme de drumuri zac în heleșteu*»); pe Lucian Blaga prin luciditate și melancolie, prin «capacitatea de a rezista față de amenințările, ca și cu făgduielile noilor stăpâni ai țării», prin «gravitatea reflecțiilor despre ființa umană în timp, asupra culpabilității («*Capăt al osiei lumii/ Rogu-te, nu osândi!*»; «*Greu e numai sufletul, nu țărâna*»). Pe Alexandru Philippide – autorul acelor versuri pe care le evocăm adesea cu toții, «*M-atâr de tine, Poezie/ ca un copil de poala mumii/ să trec cu tine puntea lumii / spre insula de veșnicie*» – îl admiră pentru «tonul destins, fără cutremurare»; pe Maria Banuș pentru felul în care alungă răspunsurile la întrebări fundamentale; pe Nina Cassian pentru «pasiunea sanguină» care «ne face să descoperim ceva neobișnuit în peisajul literar al unei țări unde egalitatea era legea supremă»; pe A.E. Baconsky, pentru încrederea în perenitatea poeziei («*Cred că poezii spun soarta fiecărui popor*»); pe Leonid Dimov, pentru generozitate și modul de a însenina literatura română prin «culori, optimism și vise». Și tot așa sunt citați colegii de generație, de la Petre Stoica, Mircea Ivănescu, Nichita Stănescu, Florin Mugur, Ovidiu Genaru, Florența Albu, Marin Sorescu, Gheorghe Grigurcu, Dan Laurentiu, Emil Brumar, Cezar Baltag, Ileana Mălăncioiu, Mihai Ursachi, Costanța Buzea, Cezar Ivănescu, Ioan Alexandru – până la Virgil Mazilescu, Adrian Popescu, Dinu Flămând, Ion Mircea și alții.

Întrebările, certurile, dialogurile efective cu poezii, dar mai ales bunăvoința (uneori excesivă) de a vedea poezia în strălucire de artificii pe cerul de astăzi (după ce, decenii întregi, aceste focuri bengale au stat ascunse... la cutie) mi-au dus gândul la profesorul din *Dead Poets Society*, al cărui entuziasm trezea în copiii copleșiți de tema realitate pasiunea pentru «marele joc» al literaturii, care este și jocul vieții. Carte pasionantă, uneori enervantă (cel mai mare defect mi se pare acela de a nu renunța la niște puncte de vedere formulate în tinerețe și de a păstra în istoria-jurnal nume care nu merită pomenirea), oricum, carte care intrigă, *Scurta istorie a poeziei române* ar trebui rescrisă de autorul însuși în franceză. Ar fi un efort ducând la simplificare și aruncarea balastului; șansa de a fi bilingv l-ar ajuta pe Ilie Constantin să păstreze și să propulzeze acele nume care pot sta, cu siguranță, alături de mari poeți europeni.

Grete TARTLER

¹ Pentru a marca diferența între citatele autorilor analizați de Ilie Constantin și citatele extrase din textul criticului, am marcat cele dintâi prin italice și ghilimele, iar citatele aparținând autorului *Istoriei*, prin drepte și ghilimele.

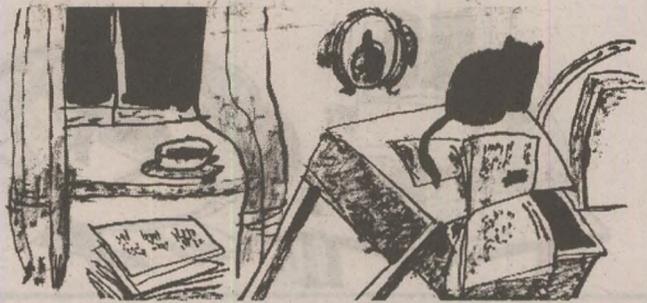

Ilie Constantin, *Scurtă istorie a poeziei române, vol. I*, București, Editura Albatros, 2005, Colecția «Critică și istorie literară».

calului propriile-i neîmpliniri, impunându-se prin cavalcada grandioasă cu care se încheie, și de la înălțimea căreia nu va mai coborî».

Comparat cu Charles d'Orléans, sau Dostoievski (în poemul *Pohod na Sibir*), Alecsandri e văzut «bine instalat la gura sobei», sau parcurgând în sanie, «bine încotoșmănit, peisaje hibernale neagresive»; Eminescu – un Hyperion suferind de «jalea unei eternități care e cea a morții»; Macedonski – «pus pieziș în fața destinului» – un clasic cu puncte forte, între care *Noaptea de decembrie*: «Într-un spațiu de aparență islamică, poetul a dat formă unei veritabile parabole creștine, ușor paradoxale și cu atât mai vii».

Pe cât de «europeni» se dovedesc a fi poeții clasici, pe atât de «asiatici» se dovedesc a fi cei care, trăind în comunism, s-au făcut una cu «apa Vavilonului». Ilie Constantin are curajul de a nu ignora un deceniu pe care cei mai mulți critici literari îl eludează din jenă : «În primul deceniu de după confiscarea puterii de către comuniștii impuși de Stalin, poezia demnă de acest nume e pusă sub obroc. Foarte anevoie... poeții vor putea înlocui improvizațiile proletcultiste, apoi melopeea realist-socialistă

literatură

Peripeziile unui incunabul

Evenimentul dedicat centenarului nașterii academicianului profesor Dan Simonescu a prilejuit o sesiune de comunicări la Biblioteca Națională a României, care a omagiat activitatea cunoscutului bibliolog român. Referatele susținute cu această ocazie au fost publicate în revista cunoscutei instituții de cultură

nr. 1/2003.

Articolul închinat amicitiei dintre profesor și cunoscutul bibliolog și bibliofil Constantin Karadja, mi-a oferit ocazia prezentării unor lucrări susceptibile de a fi făcute parte din cunoscuta colecție particulară „Bibliotecă Grumazestiana”.

Aminteam cu această ocazie că în 1931 Constantin Karadja a fost numit consul al României la Berlin, prilej cu care l-a cunoscut pe Konrad Haebler, întemeietorul Comisiei pentru Catalogul Colectiv al Incunabilelor.* Editorii catalogului, aflând de preocupările bibliofile ale diplomatului român, de faptul că deține cca 6000 de volume de carte rară la conacul său de la Târgu Neamț în „Bibliotecă Grumazestiana”, i-au încredințat dificila misiune a alcătuirii listei cu incunabilele aflate în diferite colecții publice și particulare din România.

La însemnul și sub îndrumarea lui K. Haebler, Constantin Karadja a lucrat în redacția de la Berlin a catalogului „Gesamtkatalog der Wiegendrucke” pentru a verifica toate titlurile (culese) din diverse biblioteci românești. Redacția acestui catalog deține o colecție impresionantă de probe de tipar din secolul al XV-lea cu ajutorul cărora pot fi identificate cu certitudine cărei ediții îi aparține orice tipăritură presupusă a fi incunabul. Acest catalog, deși este sursa cea mai sigură de informare nu a fost publicat încă în totalitate, fasciculele apărute au ajuns abia la litera H. (Hierocles).

În 1937, Constantin Karadja a predat comisiei o listă cu „Incunabilele din România”, însumând 1431 de exemplare din 37 de colecții publice și particulare. La Biblioteca Națională din București se păstrează o fotocopy.

O muncă impresionantă incununată de succes atât prin numărul de titluri adunate, cât și prin girul rigorii științifice conferit de exactitatea informației, având în vedere vechimea publicațiilor.

În finalul listei sunt enumerate și cele 70 de incunabile din colecția particulară a bibliofilului, dintre 34 au fost achiziționate, în 1962, de Biblioteca Națională a României. Se pare că și alte exemplare incomplete de carte rară din această colecție particulară au ajuns pe diverse căi la amintita bibliotecă bucureșteană. Pe unele din ele renumitul colecționar și-a pus stampila de exlibris (C.K.) sau a făcut însemnări pe manuscrise. Este cazul lucrării lui Giovanni Antonio Rusconi: „Della architettura”. Veneția: „I. Giolito, 1590” pe care Constantin Karadja a notat localitatea și data achiziționării: „Jassy Oct. 1917”.

Un coligat cu lucrările lui Richard Knolles: *The general Histoire of the Turkes*. London, 1687 și *The lives of the Othoman Kings an emperors*. London: printed by Adam Islip, 1638 – in folio pe lângă portretele de sultani cuprind și informații referitoare la domnia lui Iancu de Hunedoara.

Cea mai veche dintre tipărituri pe care bibliofilul C. Karadja a notat cu creionul „P. Neamț” este lucrarea lui *Jacobus de Voragine: Legenda aurea* sau *legenda sanctorum*, exemplar la fel de incomplet ca și precedentele enumerate.

De dedicatione tempus

Onis per quod informemur ad sanctitatem et memoria passio... quod in mente ad caritatem. Quod et scribitur in hoc tempore cordis spirituale alphabetum sine spiritu alio scribi non potest. Hic autem scriptura que ibi scribitur simplex est scilicet dictamina facta de manu ipsius monachi divinis beneficiorum. a causa pro populo delictorum. De hinc et cetera. Amen.

Deinde quae legem non habent non tenent ea que leges sunt factae a summi legem non habentes. Ipsa si facti sunt leges qui ostendunt opera legis scriptura in cordibus facta. Eorum primum. Testimonium reddendum illis conscientia ipsorum. Eorum secundum. Et inter se invicem cogitationem accusantur. vel etiam defendunt. Eorum tertium. Quod non habent penitentia auferunt ea que non debent. Item in lege illa est quia non solum facere sunt peccata sed etiam libertas quod significat per unctum et adantem quod significat per ignem. Item de Brno. Qui moratur in timore trahit doli potest peccare. Qui proicit in spe potest libertatem. Sed qui performatur in caritate completuriam arcum. Item. Nilum vidant truces nostras. sed non vident varietates nostras. Qui ergo in se habet velle vixit tempus ad honorem dei debentur ei doli.

Legenda Ulrichi

Ulm plane in quo christus habitet per gratiam et tandem in eo habet dignitatem per gloriam. Quod ipse nobis prestare dignetur. qui venit et regnat Deus per omnia secula seculorum Amen.

Explicite legenda Tomarica Jacobi de Voragine ordinis Predicatorum. Episcopi Januensis.

De miraculis martini. Legenda. Ulrichi

Deinde quae legem non habent non tenent ea que leges sunt factae a summi legem non habentes. Ipsa si facti sunt leges qui ostendunt opera legis scriptura in cordibus facta. Eorum primum. Testimonium reddendum illis conscientia ipsorum. Eorum secundum. Et inter se invicem cogitationem accusantur. vel etiam defendunt. Eorum tertium. Quod non habent penitentia auferunt ea que non debent. Item in lege illa est quia non solum facere sunt peccata sed etiam libertas quod significat per unctum et adantem quod significat per ignem. Item de Brno. Qui moratur in timore trahit doli potest peccare. Qui proicit in spe potest libertatem. Sed qui performatur in caritate completuriam arcum. Item. Nilum vidant truces nostras. sed non vident varietates nostras. Qui ergo in se habet velle vixit tempus ad honorem dei debentur ei doli.

Această situație ne-a împiedicat în stabilirea cu exactitate a datelor sale de apariție, motiv pentru care m-am adresat redacției berlineze a catalogului *Gesamtkatalog der Wiegendrucke*.

D-na Fehrmann Catherin de la Departamentul de manuscrise a avut amabilitatea să-mi răspundă confirmând autorul, titlul lucrării cu precizarea că este vorba despre ediția de la Ulm: *Conrad Dickmund, 1488 – in 2°*. Pentru mai multe informații îmi este recomandată consultarea catalogului C.B.B. (Catalogul Incunabilelor din Belgia) la care nu avem acces, motiv pentru care am consultat alte cataloage:

– *Catalogus incunabulorum Bibliothecae Batthyányanae* tipărit la Szeged (Ungaria) în 1965 menționează ediția din 1488 la poziția 300. În acest catalog este descrisă și ediția de la Nürnberg a lui Georgius Stuchs tot din 1488 în 4°, ceea ce ne face să credem că aceste povești cu viețile sfinților se vindeau foarte bine și erau căutate pe piața de tipărituri aflată la începuturile ei.

– *Incknábuly na Slovennsku* autor Imrick Kotvan, Bratislava, 1979, citează ediția de la Ulm, din 1488, cu două exemplare.

Tot două exemplare din *Legenda aurea*, Ulm: Conrad Dickmund, 1488, a deținut și colecția particulară a lui Constantin Karadja. Existența lor a fost semnalată în amintitul catalog al incunabilelor la pozițiile 354 și 1435.

Din 1937 și până în prezent, la aproape 70 de ani de la publicarea catalogului de incunabile, era tentant să aflăm care a fost circuitul acestor cărți și în ce colecție se află.

Poziția 354 semnalată de Constantin Karadja ca făcând parte din fondul Bibliotecii Batthyaneum de la Alba Iulia se află în continuare în același loc, fiind consemnată și în catalogul lui K. Kulcsár la poziția 300.

Poziția 1435 menționată ca făcând parte din colecția particulară de la Grumazestia are mențiunea „exemplar incomplet” și timp de atâția zeci de ani nu a fost identificat în nicio altă colecție publică sau privată. Exemplarul nostru corespunde descrierii din catalogul lui C. Karadja; titlu, autor, datele de apariție și este într-adevăr incomplet având 179 foi din cele 326 foi câte are un exemplar complet. Cartea nu are nici incipit, nici colofon, nu are coperte, ci este învelită într-un carton. Pe prima sa pagină, care nu este cea de titlu, se află scris cu creionul „P. Neamț”. Toate aceste argumente ne îndreptătesc să credem că acesta este exemplarul care a făcut parte din „Biblioteca Grumazestiana”

și completează suita celor 34 de incunabile provenite din amintita colecție cu încă unul. În ceea ce privește starea sa de conservare ea este stabilă. Foile existente nu au atac de insecte sau ciuperci, nici urme de umezeală.

O încercare empirică de consolidare a cotorului a dat peste cap așezarea corectă a semnăturii (caietelor). Astfel începe cu litera P₃, urmează câteva litere mari, apoi litere duble și abia la sfârșit literele mici cu numeroase foi lipsă între ele. La o eventuală legare și copertare ar putea fi așezate din nou în ordinea lor firească: literele mici, cele mari, apoi cele duble.

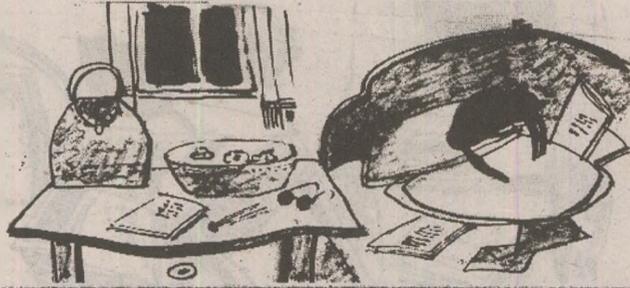
În viitor o atenție deosebită trebuie acordată numeroaselor însemnări în limba latină, care completează cu noi informații lectura textului tipărit, aduc noi informații privind circulația cărții, a evenimentelor petrecute sau legate de istoria tiparului în general.

Marilena POPESCU
Biblioteca Națională a României

* Lucrările imprimare de la apariția tiparului lui Gutenberg, jumătatea secolului al XV-lea și până la 19 aprilie 1501 – dată limită până la care tipăriturile poartă această denumire.

cărți primite

- Silvia Cinca, *Ofensiva curajului*, „infruntări răzlete la reîntoarcere”, proză, Editura Rugby, București, 2006, 164 p.
- Gheorghe Costache Curaj, *Raza de soare printre nori*, „caiet de amintiri”, Editura Grai și Suflet - Cultura Națională, București, 2005, 456 p.
- Gheorghe Costache Curaj, *Silvia*, roman, Editura Grai și Suflet - Cultura Națională, București, 2006, 370 p.
- Ion Haineș, *Anotimp amănat*, versuri, București, 2006, 160 p.
- Claudia Voiculescu, *Șansa suferinței*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2006, 120 p.
- Jacques Bouchard, *Nicolae Mavrocordat*, studiu, traducere din limbile franceză și neogreacă de Elena Lazăr, cu un cuvânt înainte al autorului, Editura Omonia, București, 2006, 192 p.

L i t e r a t u r ă

Personajele literaturii noastre, deși ele însele roade ale ficțiunii, citesc alte ficțiuni și nu numai. Astfel autorii lor le caracterizează mai bine mizând, desigur, pe cunoașterea, fie și superficială, de către cititor a cărților pe care le parcurg personajele.

În romanele și povestirile românești mediul nu este prea adesea livresc. Totuși personajele mai citesc și discută despre asta. Sigur că principala lectură a eroilor lui Caragiale este gazeta. Pe ei nu-i preocupă atât "ficțiunea" cât "situațiunea". Dacă se duce dracului rapața, ce să te mai cufunzi în reverii? Totuși, un pospai de lectură au ele, pentru că pot discuta cu argumente formidabile "lacuna" codului penal, care nu prevede pedeapsa cu moartea. Politicienii l-au citit pe Machiavelli și umblă cu machiaverficuri. Că îl confundă cu nemuritorul Gambetta, e altă poveste. Zița citește *Dramele Parisului* în traducere, neștiind francezește decât superficial (orvoar, țațo!). Pedagogul de școală nouă știe însă nemțește. El are lecturi de specialitate, Pestalozzi de pildă, ca și de istorie. În chestiunea cometei, Rostogan respinge interpretările gazetelor ca "Universul" și trimite la surse cu autoritate științifică.

Totuși lumea lui Caragiale și cea românească în general, de pînă la 1900, citea cam puțin! De personajele lui Creangă, ce să mai vorbim! În acea vreme cititul era o artă complicată, ca la chinezi. Iar oamenii umblau la subțioară cu cotul de măsurat sumani și nu cu volume de Schopenhauer, ca Eminescu. Măcar își trimiteau copiii la școală.

Lucrurile se schimbă radical în ultimii ani ai secolului și după 1900, mai ales în centrele de cultură ca Iași și București. Apar licee și universități, interesul pentru lectură crește și el. La 1910, absolventul de liceu de la Iași Felix Sima are lecturi destul de vaste. Îl invidiază totuși pe mai informatul Weissmann care, deși trăiește ca un câine, îi recomandă lecturi ca Weininger – *Sex și caracter*. La data discuției lor, Otto Weininger murise de curînd și de bunăvoie, la 23 de ani, în 1903. Era la modă. La fel și Albert Samain, decedat în 1900, din care medicinistul citează în franceză.

Dar Weissmann are și alte lecturi. E socialist prin convingeri și îl citește pe Gherea, în timp ce Felix se simte burghez. Otilia admiră biblioteca bine căptușită a lui Pascalopol. Dar are și ea o bibliotecă de unde Felix extrage *Mănăstirea din Parma* și i-o împrumută vărului său Titi. Acesta, cam cretin, se mărginește să reproducă ilustrațiile.

Tot înainte de războiul de întregire, personajele lui Ionel Teodoreanu din *La Medeleni* au o activitate sutedată de lectori. La liceu se studiază Eminescu și Lamartine. Liceanul Dan, cînd e să facă un dar, oferă însă tot volumul lui Samain *Au jardin de l'Infante*, în original, ambelor iubite, încercînd exemplarele cu dedicație între ele. Monica studiază la Paris și face o teză doctorală despre Villon. Dar colega ei, fată romanțioasă, îl iubește pe Paul Bourget. În timpul acțiunii din *La Medeleni*, Bourget trăia (1852-1935), ba era și academician din 1894 în locul lui Maxime du Camp. Așa că Olgața poate să facă o farsă credulei colege a Monicăi, pretinzînd că l-a înfîlnit și plastografiind un autograf de la acesta. Vania, unchiul Olgaței, are lecturi serioase din literatura rusă. Îi adoră pe Tolstoi și Dostoievski. Îl detestă pe polonezul Joseph Conrad.

Lecturile personajelor

Rezultă că un absolvent de liceu la început de secol putea citi curent în franceză și germană. Nu și în engleză. Într-un roman al lui Dessila un personaj epatează societatea cu citate din Shakespeare în original. Necunoașterea limbii lui Voltaire era o rușine și un subiect de bîrfă. La Topârceanu, Zoe, nevasta lui Mișu Șt. Popescu, "francezește nu știa o iotă" și intra în gura lumii.

După război, accesul la carte e mai popular, dar calitatea elevilor și a profesorilor scade. Cel puțin așa rezultă din *Cartea nunții*. Elevul Bobby de la "Lazăr" e ignorant față de Dan și Mircea din *La Medeleni*, tot absolvenți de "Lazăr", dar cu un deceniu în urmă. Nici profesorii nu sînt mai breji, fac figură de excentrici.

Aceiași profesori sînt absurzi. Vera, sora lui Bobby, din *Cartea nunții*, a citit ea însăși *La Medeleni*, în schimb dacă ar fi încercat să citească Argezi ar fi fost pedepsită la școală, ne asigură ea și implicit G. Călinescu.

Ștefan Gheorghidiu e un student cu lecturi filosofice, dar și literare. Tras în piept de unchiul rapace, în legătură cu interpretarea unui testament, el găsește puteri să compare situația dăteii cu obscuritățile lui Kant, care e dificil din exces de precizie. Tot el îi face nevetei un curs scurt de filosofie în patul conjugal, scenă rămasă de pomină. Apoi se miră că ea îl părăsește pentru un ins mai primitiv și mai monden. Vorba lui Pirgu: "cu astea (cu lecturile), te uscaci".

Că veni vorba de *Crai de Curtea-veche*, ei se refugiază în secolul al XVIII-lea ignorînd operele dintr-al XIX-lea. Odată cu Revoluția franceză, epoca la care visează și despre care citesc se încheie. Cît despre Pirgu lectura i se pare pernicioasă – poți să dai în doaga lui Pașadia. Doar din simplă dorință de a părea cultivat poartă cu el un volum de Montaigne despre care se exprimă memorabil: "e draguț, are părțile lui".

Pe măsură ce avansăm în secolul XX, dezvoltarea economică permite chiar țăranilor să se alfabetizeze. Timpul are, aparent, o nesfîrșită răbdare cu oamenii și țăranii ciresc, mai ales ziare, dar și cărți. Sau li se citește. Nicolae Moromete le citește adulților basme și povestiri cu Nastratin Hogea. Fierarul țigan Ioan, ajuns prosper, aduce în sat, pe lîngă potcoave, cărți care îi zăpăcesc pe oameni: *Progres?*, *Există Dumnezeu* sau *Nița Pitpalac la Karlsbad*. Primele două se poate să fi fost broșuri de popularizare pseudoștiințifice. Ultima, deși titlul neobișnuit și expresiv

pare inventat de autor, este un roman popular care a circulat efectiv în epocă.

În schimb există orașeni, chiar cu pretenții intelectuale, care nu citesc. Biblioteca Emiliei, actrița lui Camil Petrescu, din *Patul lui Procust*, plasată în dormitorul tuturor posibilităților, e ca vai de lume. Fred Vasilescu descoperă totuși, cu ironie, printre cărțile ei, *Anna Karenina*. Află rapid că Emilia nu a citit-o. A citit-o soră-sa, Valeria, și i-a comunicat că se termină rău, așa că ea n-a mai parcurs-o. Totuși, Emilia stabilește o relație cu Tolstoi jucînd rolul Maslovei în *Învieirea* la sugestia lui Ladima.

Ladima e un caz bizar de tip livresc care, cam neverosimil, sucombă pasiunii pentru o individă fără nici o veleitate culturală.

Un personaj eminamente livresc e „jupînița” Ioana Boiu din *Suflete tari*. La biblioteca mare a familiei sale e nevoie și de un bibliotecar. Aici începe însă complicația pentru că acesta, Andrei Pietraru, care o iubea la început în taină, o seduce pe fata boierului. El uzează involuntar de un procedeu din „Roșu și negru”, carte pe care nu o citise.

Personajele din *Groapa* lui Eugen Barbu nu prea pun mîna pe o carte. Excepție face „studintu” Pricopie care citește cărți grele, incompatibile cu Veta, fata gazdei sale, un acar. Ea are o colecție de romane cu Paturel și Rocambole. În final, Veta se îndrăgostește de Pricopie „că prea citește”. Asta îngrijorează familia fetei care îl îndepărtează diplomatic pe intelectual mărîtînd fata cu un feroviar de-al lor, ca să nu le contaminez neamul cu mofturi livreschi.

În schimb Principele din romanul omonim și amantul său Messer Ottaviano citesc enorm și fac aluzii la cele mai obscure scrieri medievale și renascentiste, la cărți vrăjitoreschi dar și la Scriptură ori la sonetele lui Michelangelo. Ei cercetează „folete”. Messerul vrea să construiască pe Dîmbovița cetăți ideale după tratatele astrologice și prevăzute cu orgi acvatice. Pe teren treaba iese prost. Lucrarea nu trece de săparea fundațiilor. Deținuții racolați cu sutele pe vini imaginare (aluzie la Canalul lui Gheorghiu-Dej) crapă de sete în stepă și paznicii, cuprinși de milă, le dau un sfat ineficace:

- Beți-vă pișatul.

Șantierul e oprit și Principele se cufundă în alte lecturi. La G. Călinescu, în *Bietul Ioanide* personajele cititoare abundă. Aici înfîlnim atitudini diferite față de lectură foarte semnificative. Ioanide însuși are o vastă bibliotecă din care îl invită să se împărtășească și pe fiul său, Tudorel. Acesta, intrat la legionari, refuză:

- Cărțile sînt lucruri moarte. Viața e mai interesantă.

Gonzalv Ionescu face într-adevăr din cărți niște mortăciuni, citate în bibliografii pentru a obține un post de profesor. Doamna Farfara citește de-a valma un număr mare de romane franțuzești fără a reține autorul, doar ca divertisment facil. Bonifaciu Hagienus și Panait Suflețel sînt „putrefiați de cultură”, dar se rezumă la antichități. Ultimul citește cu deliciu Virgiliu. Primul cercetează străvechi ilustrații pornografice și o rețetă „ad excitandem” în latină. Copiii lui Hagienus vād în cărțile tatălui doar potențiala valoare materială. Sînt neliniștiți că latinistul le-ar putea înstrăina, „dezmostenindu-i”. Sultana, anticăreasă de mobilă, leagă luxos volume vechi, cu conținut indiferent, doar pentru a decora bibliotecii. Ioanide are și lecturi mai recente, de pildă Freud pe care îl califică, referindu-se la Complexul Oedip, drept „mare dobitoc”.

Probabil culmea raporturilor livreschi ale personajelor este atinsă în povestirea *Insula* a lui Ioan Groșan. Un cuplu ajunge pe o insulă pe care sînt aglomerate cărți de tot felul și nu se poate exprima decât în citate. Cărțile formează, fizic, chiar relieful insulei. Noi Adam și Eva trebuie să-și adapteze dialogul la conținutul volumelor. În final, descoperă că insula însăși este o carte enormă a cărei primă frază e chiar incipitul povestirii *Insula*.

Deasupra acestei fantezii, în raporturile personajelor cu cartea și biblioteca nu mai poate fi pus nimic. Ba nu! Există biblioteca virtuală cu fiecare carte accesibilă în același timp unei mulțimi de cititori. Și despre ea se va scrie vreodată.

Horia GĂRBEA

Teatrul Național „Radu Stanca” la Lisabona

În zilele de 4-5 iulie a.c. actorii Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu au participat la prima ediție a Festivalului de Teatru Internațional care se desfășoară la Lisabona în perioada 16 iunie-27 iulie a.c. Compania românească de teatru a prezentat în seara de 4 iulie a.c. spectacolul „Electra”, în regia lui Mihai Măniuțiu, scenografia lui Cristian Rusu, după piesele *Electra* de Sofocle și *Oreste* de Euripide. După cum este subliniat și într-un articol din cotidianul *Jornal de Noticias* din data de 5. 07. 06, în

care este citat teatrologul George Banu „punerea în scenă fascinează prin energia fizică și splendoarea tragică”. Un element de surpriză atât pentru publicul spectator cât și pentru specialiștii din domeniul artei teatrale l-a constituit inserarea grupului muzical maramureșan „Iza”, condus de Ioan Pop și care prin piesele vocale și instrumentale interpretate de-a lungul piesei, a conferit întregii reprezentații un farmec insolit. După spectacol, în Salonul Nobil al Teatrului a fost dezvelit un medalion omagial cu fotografia unei scene din acest spectacol și cu menționarea participării Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu la Festivalul MITE Lisboa 2006.

În după-amiaza zilei de 5 iulie a.c. a avut loc la Teatrul Național „D. Maria II” o masă-rotundă la care au participat criticul de teatru George Banu și regizorul Mihai Măniuțiu.

Anca MILU-VAIDSEGAN

literatură

Paranteza (ne)dreaptă

Într-o lume liberă, cenzura editorială, probabil de cele mai multe ori benefică, este o practică uzuală, nu cu totul în afara abuzului. Partea bună este aceea că cenzura – profesională, economică, ideologică – poate fi semnalată și supusă judecății.

În cele ce urmează nu fac decât să deschid o paranteză. În răspunsul meu la ancheta despre „Avangarda și experimentalism”, din revista „Paradigma”, nr. 1-2, 2006, apărut abia la începutul lunii iulie, a fost eliminat un paragraf. În locul său apare o surprinzătoare paranteză dreaptă umplută de puncte de suspensie. Prezența acestei paranteze m-a uluit până la indignare și m-a amuzat până la extaz. Rândurile radiate m-au dus cu gândul atât la ce notasem în pasaj, cât și la cenzurarea operele clasice reeditate în vremea dictaturii comuniste. E rău că s-a procedat așa. E „bine”, totuși, că nu s-a tăiat de-a dreptul, fără marcarea prin croșete? Mă simt dator să-mi lămuresc virtualul cititor nedumerit, interesat de „Paradigma”, „revista multilingvă”, atât de scumpă la vedere, probabil mai difuzată internațional decât în țară. De aceea dau buzna la revista națională **România literară**, mult mai vizibilă și lizibilă, care apare săptămânal chiar și la chioșcurile de cartier, cu toate că găștile de cartier probabil că o ignoră.

Îată ce s-a croșetat – pe dos –, în aceste puține rânduri, pe care le scot acum la suprafață:

„Recitesc articolul *Experimentul* din *Dicționar-ul de idei literare*, 1973, al lui Adrian Marino. Recunosc că uitasem de existența lui. Observ acum că am căzut pe multe din considerațiile criticului ideilor literare regăsit în ideolog liberal. *Experimentul*, citesc, este ideea cu <procentul cel mai mare de ambiguitate și imprecizie>. Este un termen <folosit mai totdeauna la întâmplare, cum dă Dumnezeu>. Uneori, îmi spun, ideocriticul exagerează retoric, dar nu eu trebuie să strămb aici din nas. De regulă, mai descopăr aici, conceptul nu este disociat în accepție estetică de uzul din știință. Excepția o reprezintă Angelo Guglielmi (*Avangardia e sperimentalismo*, 1963), care <face toate distincțiile necesare>, pornind, desigur, de la avangarda ca ruptură și experimentalism ca recuperare. A. Guglielmi, citat de dvs., domnule M.

Mincu, cum repetați în chestionar, abia în 1983, după 20 de ani, în timp ce Marino o făcea numai după 10. Fapt curios, Monica Spiridon, în 1998, cf. *Experimentul literar postbelic*, Ed. Paralela 45, nu discută articolul lui Marino, trecut doar la repere bibliografice.”

Am de făcut doar trei observații, voit nepolemice.

1. Prima implicație a ciudatei proceduri: este lovit adevărul că mai înaintea lui M. Mincu, A. Marino făcuse referire la A. Guglielmi. Sigur, adevărul e doar îndepărtat vremelnic. Nu foarte abil, pentru mine, după ce-mi suspendă rândurile, M. M. și le strânge pe ale sale. Pe prima pagină a revistei difuzate în iulie 2006, într-un *Argument*, procedând după principiul, considerat „reprezentativ”, nimic nu se pierde totul se transformă, își deschide sieși o paranteză rotundă, în care notează: „Mi se pare necesar să scot la iveală că nimeni nu știa nimic, în 1983, la noi, despre acest reprezentant al faimosului <Gruppo '63>, citat pentru prima dată de Cornel Mihai Ionescu, în *Generația lui Neptun*, apărută în 1967, pe care am recenzat-o, pe când eram student, în revista <Viața românească>.” Sensul profund al frazei este că C. M. Ionescu, în 1967, și A. Marino, în 1973, scriau despre Guglielmi fără ca să știe de el. Și că C. M. I., A. M. și cititorii lor, între aceștia M. M. însuși, erau „nimeni”. Și încă: citatele și comentariile celor doi autori se vedeau în pagini fără să existe, ca neant vorbitor, „nimic”, vorba lui M. M.

Eu susțin orice autor „revendicativ”, începând cu dl M. M., dacă are argumente textuale cu valențe informative

și interpretative. Literatura critică românească, chiar aceea de „top”, nu excelează în corectitudinea recunoașterii paternității ideilor, a cronologiei și enunțării acestora, în context universal și național (e și o problemă de cunoaștere, extensivă și intensivă). Oricine, de la un oarecine până la personalități de recunoscută autoritate, să-și recapete prioritățile de creație. De preferat, în context universal. Condiția vitală este că nu trebuie să plătim nici o vană mergând pe calea spre adevăr.

2. Eliminarea fragmentului din răspunsul meu mă pune, în contextul anchetei despre avangardă și experimentalism, într-o relație neadevărată cu Adrian Marino. Firește, nu o pot asuma. Paragraful următor, admis de editorul „Paradigmei”, ar lăsa să se înțeleagă că eu mă opun gândirii lui A. M. Și, eventual, o urmez pe a lui M. M. În pasajul îndepărtat din revistă, notez că, după ce-am scris răspunsurile la chestionar, l-am recitat pe A. M. și am descoperit, căzând pe gânduri – mai întâi pe gândurile sale –, că-i cam repetam, în esență, interpretarea. M-am simțit dator să-i recunosc prioritatea de reflexie și de fixare a ei în timp. Desigur, altcineva poate să afle, într-o zi, altceva și să se apropie și mai mult de adevăr. Dl M. M. însuși aduce, abia acum, în discuție, numele lui C. M. Ionescu.

3. Notând că M. Spiridon n-a remarcat măcar prioritatea cronologică a citării lui A. Guglielmi, deși articolul lui A. M. este înregistrat de autoare la bibliografie, voiam să spun că neadevărul continuase să rămână, printr-o omisiune – nu știu cât de inocentă.

Marian Victor BUCIU

P. S. Am deschis și închis paranteza. Nu iau, acum, în discuție disocierile revendicate de dl M. M. față de A. Guglielmi. Mi-ar fi necesar mult mai mult spațiu. Din păcate, datorită celor semnalate mai sus, mi-au fost induse unele dubii, deloc carteziene. Premisele suspiciunii provin din fișlogica procedurală a dlui M. M. Deocamdată, restituindu-mi paragraful eliminat și semnalând și supunând judecății un fapt și un caz din practica cenzurii actuale, la noi – subiect pentru o altă anchetă literară? –, îmi suspend voluntar textul deja prea lung, cu o [...] Paranteză măcar psihologic compensativă.

calendar

3.08.1927 - s-a născut *Beke Gyorgy*
 3.08.1932 - s-a născut *Ion Pascadi* (m. 1979)
 3.08.1943 - s-a născut *Aurel Turcuș*
 3.08.1943 - s-a născut *Cornel Ungureanu*

4.08.1889 - a murit *Veronica Micle* (n. 1850)
 4.08.1908 - s-a născut *Sidonia Drăgușanu* (m. 1971)
 4.08.1915 - s-a născut *C.S. Anderco* (m. 1975)
 4.08.1931 - s-a născut *Nicolae Ciobanu* (m. 1987)
 4.08.1941 - s-a născut *Cezar Ivănescu*

5.08.1867 - s-a născut *Iuliu Valaori* (m. 1936)
 5.08.1922 - s-a născut *Marin Preda* (m. 1980)
 5.08.1923 - s-a născut *Suzana Delciu*
 5.08.1926 - s-a născut *Gheorghe Bejancu*
 5.08.1929 - s-a născut *Hajdu Győzo*
 5.08.1937 - s-a născut *Viorel Cacoveanu*

6.08.1887 - a murit *George Crețeanu* (n. 1829)
 6.08.1912 - s-a născut *Ion Marin Iovescu* (m. 1977)
 6.08.1915 - s-a născut *Al. Voitin* (m. 1986)
 6.08.1935 - a murit *George Vâlsan* (n. 1885)
 6.08.1938 - s-a născut *Serafim Duicu*
 6.08.1941 - a murit *Izabela Sadoveanu* (n. 1870)
 6.08.1982 - a murit *Cristian Păncescu* (n. 1908)

7.08.1848 - s-a născut *Ieronim G. Barițiu* (m. 1899)
 7.08.1907 - s-a născut *Ion I. Zamfirescu*
 7.08.1917 - s-a născut *Horia Lovinescu* (m. 1983)
 7.08.1922 - s-a născut *Aurel Mihale*
 7.08.1931 - s-a născut *Emilia Căldăraru* (m. 1988)
 7.08.1941 - s-a născut *Anatol Ghermanschi*

8.08.1892 - s-a născut *Mihail Sevastos* (m. 1967)
 8.08.1902 - s-a născut *Sașa Pană* (m. 1981)
 8.08.1911 - s-a născut *Orest Masichievici* (m. 1980)
 8.08.1912 - s-a născut *Liviu Bratoloveanu* (m. 1983)
 8.08.1922 - s-a născut *Vladimir Pop Mărcanu*
 8.08.1926 - s-a născut *Horia Stancu* (m. 1983)
 8.08.1975 - a murit *Mihai Sabin* (n. 1935)

9.08.1907 - s-a născut *Virgil Fulicea* (m. 1979)
 9.08.1921 - s-a născut *Claudiu Moldovan* (m. 1996)
 9.08.1934 - s-a născut *Romulus Cojocaru*
 9.08.1947 - s-a născut *Marcel C-tin Runcanu* (m. 1987)
 9.08.1948 - s-a născut *Radu Anton Roman* (m. 2005)
 9.08.1977 - a murit *Ion Marin Iovescu* (n. 1912)
 9.08.1991 - a murit *Cella Delavrancea* (n. 1887)

10.08.1910 - s-a născut *Vladimir Cavarnali* (m. 1966)
 10.08.1921 - s-a născut *Ion Negoïtescu* (m. 1993)
 10.08.1925 - s-a născut *Petre Stoienescu*
 10.08.1927 - s-a născut *Barbu Cioculescu*
 10.08.1937 - s-a născut *Dan Laurențiu* (m. 1998)
 10.08.1942 - s-a născut *Nicolae Prelipseanu*
 10.08.1943 - s-a născut *Ivo Muncian*
 10.08.1968 - a murit *Eugen Schileru* (n. 1916)
 10.08.1980 - a murit *I. Peltz* (n. 1899)

11.08.1884 - s-a născut *Panaït Istrati* (m. 1935)
 11.08.1900 - s-a născut *Ștefan Lupașcu* (m. 1988)
 11.08.1929 - s-a născut *Modest Mōrariu* (m. 1988)
 11.08.1930 - s-a născut *Teodor Mazilu* (m. 1980)
 11.08.1961 - a murit *Ion Barbu* (n. 1895)

12.08.1816 - s-a născut *Ion Ghica* (m. 1897)
 12.08.1924 - s-a născut *Nicuță Tănase* (m. 1986)
 12.08.1937 - a murit *Al. Sahia* (n. 1908)
 12.08.1993 - a murit *Vasile Spoială* (n. 1935)

13.08.1864 - s-a născut *Spiridon Popescu* (m. 1933)
 13.08.1917 - s-a născut *Ovidiu Bărlea* (m. 1990)
 13.08.1917 - a murit *Al. Mateevici* (n. 1888)
 13.08.1928 - s-a născut *Ion Lăncrânjan* (m. 1991)
 13.08.1943 - s-a născut *Florin Muscalu* (m. 2001)
 13.08.1956 - a murit *Victor Papilian* (n. 1888)

14.08.1869 - s-a născut *N. Burlănescu-Alin* (m. 1912)
 14.08.1870 - s-a născut *I.Ai. Rădulescu-Pogoneanu* (m. 1945)
 14.08.1905 - s-a născut *Ștefan Țita* (m. 1977)
 14.08.1914 - s-a născut *Mihail Novicov* (m. 1992)
 14.08.1921 - s-a născut *Ion Manițiu*
 14.08.1925 - s-a născut *Cezar Drăgoi* (m. 1962)

15.08.1837 - s-a născut *Neculai Schelitti* (m. 1872)
 15.08.1883 - s-a născut *Corneliu Moldovanu* (m. 1952)
 15.08.1894 - s-a născut *Ion Chinezu* (m. 1966)

15.08.1908 - s-a născut *Constantin Miu-Lerca* (m. 1985)
 15.08.1936 - s-a născut *Adrian Munțiu*
 15.08.1937 - s-a născut *Marcel Mihalaș* (m. 1987)
 15.08.1937 - s-a născut *Constantin Novac*
 15.08.1942 - s-a născut *Horst Fassel*
 15.08.1948 - s-a născut *Ileana Avramescu*
 15.08.1954 - a murit *A. Toma* (n. 1875)

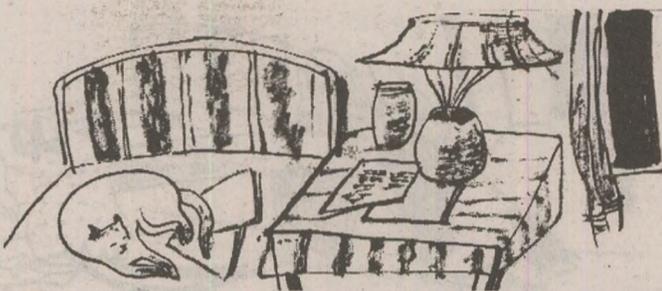
16.08.1903 - s-a născut *Pan Vizirescu* (m. 2000)
 16.08.1920 - s-a născut *Virgil Ierunca*
 16.08.1921 - s-a născut *Ov.S.Crohmălniceanu* (m. 2000)
 16.08.1931 - s-a născut *Ileana Berlogea* (m. 2002)
 16.08.1931 - s-a născut *Natalia Cantemir*
 16.08.1935 - s-a născut *Ion Gheorghie*
 16.08.1936 - s-a născut *Constantin Ioncică* (m. 1985)
 16.08.1941 - s-a născut *Gavril Ședran*
 16.08.1946 - s-a născut *Ioan Adam*

17.08.1868 - s-a născut *Ion Păun-Pincio* (m. 1894)
 17.08.1869 - a murit *Damaschin T.Bojincă* (n. 1802)
 17.08.1922 - a murit *Mihai Lupescu* (n. 1862)
 17.08.1925 - a murit *Ioan Slavici* (n. 1848)
 17.08.1940 - s-a născut *George Corbu*
 17.08.1952 - a murit *George Magheru* (n. 1892)
 17.08.1963 - s-a născut *Ruxandra Cesereanu*
 17.08.1964 - a murit *Mihai Ralea* (n. 1896)

18.08.1911 - s-a născut *Mihail Șerban* (m. 1994)
 18.08.1931 - s-a născut *Paul Anghel* (m. 1995)
 18.08.1937 - s-a născut *Sorin Alexandrescu*
 18.08.1957 - a murit *G. Tutoveanu* (n. 1872)
 18.08.1984 - a murit *Virgil Mazilescu* (n. 1942)
 18.08.1999 - a murit *Mircea Sîntimbreanu* (n. 1926)

19.08.1909 - s-a născut *Tamara Gane* (m. 1992)
 19.08.1914 - s-a născut *Ion Vițner* (m. 1991)
 19.08.1935 - s-a născut *Oltyán Laszló* (m. 1990)
 19.08.1935 - s-a născut *Dumitru Radu Popescu*

20.08.1872 - a murit *Dimitrie Bolintineanu* (n. c.1825)
 20.08.1906 - s-a născut *Al. Gheorghiu-Pogonești* (m. 1985)
 20.08.1920 - s-a născut *Zoe Dumitrescu-Bușulenga* (m. 2006)
 20.08.1927 - s-a născut *Ion Ochinciuc*
 20.08.1928 - s-a născut *Alexandru Niculescu*
 20.08.1940 - s-a născut *Ștefan Dinică*
 20.08.1984 - a murit *Al.I. Ștefan* (n. 1915)

arte

Ne-am (re)văzut preț de nici două ceasuri. Mereu pe fugă, încărcat de cursuri și seminarii, de repetiții și rendez-vous-uri, Costin Miereanu știe că nu trebuie să atingă struna înainte ca aceasta să fie bine întinsă. Mai știe și că buna ascultare înseamnă să lași interlocutorul să termine ceea ce vrea să spună, să nu se năpustească în a răspunde, cu atât mai puțin în a promite, ori să privească pătrunzător

la fața celui care vorbește, fiind precaut cu ceea ce el însuși afirmă. Mi s-a părut totuși atins de o oarecare reticență și neîncredere. Ca un fruct amar al vârstei și experienței. Ori ca un ochi drept al prudenței. Aș fi vrut să-i spun că de multe ori neîncrederea se transformă într-o platoșă ce de mai mult îngreunează decât ocrotește, dar m-am gândit că probabil prea adesea, când unui îi sărutau tâlpile, a trebuit să-și retragă piciorul ca nu cumva în cele din urmă să fie mușcat. Tocmai el, cel care în vremea directoratului de la Editions Salabert a făcut atât de mult pentru muzica românească contemporană. Cu ani în urmă i-am cântat *Sept minutes autour de moi* pentru ansamblu cameral și *Distance zero* pentru clarinet și percuție: rafinament trimbral, suflu componistic, o anume spiritualizare a discursului (în sens francez, firește). Cu siguranță, diaspora românească a avut și are creatori originali, necăzuți din mantaua cuiva. Ce n-a avut a fost un dialog compopistic purtat între personalități distincte, posibile fragmente ale aceluiași deziderat. Costin Miereanu ar fi putut însemna un început al acestui dialog. Iar dacă nu a fost să fie, asta ține și de plăcerea monologului pe care în general compozitorul român, oriunde s-ar afla, o poartă cu sine ca un viciu sau poate ca un substitut al împlinirii prin achiziționarea visului unui lucru atunci când nu dispune de mijloacele necesare dobândirii lucrului visat. Să râvnești la un început de horă a compozitorilor români din diaspora: asta aș fi vrut să-i destăinuiesc lui Costin Miereanu. Din păcate nu ne-am (re)văzut decât preț de nici două ceasuri.

Născut în 1957, Damien Charron aparține generației pेत्रіțe, post-seriale, pentru care cuvântul de ordine este diversitatea ori poate chiar antinomia. O generație supusă în permanență la varii probe cu obstacole și mai ales aruncată pe orbita pânzei conform căreia ceea ce a fost valabil pentru toți la un moment dat (serialismul, de pildă) are acum toate șansele să fie fals. De aici strașnicele ciocniri între da și nu. Și tot de aici contradicțiile care se manifestă ca o specie aparte de repetiție a mai multor fenomene, în esență asemănătoare, pregătite a se distruge în virtutea similitudinii lor. În relativ, Damien Charron nu agreează contradicția, evitând pe cât posibil accidentele inseparabile de maladia ce poartă peceta erorii. De aceea antagonismul pentru el reprezintă o vnană și contrafăcută subtilitate. În absolut, el este cel ce bate la ușa pentru a vedea dacă cineva e acasă. De obicei observă amănuntele, scăpându-i perspectiva. Controlul asupra elementelor de limbaj sonor devine astfel nicovala pentru syntaxă ori morfologie și ciocan pentru vocabular. A compus muzica de cameră (*Vers tous les chemins, Deux caprices, Terres, Grains d'espace, Eclablouissement, Si la nuit fremit, Orées, Le jardin des crépuscules, Cadeau pour une naissance, Chimères de pluie et de plomb, Carrière d'étincelles*), fiind destul de mefient cu creația simfonică. Cu toate acestea există un fel de conștiință a spiritului ce trădează încrederea în ceea ce face. Or, numai sufletele tinere exultă încredere (o plantă care în spiritele îmbătrânite crește foarte încet). Convingerea cu care compune, chiar dacă nu absolvă muzica sa de impresia unui cristal care crește într-o soluție fragilă de logică și de argumente, îi permite să pună cu bună știință tonul forței în serviciul incertitudinii. Ascultându-i *Flattements d'ailes* pentru cinci flaute traversiere baroce, *Dans la soif des mots* pentru cor de femeie à cappella și *Des choses* pentru douăsprezece voci mixte, mi-a fost teamă ca nu care cumva muzicile lui Charron să se spargă. De fapt ele sunt încropite din țândări. Țândări pliate, demontate, re-montate, surmontate. Țândări lucide, translucide și, ceea ce mi se pare cel mai important, solubile, căci ele se topesc într-o magma sonoră neutră, insuficient personalizată. Neutră pentru că arareori e brilliantă, pătrunzătoare. Nepersonalizată deoarece amână sine die instaurarea acelor zone de interes întemeiate pe febrilitatea

La Paris printre muzicieni (1)

căutărilor, tatonărilor. Cu siguranță că Damien Charron a intuit intranzitivitatea stilului său componistic, din moment ce a acceptat interacționarea propriilor demersuri sonore cu întreprinderi alterne muzicii, venite în special din teritoriul literaturii și al artelor plastice. Așa s-au născut întâmplările cenestezice plasate în medii prin excelență urbane (: Nancy – 1986; Bar-le Duc – 1983; Paris – 1998 și 2004; Strasbourg – 2000). Întoarcerea la sincretismul artelor favorizează pe de o parte somaticul, ca sentiment vital ori colecție a tuturor funcțiilor viscerale și al ecorurilor pe care acestea le trimit în conștiință, iar pe de altă parte canavaua pe care se brodează principalele manifestări ale personalității. Deficitul de individualitate se estompează astfel odată cu senzația funcționării și a reintegrării. Damien Charron știe acest lucru. Știe și că a fi compozitor este o povară mult mai grea decât a exercita meseria de tălmăcitor al sincretismului artistic. Și va afla, sunt convins, că povara compozitorului devine cu atât mai suportabilă cu cât ea se supune mai vârtos reiterării. O reiterare de multe ori ameliorată. Și, uneori, chiar absolvitoare.

De mult nu am mai răs cu atâta poftă. Un răs ca o supapă de siguranță a existenței și, poate, ca o soluție în accesarea stării de echilibru. Un răs declanșat ca un desant împotriva a ceea ce e perimat, dar și ca o insultă adusă nenorocirilor de tot felul. În fine, un răs ce ar fi semănat cu o strâmbătură nesuferită, cu o schimonoseală gratuită, dacă nu aș fi avut scuza spontaneității. O spontaneitate indusă de doi protagoniști gravizi de atâta talent și resimțită din belșug de către un public numeros, avid de cât mai solide puncte de sprijin ale adevărului artistic. Spirite vii, funciar creatoare, Paul Stăicu și Laurent Cirade nu-și caută răspunsurile în buzunare și nici chiar în partituri îngâlbentite, și nici nu-și clocesc gesturile și sunetele ca o pasăre pe ouă, ci le inventează și le aplică îndrăzneț, inspirat, ca o ștampilă pe viață. „Duelul” lor este mai curând o confruntare cu propriile limite, pe care regizoarea Agnes Boury pare să le fi încălcat în ordinea posibilului. Dar chiar și așa, cu hotarele normalului violate din interior, cei doi instrumentiști, actori, mimi, improvizatori, saltimbanci (spuneți-le cum vreți) duc în spate un spectacol total în care virtuozul pianist Paul Stăicu (fericitul posesor al unui tuseu forjat și polisat la școala unor iluștri pedagogi precum Irina Stăicu, Ludmila Popișteanu și Sandu Sandrin) navighează dezinvolt pe clapele claviaturii, pe ritmurile percuției ori chiar pe propriile-i corzi vocale, ca de altfel și „rivalul” sau într-ale performanței restitutive, impecabilul violoncelist Laurent Cirade, cel ce testează cu certă competență resursele vocii, ale didjeridoo-ului sau cutiei de rezonanță a instrumentului personal. Grație harului lor imperturbabil, spectacolul de la Comédie de Champs-Élysées constituie o ilustrare concludentă a ceea ce Desnos definea ca fiind categoria estetică a burlescului: „forma cea mai deconcertantă a lirismului”. Dar ce este în definitiv acest „duel”? Gymnopedie pentru un coșmar canibal? Balada pentru o midinetă abandonată? Concert pentru carte-bleue? Toccata pentru sechestrare? Rap pentru deprimare socială? Menuet pentru sadismul militar? Cântec românesc pentru un scut nostalgic? Cred că din toate câte ceva. Și ceva mai mult. Adică, elan, vigoare, farmec și acel aer plăcut ce se poate administra oricărui subiect, fie el cât de serios și de pedant. Un duel fără vărsare de sânge, dar care mustește de fantezie și discernământ.

De mult râsul meu n-a mai fost așa: ca un spasm, ca un fulger al bucuriei. Ori ca un act deopotrivă de acceptare și de abandonare.

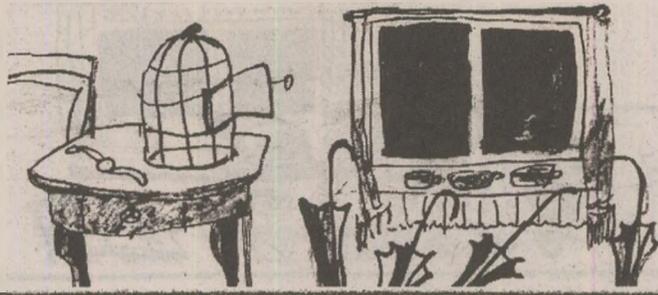
Défence-ul pare a fi crescut în aerul contaminat de reziduurile radioactive consecutive unui accident nuclear. Totul este supradimensionat, macroscopat, ca și cum ar fi consecința dorinței plecate din vidul unei inimi neliniștite. Aripa uriașă de beton și sticlă, siluete gigantice reflectându-se reciproc și fractal, ochiuri de apă înmărmurind lumina și, colac peste pupază, un arc de triumf în stare să sfideze cu obezitatea lui imaginea țizului napoleonian, pe care îl privește de sus, cu un aer de superioritate fizică. Una peste alta, un fragment de New York pus ca santinelă la apus de Paris, ahtiat să vadă tot ce mișcă, dar și vanitos în a fi privit și admirat fără rest. Blocuri chipeșe indostulează dimensiunea verticală a unui spațiu pe care plictiseala îl îngheață parcă în ramă. O verticală ce nu-și pune cu ardoare problema echilibrului de raporturi între ce și cum se oglindește. Ca în muzica lui Gilles Racot, unde conglomeratele sonore de tipul aliajelor spectrale minuțios laminate, pe de o parte ating precizia și severitatea rubinului, iar pe de altă parte induc aceea stare de glacialitate și de implacabilitate specifică arhitecturilor masive, totodată artificioase. Acorduri placate, atacate percutant și apoi sufocate subit în plan dinamic sunt invariabil gonflete treptat în crescendo până la acordul următor. Un gest componistic pe care l-am remarcat cu ani în urmă, când i-am restituit *Vifs Instants*, și care motivează ultima lucrare a lui Racot – *Hautes Lices*. Însăși soluția mixării timbrurilor pure ale orchestrei cu sunetele electronice, născute în studiourile GRM-ului, este reiterată aici în aceleași condiții de precară acclimatizare a celor două surse la starea de simultaneitate pe verticală a atacurilor. Unde mai pui că aproape întregul opus (exceptând miezul, altminteri zemos, mustind de savoarea unei texturi în supracut) e plin de atare atacuri, în majoritatea lor ratate, oricât s-au străduit instrumentiștii din L'Orchestre Philharmonique de Radio France, precum și dirijorul Alain Altinoglu. Gilles Racot dezvoltă cu fiecare nouă lucrare același proiect componistic abstract, semn al încapătănării ori a arestării propriilor sentimente. Consecvență? Tenacitate? Suficiență? Cert este că riscă să devină o fosilă creatoare ambulantă ori, în cazul în care nu-și va înabuși vitalitatea și prospețimea, un monomaniac fanatic. Aproape întoldeauna ce-i prea mult strică. Sau se transformă într-o caricatură ce slujește un adevăr de-o clipă, dar și un triumf al diformului asupra formei. Observat de departe Défence-ul e o caricatură. Văzută de aproape muzica lui Racot are semnalmentele unei obsesii interioare.

Liviu DĂNCEANU

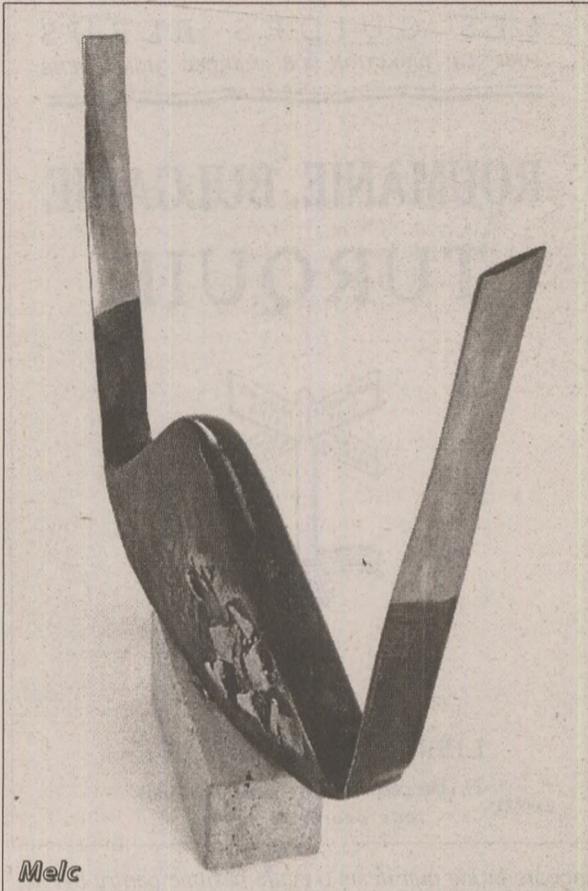
Premiile Festivalului “Sensul iubirii”

În zilele de 7-9 iulie s-a desfășurat la Turnu Severin ediția a XI-a a Festivalului Național de Literatură “Sensul iubirii”. Un juriu format din D. R. Popescu (președinte), Marius Tupan, Nicolae Oprea, Ioan Lascu, Dumitru Andreca a acordat, în cadrul Festivalului, următoarele premii:

Opera omnia – Barbu Cioculescu; *Poezie* – Ioana Dinulescu; *Proză* – Nicolae Calomfirescu; *Premiul pentru debut în poezie* (manuscris), acordat de Fundația Culturală “Alice Voinescu” – Puiu Bălulescu. Cu același prilej au fost acordate premii pentru cărți apărute în 2005-2006: Ileana Roman – *Figuri de stil* (poezie), Editura Brumar, 2005; Titu Dinuț – *Castelani* (roman), Editura MJM, 2006; Virgil Diaconu – *Libertate și destin* (eseuri), Editura Muzeului Literaturii Române, 2005; Viorel Mirea – *Clubul mangosișilor* (proză), Editura Terra Grifonis, 2006; *Premiul pentru ediție bibliofilă* – Ion Barbu, *Antologia poeziei române la zid*, Editura Polirom, 2006.

arte

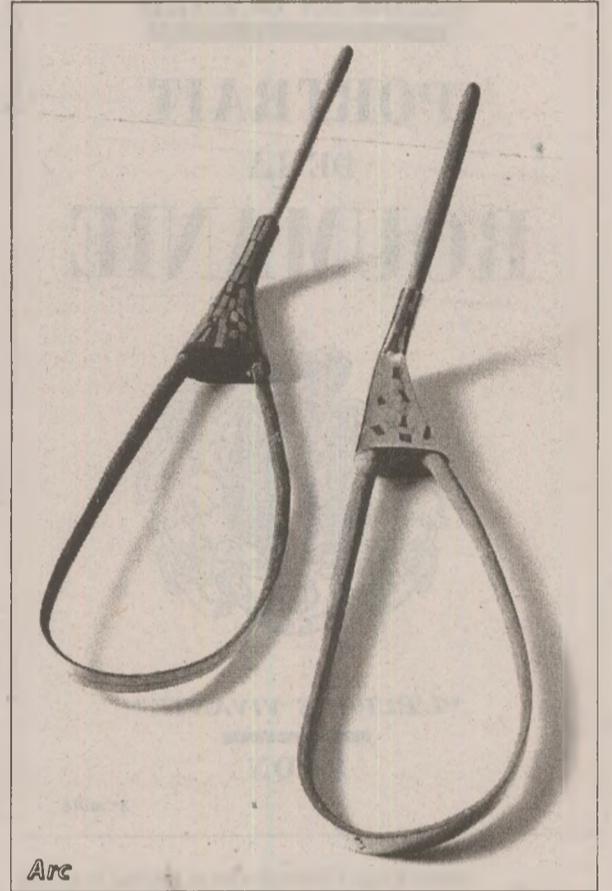
Melc

Pavel Șușară

CRONICA PLASTICĂ

Maxim Dumitraș (schiță pentru un portret)

Arc

Format la intersecția unor realități divergente, a naturii fruste cu mesajele culturii, a ruralului cu urbanul, a arhaicului cu modernitatea și a obiectualității cu virtualul, Max Dumitraș a spart barierele, a împăcat contrariile și a remodelat limbajele. Toate reperatele culturii tradiționale mai mult sau mai puțin localizate istoric și etnografic, dar și acelea ale arhaicității pur și simplu, în special cele ce țin de tehnică, de materiale și, pînă la un punct, chiar de lumea consacrată a formelor, cum ar fi lemnul, lutul, nuielele, cioplitul, modelatul, împletitul etc., se armonizează și intră într-o altă dimensiune

prin coliziunea cu materiale, tehnici, medii și ideologii noi. Dacă aici amintim metalul, polimerii, formele industriale gata constituite, ceramica, porțelanul, mediile electronice, în special foto și video, sudura, asamblarea, polisarea, intervenția etc., avem deja enunțul unei alte realități artistice și un nou cadru pentru reconfigurarea formelor. Impăcînd contrariile și unificînd cronologiile, recontextualizînd istoria și incorporînd virtualul, Dumitraș se așază incontestabil în plin enciclopedism postmodern, acolo unde succesiunea se varsă în simultaneitate și unde memoria lasă tot mai mult loc percepției nemijlocite. Din această pricină parcursul artistic însuși este unul sintetic și globalizator, el integrînd

firesc în sincronie toate reperatele unei diacronii încrețșate.

Max Dumitraș este, rînd pe rînd, dar și simultan, pictor și sculptor, provocator și actor, fotograf, cercetător și curator. El manipulează, cu o maximă dexteritate, toate limbajele consacrate, construiește, prin absorbția textului în imagine, cărți halucinante, concepe și dezvoltă acțiuni, creează instalații, intervine în spații publice, folosește camera foto și video, adaptează cele mai vechi și banale materiale și tehnici la cele mai subtile provocări ale contemporaneității. Formele arhaice se convertesc subit în reperate ale unei surprinzătoare avangarde, clasicismul se instalează confortabil în forme de lut sau în lemnul cioplit sumar, barocul se revarsă din împletitura de nuiele, romantismul se naște din coloratura afectivă a obiectelor, iar tipătul expresionist poate fi perceput, aproape la fiecare pas, solidar deopotrivă cu forma și cu tonul cromatic. Dar dincolo de această simultaneitate transistorică și postideologică, dincolo de generozitatea unei priviri ample și atotcuprinzătoare, Max Dumitraș are un parcurs personal și o succesiune a secvențelor în propriul său discurs cu totul spectaculoase și de o logică interioară infailibilă. Itinerariul său este unul al simplificării, al purificării treptate pînă la limita disoluției în eter. În acest sens, el reface cumva, la alt nivel expresiv și pe un alt vector moral, parcursul brâncușian al degravitaționalizării sculpturii, al depozării materiei de masă pînă la atingerea imponderabilității.

Cel mai recent ciclu al lui Dumitraș, acela în care intră temele *Adam și Eva*, *Treceri*, *Pasărea*, *Arcul*, *Melcul*, este, prin esențializarea maximă, prin disoluția materiei, prin substituția substanței cu lumina, prin negarea materialului și transformarea lui în conturul grafic al unui spațiu gol, în ipostaza perceptibilă a spațiului în sine, echivalentul păsării în văzduh a lui Constantin Brâncuși. Numai că în vreme ce Brâncuși desubstanțializează obiectul spre a-i păstra calitatea absolută și a-i afirma esența, suprimînd, în speță, morfologia particulară a păsării pentru a detașa axiomatic ideea de zbor, Max Dumitraș rupe orice legătură cu formele preexistente, suspendă orice posibil reper exterior și, printr-o acrobație surprinzătoare a enunțului plastic, remodelează neantul, face vizibil golul, conturează absența. Dacă sculptura lui Brâncuși recuperează esențialul materiei și repune în discuție natura tridimensionalului pomînd de la nonfigurativismul Vechiului Testament, cele mai recente preocupări ale lui Max Dumitraș depozitează sculptura de propria sa corporalitate și o apropiere de minimalismul absolut al expresiei Zen. ■

Păsări

meridiane

GEORGES OUDARD

PORTRAIT
DE LA
ROUMANIE

“L'EUROPE VIVANTE”

PLON

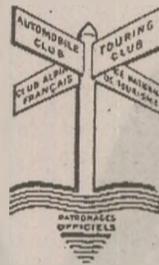
3e mille

Anul francofoniei

Un „Portret”
al României...

LES GUIDES BLEUS
SOUS LA DIRECTION DE MARCEL MONMARCHÉ

ROUMANIE. BULGARIE
TURQUIE

LIBRAIRIE HACHETTE

79, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, PARIS

TOUS DROITS RÉSERVÉS

Suntem în anul francofoniei și, trecând în revistă câte s-au scris despre țara noastră în Franța fie și numai între cele două războaie mondiale, îmi spun că doar însurirea lor ar reclama o carte. Încât, dacă dorim să avem o idee despre imaginea ce și-o făceau atunci francezii despre români, trebuie să procedăm la selecții cărora li s-ar putea oricând reproșa păcatul de subiectivism. Cu atât mai mult cu cât fiecare carte are propria-i poveste, ce nu seamănă cu a celorlalte.

Dar iată cum vedea, de pildă, Georges Oudard Bucureștiul anului 1933. Mai întâi, câteva cuvinte despre autor. Pasionat de istorie și de cunoașterea unor țărâni străine, a publicat, alături de câteva romane, și reconstituiri de epoci și de biografii ale unor personaje caracteristice pentru acestea ca: *Viața lui Petru cel Mare; Prea ciudata existență a lui Law; Un aventurier bine crescut; Un excentric din anul 1839; Vechea Americă. Louisiana din vremea francezilor; Epistolele de dragoste ale Ecaterinei a II-a către Potemkin ș.a.*

În 1933 a ajuns și pe meleagurile noastre și, dând ochii cu Bucureștiul epocii, l-a descris după cum urmează:

„București e cea mai strălucitoare, mai vie, mai elegantă și mai occidentală, deși aflată cea mai la răsărit capitală din Balcani. Belgradul abia începe să devină cu adevărat un mare oraș European; Sofia n-a întreprins încă nimic în această direcție; numai Bucureștiul e mai demult așa. Este un adevăr care-l izbește pe orice străin ce vizitează peninsula. Francezul o constată și el, încercând dublul și agreabilul sentiment de a se regăsi oarecum acasă și în același timp ceva mai departe.

Bucureștiul, mi-a spus primarul lui, ar avea o suprafață aproape egală cu aceea a Parisului. Dar dorește să-i semene nu numai prin asta, lucru pe care-l descoperi cuțând plimbându-te fără alte călăuze decât propria-ți fantezie.

E amiază. Mă îndrept instinctiv către Calea Victoriei unde, se spune, lumea bună își dă întâlnire între Palatul Regal și Bulevard, la fel ca la noi pe rue Vivienne în vremea Restaurației.

Frumoasele magazine, vaste ca proporții, ce mărginesc străzile trotuare ale acestei vechi și faimoase artere, prezintă cu mult gust rochiile, pălăriile, eșarfele croitoreșelor și modistelor, parfumurile, cărțile și revistele noastre — căci cine nu vorbește franțuzește în București? —, stofe englezești, fulare londoneze, pălării de fetru milaneze, dar și broderii, mătăsuri, transparenta lenjerie românească, vânat apetisant, fructe și delicatese autohtone și, în fine,

în splendide farmacii, produsele farmaceutice franceze și germane aflate într-o aprigă concurență. Toate aceste prăvălii încearcă, și cu artă și cu iscusință, să ispășească trecătorul care privește, circula, discută. Ce departe te faci să te simți aceste vitrine, dintre care multe n-ar distona nici pe rue de la Paix ori pe Kärntnerstrasse, de greoaiele galantare cu iz de iarmaroc din Pesta, de marile ferestre din Belgrad, care la Sofia au ceva naiv țărănesc, iar în Pera și Galata respiră atât de dezordine și amăgiri. Și, totuși, toate aceste capitale nu sunt departe de București. Prin ce miracol te face atunci Calea Victoriei să te gândești la Viena, și mai ales, la Paris sau, din cauza aspectului trecătorilor, la Corso din Roma?

E pentru că întâlnești aceiași bărbați, cu superbe cravate și puși la patru ace. Iar ofițerii, atunci când nu sunt în ținuta de campanie kaki de certă inspirație englezească, poartă niște uniforme similare cu noile uniforme italienești ce nu sunt defel mai puțin strălucitoare, căci amândouă aceste

popoare latine manifestă o egală pasiune pentru egrete, pene, zorzoane și galoane. Încât strada e plină de culoare.

Dar curând, încântat, amețit, cucerit, călătorul străin nu mai are ochi decât pentru femei, puțin cam prea fardate, dar cu mult gust, vino-ncoace, ochi negri de meridionale, prospețime și strălucire, după cum nici carosabilul nu rămâne în urma trotuarului. Doar la Paris, Londra, Berlin, Madrid mai circula atât de mașini, de cele mai multe ori, până și taxi-urile sînt de celebre mărci americane. Această paradă de lux, atât de rară în noua Europă, uluiește. Să fie vorba de mai multă bogăție decât aiurea? Nu, în nici un caz. Ci de un gust înăscut pentru fast, de un simț și o grijă pentru eleganță exterioară. Asprimea vremurilor nu împiedică aerul să fie mai ușor, mai frivol, mai frivol, mai vesel, iar viața să pară simplă, ușoară, agreabilă. Să nu ne grăbim, însă, să conchidem. Suntem totuși, în Orient, care rămâne patria iluziilor.

Soarele toamnei mângâie caroseriile, buzele roșii ale doamnelor, costumele bărbaților eleganți, stema regală pictată pe ferestrele cofetăriei Capșa, neincetata forfotă a mașinilor și pietonilor. Dar, brusc, aceasta e străpunsă de vânzători de ziare, în picioarele goale, cu haine rupte și căciuli de blană neagră, care țipă cât ține gura, vestind apariția ultimelor numere ale jurnalelor. Și, doamne, câte mai sunt!”

Georges Oudard ținea, totuși, să vadă mai mult decât i se înfățișa la prima vedere. A cutreierat, deci, orașul și a constatat că:

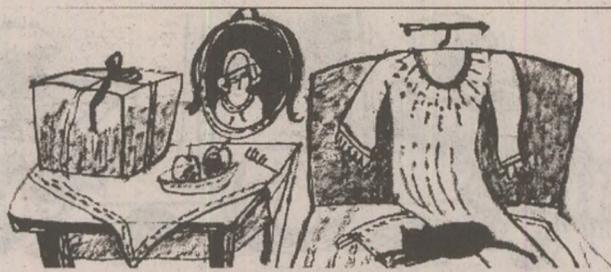
„București e prima capitală a peninsulei [dupa cum se vede, autorul mai plasa România în Balcani] care se modelează după Europa. Ba uneori o imita chiar până la servitute. Palatul Poștei îl reproduce, aproape exact, pe cel din Geneva... Fațadele băncilor sunt ornate cu aceleași inutile statui ca ale instituțiilor similare din Paris și Viena. Simți că orașul e sigur de viitorul lui. Are un Parlament care, în clipa de față, e unul din cele mai moderne de pe continent, la fel cum Șoseaua Kiseleff e unul dintre cele mai frumoase locuri de plimbare.

Toate acestea erau terminate încă din 1914, la mai puțin de șizeci de ani de când, vorbind despre capitala Valahiei, un scriitor francez socotea că trebuia să precizeze: «A nu se confunda cu Bucara, capitala Bucariei, de dincolo de Marea Caspică». Într-adevăr, din târgul întins și noroios descris de același călător din vremea celui de-al Doilea Imperiu n-a mai rămas decât verdeța în care erau mereu scăldate casele, dar preschimbată acum în splendide parcuri și grădini...

Hotelul „Splendid” în versiunea scolarului al XIX-lea

meridiane

Alt lucru ce izbește e numărul necrezut de mare de instituții de învățământ de toate gradele. În sfârșit, Bucureștiul are vreo duzină de muzee, dintre care unele merită să fie atent cercetate”.

Și așa mai putea reproduce mult în același registru. Dar Oudard a vrut să cunoască și viața politică a capitalei noastre. S-a interesat, a insistat și a luat câteva interviuri cu care dorea să-și întregască „portretul României”.

N-a apucat, însă, să le publice din motive ce ne sunt dezvăluite de o scrisoare a lui I. Luculescu, Prim-Secretar de Presă pe lângă Legațiunea Regală a României în capitala Franței. Datată 22 mai 1933, era adresată, evident, ministrului de Externe.

Merită, mi se pare, să fie cunoscută, întrucât poate și ea contribui la completarea „portretului” României de atunci:

*„Domnule Ministru,
Dl. Georges Oudard, jurnalist și scriitor francez, a fost în România între 24 februarie și 10 martie. În acest răstimp a văzut diferite personaje.*

Pe la data de 10 martie, el a fost reținut la Viena și la Praga de unde s-a întors acum o săptămână.

În conversația ce am avut cu el, dându-mi seama că întrevederile ce avusesse prezentau un interes deosebit, i-am cerut o copie după notele ce a luat și mă grăbesc să vă trimit chiar exemplarul primit de la dânsul.

Conversația cu Codreanu poate fi înțeleasă dacă știm că el a vrut să-l însărcineze pe Oudard cu un mesaj către Quai d'Orsay.

Ultima parte e referitoare la o pretinsă însărcinare dată de Micescu unui oarecare Emilian ca să asasineze pe Codreanu.

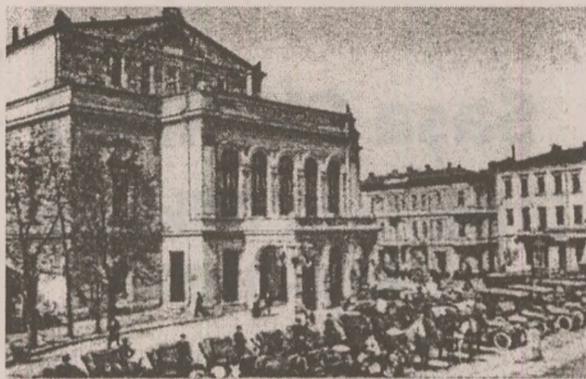
Conversația cu Maniu a avut loc în prezența lui Madgearu mai întâi, a lui Pavel Pavel pe urmă. Oudard nu s-a decis să vază pe Maniu decât după nenumăratele telefoane ale lui Madgearu.

Binevoii a primi, Domnule Ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni”.

„Mesajul” lui Codreanu nu constituie nici o surpriză. Era în nota-i obișnuită. Citez:

„Francezii și germanii se pot înțelege. Numai evreii refuză să se înțeleagă cu Germania. Revoluția comunistă a distrus democrația. Revoluția germană n-a distrus democrația.

Sovietele vor să distrugă democrația în Franța. Germanii nu. Franța o știe. Aceasta /subînțeles întreaga declarație/ e pentru dumneavoastră și pentru ministrul căruia vă cer să i-o repetați. Linia onoarei mele mă împiedică să combat

Teatrul Național, 1910.

Franța. Alianța mea cu Germania și Italia pe această bază se va întemeia.”

Interviul cu Maniu a fost mult mai interesant, deși mult mai șocant, desigur, pentru oficialități, cunoscută fiind adversitatea dintre Carol al II-lea și conducătorul Partidului Național Țărănesc.

Citez din nou:

„Maniu – Tătărescu e un dușman al Franței și trezorierul camarilei.

Eu – Nu pot să repet o asemenea afirmație.

Maniu – O puteți pune, însă, în gura mea.

Eu – Vă repet, nu pot. Dar ce înțelegeți prin trezorierul camarilei?

Maniu – Tătărescu e omul de afaceri al Regelui. V-am spus că am informații despre influențele oculte ce se exercită în jurul Regelui. Regele e principalul acționar al tuturor marilor afaceri ce tratează cu Statul. Acțiunile lor nu l-au costat nimic. I-au fost dăruite. Doamna Lupescu e întreținută de camarilă, dar fiind că regele e foarte zgârcit și adună câți bani poate. Doamna Lupescu e în fruntea camarilei.

Eu – Dar din cine-i alcătuită camarila?

Maniu – Oricine v-o poate spune. Ce doresc eu să vă spun e că nimic nu se poate face în România fără sprijinul acestei doamne. Acum câțiva ani i-am fost prezentat la niște inși. M-am inclinat și am schimbat câteva cuvinte. M-a invitat la dans, dar nu m-am dus niciodată. Puteți s-o spuneți”.

Et le reste a l'avenant... cum ar fi spus, poate Georges Oudard care a înțeles, se pare, rațiunile ce l-au călăuzit pe atașatul de presă să-i retrimită interviurile la București.

Cartea lui *Portrait de la Roumanie*, a apărut după doi ani, în bune condiții, într-una din cele mai cunoscute edituri pariziene, Plon, în colecția „L'Europe vivante”. Iar după alți doi ani, mai exact la 18 ianuarie 1937, asociația *Les jeunes lettres internationales* – cu sediul în Boulevard Montparnasse 132 – invita Legația română la conferința pe care urma s-o țină Oudard despre „La Roumanie Nouvelle”, impresii consemnate – cum mai preciza invitația – „în remarcabila-i carte”.

Cum am mai spus, pe vremea aceea la Paris – și nu numai acolo – se scria mult despre România și când astern aceste rânduri am în față un vraf de astfel de cărți. Răsfoindu-le m-am întregat cum se ajungea în urmă cu 70 de ani de pe malurile Senei pe acelea ale Dâmboviței? Spre norocul nostru, tot ele m-au lămurit. Dar nu printr-o carte de impresii sau comentarii pertinente, ci printr-un

exemplar din celebrele „Guides bleus” publicate de editura Hachette. Și, din întâmplare, chiar unul din anul 1933, când ne-a vizitat Georges Oudard. La drept vorbind, ghidul e intitulat: *Roumanie, Bulgarie, Turquie* și este un îndreptar pentru călătoriile spre toate cele trei destinații.

Pe noi ne interesează, însă, doar prima, iar din prefață aflăm că secțiunea despre România a fost redactată de Paul Henry, doctor în litere, care a petrecut mai mulți ani în țara noastră, făcând studii de geografie și arheologie.

Ce spunea, dar, Paul Henry?

Mai întâi că de la Paris la București călătorul avea la dispoziție trei trasee de cale ferată, deservite de mari trenuri rapide: Orient-Expres, Arlberg – Orient-Expres și Simplon – Orient-Expres. Primele două treceau prin Viena și Budapesta. De la Viena, călătorul putea, de altfel, alege între patru trasee: trei prin Budapesta și unul prin Cehoslovacia și Polonia. Prin Budapesta și Belgrad se călătorea pe malul Dunării.

Dacă cititorul dorește și alte amănunte, tot grație lui Paul Henry, suntem oricând în măsură să le aflăm.

Orient-Expresul pleca, de pildă, din Paris – Gare de l'Est, o lua spre Châlons-sur-Marne, străbătea – succesiv – câmpiile de pe malurile râurilor Meuse, Moselle și Meurthe, trecea prin Nancy, străbătea un tunel pe sub Vosgi și oprea la Strassbourg, unde călătorii erau așteptați de un bufet copios. De acolo, prin Ulm, München, se ajungea la Salzburg, Linz și, în fine, Viena. De unde puteau adopta traseul care-i ispăsea mai tare.

Călătorii mai grăbiți puteau alege și calea aerului. Compania franco-română *Cidna* le stătea la dispoziție zilnic (în afară de duminică). Zborul nu dura mai mult... decât o zi, cu escale la Strassbourg, Nürnberg, Praga, Viena, Budapesta și aterizarea la Băneasa.

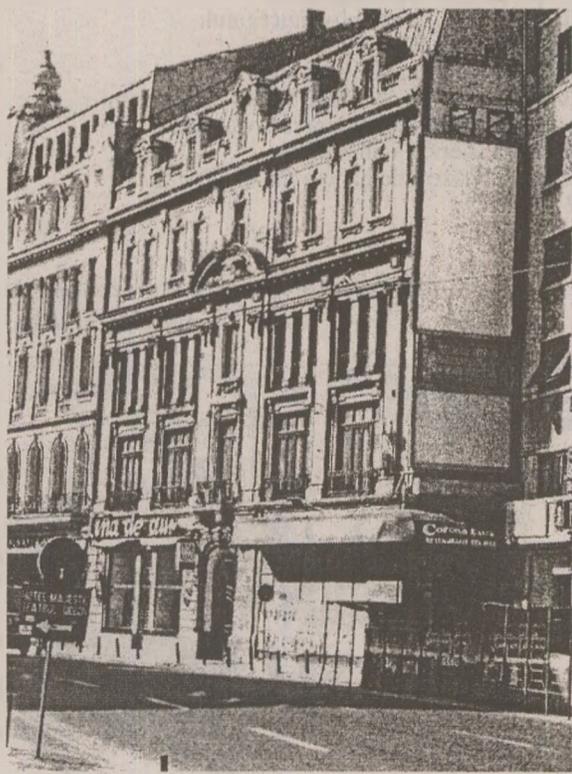
Iar cei doritori să străbată distanța cu automobilul – circa 2400 de kilometri – n-aveau nevoie de mai mult de trei zile.

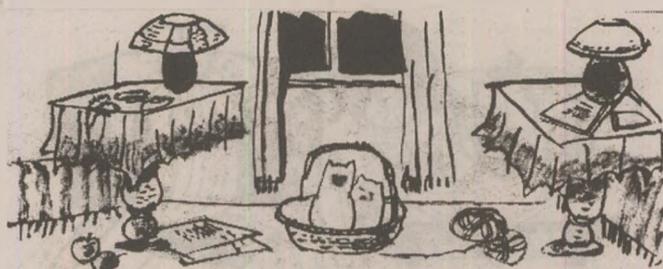
În capitala noastră – mai precizează ghidul – aveau doar greutatea de a alege între mulțimea de hoteluri de prim rang ca: *Athénée Palace, Boulevard, Capșa, Continental, Esplanade, Excelsior, Grand-Hotel, Majestic, Paris, Splendid, Stănescu* sau *Union*. Iar cei cu pretenții mai modeste, hotelurile: *Mama* (str. Buzzești), *Royal-Palace* (str. Sărindar) sau *Împăratul Traian* (lângă gară).

Dar câte alte atracții nu-i așteptau pe călătorii străini în București, oraș cu 600.000 de locuitori: restaurante de lux sau braserii, cofetării, teatre, cinematografe, baruri, însă, și muzee, librării și... băi publice.

Cum erau atâtea alte lucruri vrednice de văzut și cunoscut în Bucureștiul de odinioară, promis să revin.

Dumitru HÎNCU

m e r i d i a n e

Poet și prozator. S-a născut la Odessa. A învățat într-un gimnaziu din Petersburg, din care este exmatriculat pentru reștanțe. A fost vameș. Primele versuri le publică în 1904, la Jitomir. Peste un an revine la Petersburg, colaborând la revistele „Spectatorul”, „Ciocanul”, „Măști” ș. a. Pentru prima oară semnează cu pseudonimul Sașa Ciornâi satira politică „Fleacuri”, care îl face celebru și duce la închiderea revistei „Spectatorul”. Prima sa carte, „Motive diverse”, este interzisă de cenzură. În 1906-1907 se află în Germania, frecventează cursuri universitare la Heidelberg. revenind la Petersburg, colaborează (1908-1911) la revista „Satiricon”, cunoscând o notorietate panrusă. Scrie câteva cărți pentru copii, printre care „Tuc-tuc” (1913) și „Alfabetul viu” (1914). Traduce. După revoluția bolșevică se refugiază la Vilnius, apoi emigrează în Germania, unde și publică volumul „Sete” (1923). În ultimii ani de viață se dedică prozei – „Povestiri neserioase” (1928), „Povestiri soldățești” (postum, 1933). Moare în localitatea franceză Lavanda. A fost un scriitor în afara grupărilor și curentelor literare, însă o parte a creației sale (inclusiv mostrele din prezenta selecție) este de un suflu *sur generis* modern, afin avangardiștilor ruși redevabili (V. Hlebnikov, A. Krucionâh, D. Burluk...).

În așteptarea trenului de noapte

Blondul neamț
Bea bere blondă.
Bea, crăpa-vei să crăpi!
Iar eu, străinul,
Stau vlăguit,
Mai livid ca degetul mezinel,
Și plictisit privesc spre vreun bec oarecare.
Am răsfoit reviste:
Portrete de prinți și principese,
Glume tâmpite,
Expoziție de mopși la Berlin...
Crâncen cuprins de căscat,
Tremur în subțirea pelerină
Pătimaș privind la ceas.
Patruzeci de minute pân-la plecare!
Îmi mușcă mustața,
Privesc pieziș spre vecinul-monstru, –
Blestematul! Dă gata o a cincea halbă!
Gâtul, grumajii săi – țevă de tun, nu alta,
Burta – ca dulapul, cu hurta...
O, o, o!
Rabdă, mai rabdă.
Chelnere, bere!
Unde mi-ar fi condeiul?
Alene,
Scriu aceste rânduri înăcrite,
Îmi netezesc obraji somnoroși
Și regret că nu-s și eu bagaj...
Treizeci de minute pân-la plecare!
Totmai treizeci de minute...
(1907, gara din Weimar)

Desene de Bruno Schulz

Sașa CIORNÂI (Aleksandr Glikberg) (1880 – 1932)

Sankt-Petersburg

Fulgi albi și balegă de cal
Se-amestecă-ntr-o murdără masă galbenă ce se încinge...
Putredă, acră, searbădă, iute miazmă...
Automobilul și-un convoi de armament.
Spre cer, vaporii, destrămându-se, devin surii...
La capătul străzii – un foc ruginiu...
Ca și cum plutind, trece un bețivan otrăvit,
Și, adresându-i lumii un blestem injurios,
Dispare, clatinându-se, – bizar nimic, borfaș.
De sus se scurg oarece necurătenii...
Prin ușile afumatelor bodegi pentru birjari
Erupe-n tulburi snopi
Aburul livid, îmbibat cu iz de lână și borș...
Auzi fîpetele aburiților satiri răgușiți?
Lumea petrece... Trec, împleticindu-se, un cinovnic și
un popă,

O damă pieptoasă ciripește cu niște filfizoni,
Urlă vizitii călări pe negri cai elefantini;
Șfichiuiuște bicul și anostul cuvânt rusesc piperat!
La o cotitură bruscă au bătut potcoave
În frunțile dezgolitelor pietre –
Și iar se lasă liniștea.
În depărtare se-arată fugitiv tramvaiul cu ochi pestriți,
Singurătatea plicticoșilor pași... „A-ju-tor!”
Tot mai negru și mai strâmb se-ndepărtează zidul.
Ziua moartă se dizolvă-n ceața înserării...
Dangăt de vecernie.
Bea până la fund!
(1910)

* * *

Iubirea trebuie să fie fericită –
Acesta e dreptul iubirii.
Iubirea frumoasă trebuie să fie – aceasta-i înțelepciunea
iubirii.

Dar unde ai văzut atare iubire?
La domnii furieri din marele stat major?
Pe estradă, unde tenorul bărbierit la sânge,
Ducându-și mânușa la plastron,
Bate-zbate dulcea frișcă dintr-un amestec
De iubire, privighetori și lună?
În liricele versuri ale poezilor,
În care iubirea rimează cu fericirea
Și mai totdeauna înfometată e?

La picioarele Minunatei Iubiri
Depun această umilă coroană de pelin
Pe care l-am cules din pustiile sale grădini...
(1913)

* * *

Dacă vara e să rătăcești prin pădure,
Să ascuți fluieratul cine știe căror păsări,
Să te apleci peste stătuta apă înverzită,
Să respiri proaspăt-acuta umezeală și iute miros de
rășină
Și să privești fără un gând anume spre culmea unde
Vântul freamătă tot mai domolit, – atunci
Totul este clar și destul de simplu...

Dacă-i să lași adânc perdelele
Și să stai la masa luminată de-o pașnică lampă,
Dăruindu-te paginilor iubiților poezi

Și apoi, de buchii desprinzându-te,
Inimii cumiști să-i dai deplină libertate, – atunci
Totul este clar și sufletește...

Dacă e să ascuți, închizând ochii,
Cum în plină sală domolită
Sobru-tânguios suspină vioara
Și, încredințându-te depărtatelor chemări,
Să-ți topești suferința de fier într-o cețoasă durere, – atunci
Totul este clar și este sfânt...
(1913)

Hală

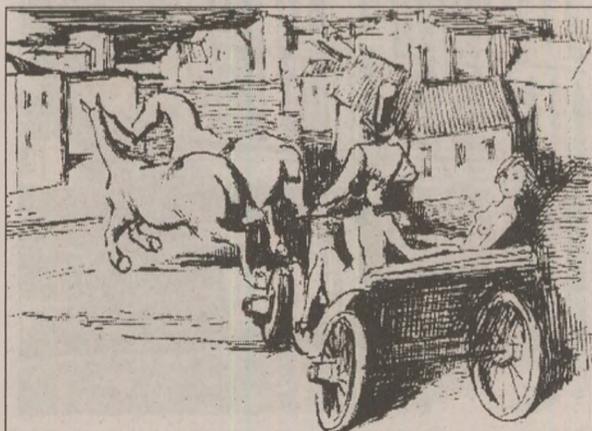
Ce răcoare-i între tarabele halei!
Miroase a petrol și piele tăbăcită
Și-nică-a rogojină umedă... În grâmezi
Prăfuite, încolăcite lanțuri negresc
Peste ruginițel fier al greuțăților...

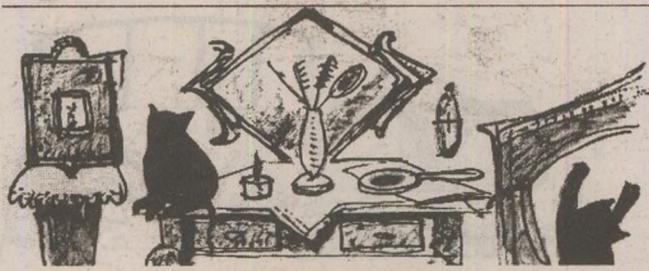
Lângă dunga grilajului de fontă
Cântărele-s de-un verde stins-mucegăit.
Porumbeii grași gem în surdina,
De prin crăpături ciugulind boabe de ovăz...
În pantă,
Împiedicându-se, coboară-împietit
O bătrână oarbă,
Iar în dugheană, sub tupilat tavan, în ungher,
La icoane candela-i ca topitul chihlimbar.
Și târgoveți cu bărbile pân-la genunchi
Cu joc de dame se mai iau, să treacă vremea.
(1913)

* * *

Pe cei ce suferă cu demnitate posomorâtă
Nu-i vedem în pețele imense. Dânsii,
Striviți de orice muncă de ocazie,
Prin mansarde se tînuiesc și tac cu-ncrâncenare.
Nu speculează, nu scriu manifeste,
N-o fac pe procurorii din loja de partid,
Și din bolnavă dragoste pentru Rusia
Nu-și fac profesie de curajoși...
Puțini ar fi?... Posibil... Dar numai dinspre ei
Se văd cele din urmă luminițe
Ale speranței noastre... Îi recunosc
La spectacole rusești lângă vitrine
Cu cărți rusești – îi recunosc
După chipul sobru, rece și distant,
După tristețile din ochii adumbriți...
În America, Egipt sau la Berlin
Ei sunt aceiași: durere și afront.
Ei sunt Rusia. Iar restul – mucegaiul:
Valută, declamații și minciună,
Dezmățată, murdară-obraznicie,
Comod simbol al celor indiferenți – „În cot mi-i”,
A bărfelor gunoiste, cumpărări-vânzări,
Rânduia isterică a plictisului
Și zece-douăzeci de bancuri cu emigranți...
(1920-1923)

Versiune românească și prezentare de
Leo BUTNARU

meridiane

Album Carver

● Interesul pentru Raymond Carver (1938-1988), considerat cel mai bun nuvelist american și a cărui scriitură minimalistă are numeroși epigoni pînă azi, a făcut ca albumul cu titlul *Lumea lui Raymond Carver* să fie editat și în Franța, la Ed. La Martinière. Cartea e un omagiu alcătuit din fragmente de texte (între care și poeme, și scrisori, unele inedite) plasate alături de fotografii făcute de prietenul lui, Bob Adelman, în diversele locuri importante ale vieții scriitorului, precum și portrete ce dau modelelor statut de personaje. Albumul se încheie cu un poem din 1987, intitulat *Fragment târziu*: „Spune, ai găsit/ ceea ce voiai în această viață, în ciuda a toate?/ Da./ Și ce voiai?/ Să pot să-mi spun că sint iubit, să mă simt/ iubit pe pămînt.”

Intrarea în dicționar

● Michel Houellebecq n-a cîștigat Premiul Goncourt în 2005, dar a făcut scor egal cu rivalul său mai norocos François Weyergans (al cărui roman *Trei zile cu mama*, distins cu prestigiosul premiu în toamna anului trecut, e anunțat în catalogul aparițiilor din această vară al Editurii Polirom, în traducerea lui Dan Radu Stănescu): ambii au fost incluși în *Le Petit Robert de noms propres*. Dicționarul pus în vânzare chiar în aceste zile mai conține și alte nume noi, precum Assia Djibar, proaspăt devenită membră a Academiei Franceze, romancierul și muzicologul italian Alessandro Baricco, canadianul de origine indiană Rohinton Mistry. Spre deosebire de alți ani, nici un nume de scriitor nu a fost exclus din paginile *Micului Robert* - ediția 2006.

Trei centenare

● Actrița franceză Catherine Deneuve, admirată de o lume întreagă pentru frumusețea ei nealterată la vîrsta bunicelor, va prezida juriul celei de a 63-a ediții a Festivalului de cinema de la Veneția, ce se va desfășura între 30 august și 9 septembrie. Anul acesta manifestarea va avea o notă specială, în cadrul ei fiind sărbătorite centenarele a trei maestri ai filmului italian: regizorul Roberto Rossellini (1906-1977), scriitorul și cineastul Mario Soldati (1906-1999) și regizorul Luchino Visconti (1906-1976). Lor le vor fi consacrate seri speciale, cu proiecții și evocări ale colaboratorilor, iar cinematicele italiene vor programa cicluri cu filmele lor.

Inconștientul lui Lacan de vânzare

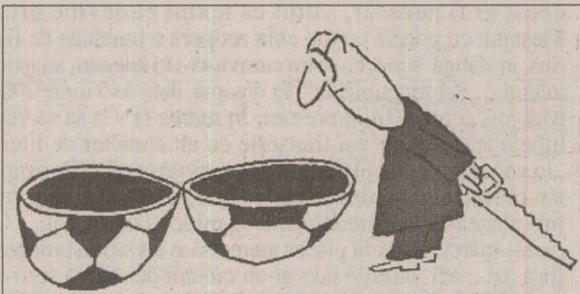
● Geniu pentru unii, impostor pentru alții, subiect inepuizabil de gloze și comentarii (1,88 milioane pe Net!), Jacques Lacan (1901-1981) continuă să aibă „fani” și la un sfert de secol de la moarte. Dovadă, faptul că un lot masiv de manuscrise și desene ale celui care a apropiat teoriile freudiene de lingvistică și structuralism au fost scoase la licitație, la L'Hôtel Dassault, ansamblul fiind estimat la circa 450.000 de euro. Mai ales desenele au stîrmit un mare interes printre lacanieni, dispuși să le interpreteze ca o relevare a inconștientului maestrului.

Paris-Cinéma

● Cu 372 de sali de cinema (dintre care 89 pentru cinefili, clasate la categoria „Art et Essai”), cu 500 de filme pe afiș în fiecare săptămînă și peste 30 de milioane de bilete vindute pe an, Parisul e un loc emblematic pentru a 7-a artă. E drept că Primăria susține financiar funcționarea acestei rețele, ceea ce permite o programare pe gustul tuturor categoriilor de public: noutăți de ultimă oră, reluări, filme pentru copii, documentare. În parteneriat cu Ministerul Culturii și cel al Învățămîntului, Primăria s-a angajat și în educația cinematografică a tinerei generații, propunind copiilor, în cadru școlar, filme de bună calitate din istoria cinematografului, care apoi sînt discutate în clasă.

Special CM

● Fiindcă fotbalul este mai mult decît un sport – o mitologie, o planetă, o lume, Campionatul Mondial a fost însoțit în Franța de un val de apariții editoriale în temă, edituri serioase pregătind din timp volume cît mai atrăgătoare pentru milioanele de pasionați ai jocului cu balonul rotund, pentru a le lansa în timpul mării înfruntări. Astfel, la Mercure de France, Stéphane Beaumont a publicat o antologie de texte despre fotbal ale unor mari scriitori din sec. XX, de la Montherlant și Giraudoux la Albert Camus și Umberto Eco, sub titlul *Gustul fotbalului*, demonstrînd că jocul cu picioarele are rezonanță în spirit. La polul opus se situează volumul semnat de Jean-Marie Brohm și Marc Perelman în Ed. Folio Actuel, *Fotbalul, o ciumă emoțională*, în care se denunță excesele și derivatele unui sport după chipul și asemănarea societății contemporane – naționaliste, inegalitare, violente, ducînd la “narcotizarea conștiințelor”. Jurnalistul Dominique Paganelli a ales să povestească, sub titlul *Liber arbitru. Întîmplări cinstite și necinstite din fotbalul mondial* (Ed. Actes Sud), unsprezece episoade fotbalistice legate de istoria secolului trecut, între care rezistența jucătorilor austrieci în fața celor germani în 1941 sau presupusa dramă a portarului nostru Helmuth

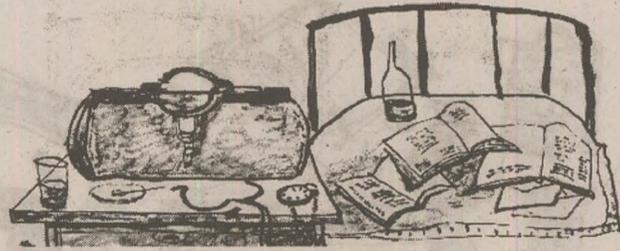
Duckadam, căruia Nicu Ceaușescu i-ar fi rănit minile pentru a-l scoate din joc. De fapt, tema din *Liberul arbitru* e modul cum s-au jucat dictatorii planetei cu acest sport. Foarte nostimă e *Cärticica verde. Antologie a cuvîntului fotbalistic* (Ed. du Panama) în care au fost compilate 400 de citate din declarațiile jucătorilor, antrenorilor, fanilor și din comentariile ziariștilor sportivi – o abundență de ineptii, butade, absurdități pompoase, mostre de umor involuntar (și la noi se poate face oricînd o asemenea compilație de tot rîsul). În sfîrșit, din lunga bibliografie prilejuită de Cupa Mondială, numărul de vară al revistei “Magazine littéraire” mai semnalează un *Dicționar pasionat de fotbal* alcătuit de Frank Evrard la Ed. PUF, încă o antologie cu texte de mari scriitori, *Pene și crampoane* (Ed. La Table Ronde) și un număr special, de 212 pagini, al revistei “Inculțe” în care, înainte finalei, mai mulți comentatori sportivi prevedeau victoria Italiei în fața Franței, după prelungiri.

Steaua lui Mastroianni

● În decembrie 1996, murea la 73 de ani Marcello Mastroianni, după ce încheiase lucrul la un ultim film intitulat *Trei vieți și o singură moarte*. Ultimul din cele *178 de filme* în care jucase! Pentru a-l comemora pe acest actor supradotat, o frumoasă carte-album, intitulată *Marcello!*, coordonată de Giovanna Bertelli, trece în revistă prin intermediul fotografiilor lui Tazio Secchiaroli și al textelor lui Tullio Kezich cariera lui ieșită din comun, care se suprapune pe întreaga lui existență. Fiu și nepot de tîmplari de mobilă stil, de la care a deprins răbdarea, atenția concentrată și minuția, cel ce avea să devină întruchiparea seducătorului roman a făcut din copilărie figură în filme, grație unei vecine care lucra la studiouri. În timpul războiului, a încercat să devină ziarist, a desenat apoi hărți militare și, pentru a scăpa de incorporare, a fugit la Veneția, unde a stat ascuns un an într-un pod. După Eliberare, a încercat să-și cîștige existența făcînd contabilitate („cea mai proastă perioadă din viața mea: toate cifrele alea mă înnebuneau”), dar steaua lui norocoasă l-a făcut să întâlnească, pe scena unui teatru de amatori, o necunoscută la

vremea aceea, pe nume Giulietta Masina. Prin ea, i-a cunoscut pe Fellini și Visconti, pe De Sica (la început, acesta l-a sfătuit să abandoneze meseria de actor – „prea nesigură” – și să-și reia studiile în vederea unei profesii „serioase”). Pașionat de actorie, Mastroianni a avut însă încredere în steaua lui și aceasta l-a condus către toți giganzii cinematografului italian, în epocă – cel mai bun din lume. Timp de aproape o jumătate de secol, a jucat în cîte patru filme pe an, a întîlnit cele mai frumoase femei din lume – Claudia Cardinale, Monica Vitti, Faye Dunaway, Raquel Welch, Catherine Deneuve, Sofia Loren, Anita Ekberg, Vima Lisi, Sandra Millo ș.a. – iar filmografia lui cuprinde un număr impresionant de capodopere, între care *La dolce vita* de Fellini (1960), *Opt și jumătate* (1962), *Căsătorie în stil italian* al lui De Sica (1964), *O zi specială* al lui Scola (1977), *Ochi negri* de Mihalkov (1987), *Prêt-a-porter* de Robert Altman. Seducătorul cu privire melancolică a refuzat cu energie eticheta de „latin lover” și a rămas căsătorit toată viața cu prietena lui din copilărie, Flora Carabella. Era un star fără excentricități și mofturi, cu o uimitoare putere de muncă și care, de îndată ce își punea costumul rolului – preot, gangster, poștaş sau tiran – se metamorfoza complet în personajul întruchipat. Întrebat cum reușește asta, el rezumă cu simplitate: „Îmi spun textul și ascult indicațiile regizorului, asta e totul”. François Forestier povestește într-un număr recent din „Le Nouvel Observateur” că, unui ziarist care voia să afle de la el cît de dificil e să fii o vedetă atît de solicitată, Mastroianni i-a răspuns surîzînd decontractat: „Care e dificultatea? Vin să te ia cu mașina dimineața de la un hotel bun, te întrebă cum ai dormit, dacă ai fost la toaletă, te instalează într-un fotoliu, te servesc cu o cafeluță, îți spui replicile pentru scenele din acea zi, te sui din nou în mașină și revii la hotelul tău cel bun. Asta e meseria”. În imagine, Marcello Mastroianni împreună cu Federico Fellini în timpul filmărilor pentru *La dolce vita*.

L i t e r a t u r ă

nchis în carapacea de oțel a provinciei – una exterioară, cumplită, vizibilă, alta interioară, ascunsă și cu atât mai perversă – scot arar capul între cei ce-mi seamănă. Cât mă iubesc, rămâne să stabilească alții (Pythia cel mai sigur!). Dar nu asta e chestiunea. Mai ales în vara asta atât de fierbinte încât pentru trup este un calvar (creierul, nici el nu se simte prea bine!). Faptul că m-ați onorat cu atenția Dvs. merită din partea mea măcar câte un scurt semn(al). Dorindu-vă o vacanță plăcută, inspirație și răbdare (chiar mă miră câteodată tonul atât de blând – ba chiar subsumat, încurajator – cu care îi tratați pe unii din corespondenții Dvs. care, alminteri, ar avea loc doar la „și ceilalți”; iertată să-mi fie aprecierea), vă salut de departe, *Marian Nicolae Tomi*, Vișeu de Sus, 6 iulie 2006.” Acesta este un tip de epistolă colegială, stimate domnule Tomi, după ce o vreme îndelungată și dvs. ați așteptat, știu, cu sufletul la gură, un răspuns, o dezlegare din partea **României literare**, unde ați trimis în câteva rânduri versuri și, alegând eu din ele, le-am așezat în pagină cu sentimentul că sufletul nici unui om care scrie versuri nu trebuie evitat, amânat, acoperit, uitat. Sunteți mai tânăr decât mine, om matur însă, cu multe dureri adunate în biografie și în activitatea literară, măhniri pe care vi le înțeleg, și încerc să vă arăt o solidaritate civilă. Trebuie să știți că nu sunteți nici primul și cu siguranță nici ultimul care se uimește că această disponibilitate de a înțelege pe toată lumea care-mi scrie ar fi exagerată și poate neproductivă. Aveți și nu aveți dreptate să arătați locul pe care-l merită unii și alții în acest spațiu destinat tuturor. Nu toți cei care mi se adresează pentru un „verdict”, de la adolescenții răsfațați și în proaste relații cu gramatica, până la persoane în pragul pensionării care au trăit o viață întreagă în teroarea unui program și în condițiile unei slujbe mai mult sau mai puțin plăcute, pentru pâinea cea de toate zilele, vor să recupereze ceva din sufletul lor ciopârțit, și scriu, poate după ureche, poate demodat, poate fără suficientă cultură poetică de care unii nici nu se prea sinchiesc, scriu și se simt fericiți și îndulciți în ei înșiși. Când adună preț de-un caiet dictando, se simt deodată parcă sufocați în cercul lor, și încep să viseze, e dreptul lor, la un volum, la o plachetă, la ceva care să-i scoată în aerul tare și toxic al lumii, al gloriei, de ce nu? Numai că amărăciunea intervine abia de-aici încolo, trimit prin poștă scrisori și manuscrise, așteaptă un răspuns „cinstit”, neapărat „cinstit” privitor la valoarea textelor pe care le-au scris cu atâta emoție. Toată lumea îi ignoră, și pe adolescentii neînvețați, și pe vârstnicii nepreveniți. Tinerii au timp să aștepte, au tot timpul să se și infurie chiar, să persevereze trimițând ani de zile la tot felul de publicații, care nu-i bagă în seamă și nu se preocupă de efectul ignorării inocentilor. E și destul de greu.

Constanța Buzea

POST-RESTANT

se pierde și un timp „prețios” chipurile, să le explici, de sute și de mii de ori, fiecărui în parte, pe limba lui, cum stau lucrurile în meseria asta a noastră, care nu este, cum bine știți, doar meserie, ceva care se învață dacă te străduiești puțin. Voi transcrie aici încă o scrisoare, doar câteva rânduri, și poemul masiv agramat, probabil primul ieșit de sub condeiul unei eleve din Foșcani, al cărei nume îl trec sub tăcere, și care îl grafiază curent pe *n* cu mai multe bucle decât ar fi necesar, astfel că textul ei devine hilar. Mesajul, cu poezie cu tot, abia acoperă o jumătate de filă. Sus, în stânga, scrie, ca să nu cumva să-i înțelegem anapoda intenția: „Pentru publicat.” În dreapta, data de 5 iunie 2006. Mai jos, centrat, titlul poeziei, *În marea ta*. Ca să se vadă hibeale textului, le voi transcrie cu alt caracter de literă: „În valurile tale îmi plăcea să mă joc ca un copil.../ Pe nisipul tău obișnuiam să construiesc castele./ Iar din scoicile tale îmi plăcea să fac medalioane să mi le atârnam la gât.../ Cu razele soarelui tău îmi plăcea mereu să te las să mă bronzezi/ Însă azi... azi valurile tale m-au ciocnit de stâncă și m-au rănit/ Nisipul tău nu mai forma castele azi... – mă înțepa -/ Scoicile tale se spargeau și cădeau pe firul vieții/ Iar razele soarelui tău m-au ars / îmi provocau durere -/ Azi, însă mă bronzează razele lunii albe,/ Stelele îmi țin de urât și joacă cu mine/ Iar vântul... îmi aduce departe amintirea... azi nu mai ești... a rămas doar marea ta;”; iată acum și scrisoarea care însoțește acest poem în atâtea feluri suferind, și care, culmea, nu se sfârșește corect cu un modest punct ci cu punct și virgulă, autoarea fiind singura în stare să ne explice de ce a procedat astfel. Ea spune în final următoarele: „Doresc să nu lăsați să treacă neobservată această scrisoare sunt o adolescentă de șaisprezece ani... vă rog să mă anunțați în ce număr o să apară pe mail (cutare) sau la adresa (cutare)”.

Este de remarcat punctuația aiuristică, lângă pretențiile nevinovat arogante pe care le are și cu care ne tratează cam de sus pilotându-ne îndeaproape spre raiul intereselor sale. Dacă nu citești cu mare atenție poemul, ai putea crede că adolescenta încearcă un dialog cu marea, cu marea cuiva. Am dedus însă că marea, și plaja, și valurile mării, și nisipul, și scoicile, sunt de fapt în proprietatea unui băiat, care o lasă o vreme pe autoarea noastră să se bucure de toate. Dar el se retrage din peisaj, o părăsește, și-atunci bucuria se schimbă în supliciu („azi nu mai ești... a rămas doar marea ta;”). Să nu ne amăgim că adolescenta ne-a trimis textul cu alt scop decât acela, meschin, de a-l publica în revistă și a-și salva în acest fel amorul suav cu enigmaticul proprietar al mării, al valurilor, al nisipului, al scoicilor, chiar și al soarelui veșnic și al vântului cel întâmplător. Marea aceasta devine solidară cu tânărul, și când el îi întoarce poetei noastre spatele, valurile își arată ostilitatea instantaneu, *ciocnind-o* de stâncă și *provocându-i durere*. Așa că vedeți, dragă domnule Tomi, dacă fătuca asta sensibilă va mai comite texte, dar să sperăm că mai puțin, sau deloc presărate cu greșeli, și dacă versurile ei inimoase se vor ridica măcar la nivelul aceuia din care aflăm că și la razele lunii te poți bronză, eu nu voi avea dreptul s-o ignor, să-i trec cu vederea, ca acum, numele și să nu-i fac serviciul de-a o încuraja să persevereze. Vă voi mai arăta, domnule Tomi, ca să aveți mai multă înțelegere pentru poezii de toată mâna care mi se adresează cu candoare de cele mai multe dați, își pun sufletul și disperarea în epistolele lor și uneori, la limită fiind, îmi fac mărturisiri cu valoare aproape testamentară. Iată, în finalul acestui *post-restant*, care este, în nădejdea mea, nu doar o clasică *poștă a redacției* care descoperă talente promițătoare, ci un loc ceva mai larg și mai cald, unde convorbim cu idealuri, dar și fără idealuri, un alt tip de epistolă: „De la Paști mă simt într-o ciudată *detenență psihiatrică*. Nu știu dacă voi scăpa cu viață din acest coșmar. Am un ciudat presentiment al morții. Sunt aproape convins că nu mai pot scăpa cu viață. Mă feresc de-o boală și dau peste alta. N-am mai citit o revistă și un ziar de nici nu mai știu când. Sunt aproape convins că voi muri. Am trimis, și dacă voi mai avea puteri, voi mai trimite scrisori. Dacă au ceva valoare, aceste (versuri, n.m.) să fie publicate după moartea mea. Cineva îmi spune că mulți poeți au văzut „lumea ideilor” și au înnebunit. Eu nu știu ce să mai cred”. Nu vă ia, dragă domnule Tomi, cu frig? Și cu neputința de a reacționa altfel decât trimițându-i nefericitului, măcar un cuvânt bun, de încurajare, aici, la *Post-restant*, chiar dacă poetul respectiv, autorul unei cărți îngrijite și bine prezentate mărturisese că în ultima vreme n-a mai deschis o revistă, nici un ziar? (*Marian Nicolae Tomi*, Vișeu de Sus) ■

voci din public

„Mândra glăsuire”

Ne propunem, în rândurile de mai jos, să dezvoltăm o idee percepută și comentată de foarte mulți, în registre extrem de diferite, de la academiile de teatru și muzică, la cei ce văd în scâncetul copilului din leagăn un semn al vitalității.

Nu vrem să facem vocalize, nici exerciții de dicție, ci doar să consemnăm aici, atât cât ne pricepem, cum înregistrăm noi, oamenii obișnuiți, sofisticatele dialoguri, confruntări, opinii ale clasei noastre politice. Firește, percepția auditivă și vizuală o avem de mult, de când, copiii fiind, vedeam și ascultam pe malul bălții fie un broscoi, fie măcăiul rațelor și al găștelor ori cântecul prevestitor al unui cuc, adică „mândra glăsuire” a viețuitoarelor din jurul nostru. Dar oare se poate face vreă legătură între cântecul cucului, al gugustiucului ori al altor pasări și *glăsurile* unor oameni politici de la noi? Dacă avem în vedere varietatea și multitudinea a ceea ce auzim pe toate canalele, în tonalitățile și în limbajul cel mai plin de culoare și parfum, am spune că da. Nici sunetele pădurii și ale bălții nu sunt ușor inteligibile, nici întotdeauna logice așa că asemănarea este perfectă. Mai mult, dacă un broscoi, să zicem, își cântă aria într-o baltă de la marginea satului, după ce a câștigat bătălia pentru stăpânirea provizorie a locului, iar un rățoi îl deranjează cu măcăiul lui insistent, broscoiul nu numai că își arată supărarea privind insistent cu ochii lui bulbucăți, dar îl și apostrofează, strigându-i: „Ciocu’

mic! Ciocu’ mic!”

Unde am auzit această expresie? Cine de la cine a împrumutat-o? Vă las să ghiciți... Noi ne vom continua gândul încercând să descoperim alte parfumuri și culori ale glăsurilor, care avansează zilnic spre noi cu prea multă insistență și nu întotdeauna plăcut mirositoare. Persistă dorința de a ne convinge, fie pro, fie contra, deși subțirimea gândului e ușor sesizabilă. De aici apar în prim plan culorile, ba vânturoase și prevestitoare de rele, ba în spectrul cromatic al curcubeului ieșit după ploaie. Ca și la marginea bălții, nu lipsesc infruntările, altfel utile dacă s-ar lega de ceea ce vrem toți, însă la prea mulți oameni politici de la noi „mărirea deșartă și iubirea de argint”, cum ar zice un cronicar, sunt la mare căutare. A devenit o practică păguboasă ca de la un primar oarecare sau consilier comunal și până la un deputat, senator ori ministru, aceștia nu numai că vor să fie ascultați și să aibă ultimul cuvânt, dar să se și pricosească, dacă tot au ajuns acolo. Așa că nu avem acum atât o clasă politică, ci una a procopsiților. De aici necazurile și prăpastia ce se naște între *glăsuitori* și cei ce ascultă. Este de dată recentă acea propoziție, rostită dintr-un balcon celebru, cu o voce răgușită și speriată, prevestitoare de moarte, în fața unei mulțimi dezlănțuite și revoltate, care nu mai voia să asculte. „Stați la locurile voastre, tovarăși!”, striga impacientat prea cunoscutul personaj, iar cei din piață se involburau ca niște plopi înaintea furtunii.

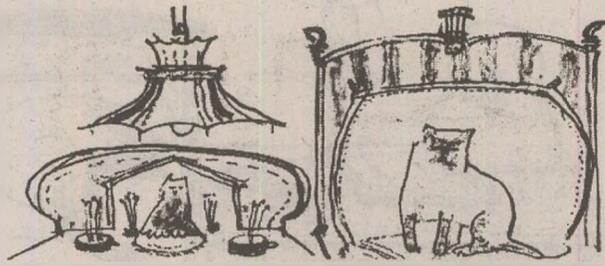
Asemenea momente grăitorii de prim plan de azi n-ar trebui numai să le evoc și să-și caute un loc în rândul plopilor, ci să le și înțeleagă și să ia aminte. Dar la noi trâmbițașii și laudătorii de ieri sunt acum pe posturi inchizitoriale, iar călăreții și dulăii de curte creează partide și promovează o democrație de batracieni. Pentru ei important e să rămână în avanscenă precum cocostârcul de la marginea bălții. Și

pentru că am folosit des noțiunea de baltă, trebuie să recunoaștem că vorba veche, după care „are balta pește”, la noi nu se mai potrivește din simplul motiv că un director-gâscan, împreună cu trei gugustiuci și un curcan venit de la centru i-au mâncat coliva, falimentând-o. Ba, mai mult, gâscanul-patron acum e în stare să folosească arma împotriva unuia care vrea să-și mai vadă chipul în luciul apei. În zilele din jur și-au tras obloanele ca să nu se audă, iar pe ulițele satului se fluieră nu numai a pagubă, în timp ce la un post de televiziune exponenții ai unor viziuni politice diferite, față în față, „lătră în dușmănie”, ca și cum ar fi dos în dos, degajând mirosurile aferente.

Culorile și parfumurile glăsurii nu reflectă numai temperamente și practici contemporane, ci au rădăcini străvechi făcându-l pe Democrit să afirme: „Mulți dintre cei ce fac faptele cele mai rușinoase, se ostenesc cu vorbirile cele mai frumoase.” După el, Sainte-Beuve îi nuanțează gândul, notând: „...oratorii au în mână un mare instrument de șarlatanism; ferice de ei dacă nu abuzează de acest instrument.”

Instrumentația noastră actuală pe tema glăsurii a luat forma unui compot de fructe de pădure, preparat în grabă cu poame vechi ce și-au schimbat culoarea și mirosul. Gospodarii adevărați în asemenea situații spală borcanul. Nu e cazul s-o facem și noi cât mai curând și să ne dezmeticim ieșind cât mai repede din miasele trecutului? Oare acel „preot al deșteptării noastre”, cum îl numea Mihai Eminescu pe Andrei Mureșanu, nu ne cere același lucru? E timpul, cred, nu numai să-l cântăm și, eventual, să-l plasăm, dacă mai are loc, printre „mari români”, ci și să-i urăm îndemnul profetic.

Valentin OLTEANU

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Liste
cu presupuși

D e vreo două luni se vorbește prin lumea presei despre câțiva ziaristi și câțiva oameni de cultură că ar fi fost informatori ai fostei Securități. Zvonul circulă pe principiul martorului absent, dar indubitabil: „Mi-a spus cineva de absolută încredere că...” CNSAS, care ar trebui să știe dacă așa stau lucrurile, tace mlc. În schimb, istoricul Stejărel Olaru a declarat recent într-o emisiune tv că a descoperit în arhivele sus-numitei instituții dovezi clare asupra colaborării cu Securitatea, ca informatori, a trei ziaristi. Istoricul n-a dat nume. Declarația sa a venit după ce în ziarul „Ziua” a apărut o listă de vreo 200 de verificabili la CNSAS, propusă de Civic Media, în numele căreia semnează Victor Roncea. Pentru a spori suspansul istoricul a precizat – dacă pot „pune așa – că unul dintre ziaristii descoperiți de el nu se află pe lista apărută în „Ziua”.

Dacă Stejărel Olaru are dovezi clare despre trei ziaristi că au făcut poliție politică sau că au fost informatori cu contract, normal ar fi să le spună numele. Fiindcă prin afirmațiile de genul: „Unul dintre ziaristii descoperiți de mine nu se află pe lista apărută în „Ziua”” se întinde o ceață și mai mare decât aceea pe care o produce lista din „Ziua”. Nu contest bunele intenții ale celor care au alcătuit-o, am însă mari rețineri asupra felului în care a fost ea alcătuită. Dacă se voia o listă exhaustivă, cu cetudine nu e, iar dacă s-a vrut o listă exponențială, ceea ce e mai probabil, și voi spune imediat de ce, prezența anumitor nume acolo o fac, după părerea mea, ridicolă. Ce caută acolo Monica Lovinescu și Virgil Ierunca? Alcătuirii listei ar trebui să știe că Monica Lovinescu a fost bătută cu sălbăticie din ordinul Securității și se află pe listele de urmărit ai Serviciilor Secrete românești care au încercat felurite forme de șantaj asupra ei. Mama Monicăi Lovinescu a murit în închisorile comuniste pentru că a refuzat să trimită scrisori de șantaj moral fiicei sale, exilate la Paris. După 1990, Monica Lovinescu a refuzat să-l întâlnească pe șeful SRI, Virgil Măgureanu, din cauză că era convinsă că „profesorul” nu diferea de reprezentanții fostei Securități. Or, pentru cine mai cunoștea asemenea lucruri, să pui pe o asemenea listă numele Monicăi Lovinescu și al lui Virgil Ierunca e fie o dovadă de țimpenie jurnalistică, fie o provocare, fie, mai probabil, un simptom că lista a fost alcătuită mecanic, pe principiul *copy and paste*.

Se mai găsec pe această listă și nume de ziaristi care n-au împlinit 30 de ani și care n-ar fi putut deveni informatori ai Securității decât dacă ar fi fost racolați de la 12, 13 ani. Chiar dacă există dovezi că s-a încercat racolarea de minori și de la vârsta de nouă ani, asta nu mă face să cred că Securitatea i-a dibuit tocmai pe colegii mei de breaslă dintre minorii pe care a încercat să-i racoleze.

Dacă propui o asemenea listă, cu nume exponențiale, fiindcă altfel în ea ar fi trebuit să se regăsească mult mai mulți ziaristi și lideri de opinie, atunci această listă ar trebui să fie inatacabilă.

Pe această listă a verificabililor se află și numele mai multor foști sau actuali membri ai CNSAS: Andrei Pleșu, Horia Roman Patapievici și Mircea Dinescu. N-am nimic împotriva verificării și reverificării oricui, dar, din câte știu, acestea s-au mai făcut.

Ce rost are să ceri verificarea membrilor foști sau actuali ai CNSAS deși aceștia au mai fost verificați, dacă chiar te interesează ca CNSAS să-și facă treaba și să fie luat drept o instanță?

După părerea mea, în numele unei idei la care subscriu, lista din „Ziua” produce o ceață primejdioasă din care e posibil ca foștii colaboratori reali și primejdioși ai Securității să apară ca niște informatori printre alții, prin scoaterea în față a unor false ținte sau, după cum am aflat, a unor informatori cărora li se forțază dosarul în numele acestui scenariu.

a doua jumătate a lunii iulie. Zile toride...

Așadar, e suficient de cald pentru ca televiziunile să creadă că „privitorii” lor (vorba lui Florin Piersic...), zac semileșinați de caniculă și nu observă lacul-pehilitate în care se îmbăiază majoritatea emisiunilor zise „de vacanță”. Singur Ion Cristoiu, cu eroism și abnegație, încearcă (și nu de puține ori chiar reușește) să țină pe metereze televiziunea ANTENA 3 agitănd pancarta „Zigzag” alături de câte-un invitat... Merită urări de sănătate și felicitări. Nu neapărat pentru că duminică, 16 iulie, l-a avut ca invitat pe Adrian Năstase – Omul – care a spus la un moment, dat spre desăvârșita uimire a moderatorului:

-Voi face un muzeu de hărți vechi la Cornu...

Veste la care prietenul Haralampy, supraîncălzit de-o bårdacă de trascău, zice:

-Să vezi ce-i face domnu' Bodu lu' dom' Adrian, dacă-l prinde cu hărțile! Chiar, mă, bade: phi, Doamne!, cum de-l uitaram atăta vreme pe dom' Sebastian? Te pomenești că s-o fi autosechestrat în vreo gară după ce a pierdut procesul cu dom' Becali...

-Cori, dragă, abandonează soacră-sa ETNO Tv-ul cu flebețe sa, Nicolae Guță – iar ai băut prea mult...

-Eu? Adică, E-U!

Da, el...

Dar, trăim zile de vară toridă. Mulți telespectatori se prind frați de cruce cu codrul lăsându-i la despărțire, prin poieni, semnele civilizației, ca să priceapă și el, codrul, că ei, telespectatorii, înțeleg să-l pregătească pentru asaltul final spre... defrișare. Că, mai bine mort, îl consolează ei fratește, decât să audă la fiecare talk-show televizat nelipsita întrebare:

-Ați colaborat cu Securitatea? Ați făcut poliție politică?

Bine e că, măcar acum, în perioada estivalăăăă... Estivală?!?

Apropo: la cei mai mulți realizatori/prezentatori de emisiuni estivale televizate, datorită temperaturilor excesive, nișă în care-și ascunseseră cu grijă rezerva de cultură, inteligență nativă și eventuala spontaneitate, pare atât de încinsă încât conținutul său, prin topire, a devenit o pastă-muci-laginoasă, cu aspect indecis și duhînd groaznic a stereotipie și a sfeterisire de idei din alte veri.

-Noa, și ce?, de supără brusc Haralampy. Tu crezi că la televiziune e ca în viață: cine fură azi o idee, mâine va fura emisiunea? Mă *inervezi*...

Nu-i dau dreptate prietenului, fiindcă-i pleznește apoi sternul din cauza orgoliului, însă îmi imaginez următorul dialog la depozitul de șabloane al televiziunii „X”:

-Bye-Bye, meștere! Psssst! Auzi, n-ai cumva o matricioară, oricât de mică, de anul trecut sau de-acum șapte ani? Ai? Bravo, m-ai fericit! Cât face? Hai, că te fac o berică...

-Fără tri berici nu eliberez nici un șablon, domnu' ...!

Iar telespectatorii exultă convinși că încă sunt în anul de după alegeri când mai sperau cu deplină inconștientă să „trăiască bine”. Însăși soacra lui Haralampy, strănepoată de răzeși viteji, este indusă în eroare constatând bucuoasă:

-Iranca di mini! Io am crezut că e alt an an...

-Păi, sigur că e, mami!, se enervează Haralampy. Matale nu pricepi calendaru'?

E luna iulie și o căldură încât majoritatea demnitarilor români sunt dați în urmărire generală prin Caraibe, Malibu-ul pacifico-losangelesian, Las Vegas, Coasta de Azur, Cipru, Spania, Honolulu, Beverly Hills, Thailanda, Australia... După ce au scotocit prin chimire căutând ultimul bănuț al șmecherului de contribuabil, acum stau pitiți prin vecinătatea vreunor mangrove, se pregătesc osârdioși, cum cu mândrie îi știm, pentru ca la toamnă să asigure televiziunile cu noi, savuroase și umoristice momente de veselie națională.

-Nu e ușor nici pentru ei, zice Claustrina

cronica tv

Miroase groaznic
a stereotipie

- romanță estivală pentru televiziune -

împăciuitoare.

-Sigur că nu, doamnă!, îi răspunde Haralampy cu asprime. Te treziși și tu...

Iar vorbele lui sunt cea mai clară declarație de război.

Schimb repede pe B1 Tv, la emisiunea sa preferată: „H-L – Confidențial” (15.07), moderată de Monica Stan. Tema emisiunii, sau genericul, este „Marina se mărită cu Peter Imre”, eveniment extrem de important în istoria patriei și a relațiilor româno-maghiare, nu? Dar și pentru prietenul Haralampy care urlă entuziasmat speriindu-ne pe toți și mai ales pe soacră-sa, care mângâie micul ecran fix în dreptul zâmbetului larg al lui Nicolae Guță:

-Bravo! Uraaaaaa! Da', schizmy, îmi șoptește: cine e Marina asta?

Adică „Marina-Invitata”, care tocmai zice:

„Peter e născut în Zalău, pe lângă Satu Mare...”

-Aha!, o face prietenul pe priceputul. Înseamnă că geografiu noștri trebuie să tragă învățatură și mai des cu urechea la B1 Tv de unde pot afla că Bucureștiul e în zona Brașov, Constanța în preajma Buzăului, iar granița cu fostul Imperiu Otoman la Hârșova...

Dar e vară și iulie – deci...

Acesta este și unul dintre motivele pentru care cam toate televiziunile trag de câte-o știre de senzație până ce o flenduresc încât însuși înțeleptul Solomon ar confunda-o cu o ședință comună a Parlamentului român după ce câțiva demnitari s-au specializat la Bangkok în box thailandez. E drept că se mai produce câte-un viol ici-acolo, mai mult din plictiseală decât din cauza căldurii(i)(lor)... De-aceea, o seamă de victime, nemulțumite din mai multe puncte de vedere, abia-abia mai reclamă câte unui reporter *teve* mai zelos că s-a întâmplat într-adevăr ceva, însă nu ceea ce se așteptau ele și căăăăă... A, la poliție? Doamne-fereste!

Bine că televiziunile ne mai înviează cu câte-o știre-reportaj de mare senzație

-Vezi că ai dat în pleonasm, îmi zice Haralampy citind peste umăr ce scriu.

Bine – mersi! Revin: mă refer la „aruncătorii de prin copaci, de pe acoperișuri, de prin balcoane ș.a. ... În asemenea situații, televiziunile acreditează imediat corespondenți-reporteri la fața locului; sunt chemate autoritățile, respectiv: poliția, pompierii, un reprezentant al primăriei, altul de la electrica, o companie de militari, cel puțin un parașutist și, dacă nu e la filmat, măcar un cascador cu experiență etc. A, era să uit: neapărat trebuie să fie prezentă și o companie de vânători de munte, care se pricepe la cățarat... Și, bineînțeles, lume ca în cartierul brașovean Răcădău dintr-un reportaj *teve*... Până se află că e vorba despre un motănel...

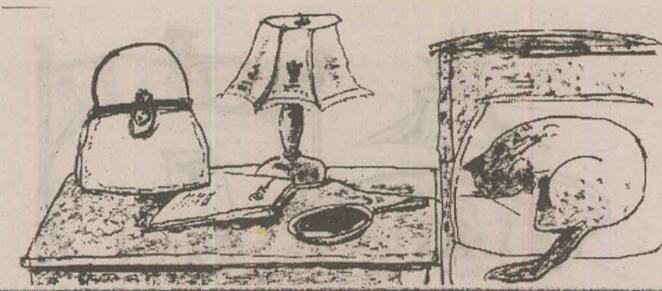
ZICERI TV ALE UNOR DEMNITARI

-Mona Muscă la Realitatea Tv (15.07): Ma doare-n cot de orice funcție... (v.și Dumitru Dragomir, tot parlamentar român: „Mă doare-n pălărie...”);

-Mircea Geoană, de ziua domniei sale: „-Dimeanță fac ceva la partid...”

Haralampy, bine abțiguit cu ambrozie de Bistrița: -Schiză-mă: n-am perceput: face ceva la partid sau pe...? Io, beat? Adică cum?

Dumitru HURUBĂ

actualitatea

Audiatur et altera pars

Cronicarul i s-a părut suspect un articol apărut în *EVENIMENTUL ZILEI* de luni 10 iulie sub semnătura lui Tiberiu Lovin și purtând titlul de scandal *Institutul-fantomă de studii orientale*. Ziaristul incrimina cîțiva cunoscuți cărturari, punîndu-i sub semnul "amatorismului și imposturii". Lui Radu Bercea, directorul Institutului de Studii Orientale "Sergiu Al.-George", i se reproșă că, deși nu are diplomă în specialitate, boicotează "încercările de promovare ale adevăraților orientaliști". Lui Andrei Cornea și altor angajați la I.S.O. – că, în paralel cu funcția de cercetători, sînt și universitari. Că vin la Institut "doar cînd au timp", că există în colectiv un "clientelism științific" (!). Singurul personaj pozitiv al articolului era o doamnă, Rodica Pop, "adevărată orientalistă" și consul onorific al Mongoliei care, în ciuda acestei "recunoașteri internaționale" și a numeroase reclamații la Comisia de Cultură din Primărie și la Curtea de Conturi, n-a reușit încă să-i ia locul lui Radu Bercea. "Investigația" lui Tiberiu Lovin (care, evident, habar n-are de bibliografia celor "demascați") s-a redus la o descindere în noul sediu, impropriu, al institutului – o poștă dezafectată – și la indignarea că, la ora prînzului, nu i-a găsit acolo decît pe director, pe Andrei Cornea și pe turcologul Renata Tatomir, iar "de muncit, nu se muncea" (ce înseamnă în capul bietului ziarist munca unui cercetător din domeniul umanistic dă exact măsura competenței lui în temă).

- Abia citind *ADEVĂRUL LITERAR & ARTISTIC* de sîmbătă 15 iulie s-a lămurit Cronicarul de unde i s-ar trage ziaristului vehemența demolatoare și a fost mulțumit că lucrurile sînt puse la punct de oameni care chiar știu ce spun. În editorialul *Institutul de Studii Orientale – la răscruce*, Marius Vasileanu, redactorul-șef al suplimentului și profesor de Istoria religiilor, recunoaște că I.S.O. are probleme majore, dar ele nu sînt chiar cele trimbițate de *Ev. Z.*: "Ceea ce stupefiază este însă atitudinea jurnalistului. Acesta acuză faptul că nu i-a găsit pe cercetători la muncă, de parcă un institut de cercetări ar fi un atelier de fabricat șaibe, la normă. Mai departe, cercetătorul, profesorul și analistul Andrei Cornea este acuzat că, pe lângă norma de la Institut, ar mai fi și profesor al Universității București... Desigur, tînărul jurnalist nu are habar despre împletirea inseparabilă dintre cercetare și învățămînt, situîndu-se pe o poziție jenantă. Dar întreg fondul problemei este zugrăvit aiurea, pînitor (prin prisma unilaterală a unei insistente reclamante)". Și alți specialiști în măsură să judece situația de la I.S.O. răspund subiectivelor acuze, pe o pagină întreagă, și ne conving că miza articolului din *Ev. Z.* e necurată.

Recapitulare necesară

Cu prilejul centenarului, *VIAȚA ROMÂNEASCĂ* publică de mai multe numere un "Documentar" (autor: Marin Diaconu) în care sunt recapitulate aspecte ale conținutului revistei din perioada postbelică: rubrici și autori, dezbateri organizate de "V. R.", polemici, "aniversări, comemorări, evocări", felul în care au fost reflectate conferințele U.S. și alte evenimente ale vieții literare din interval. În ultimul număr (1-2/2006) este publicată secvența a șaptea a "Documentarului", referitoare la perioada 1962-

trebuia să i se acorde importanța cuvenită în "Documentarul", altfel necesar, publicat de "Viața Românească". La urma urmei, e un punct de onoare al revistei studiul lui Liviu Rusu din 1963, și el merita să fie relevat la centenar.

Dialogul ideilor

IDEI ÎN DIALOG nu-și dezmente rangul aparte pe care și l-a cîștigat în rîndul revistelor noastre de cultură: o gazetă serioasă și consistentă, ale cărei dezbateri filozofice, în ciuda tonului adeseori polemic pe care îl ating, nu depășesc niciodată pragul civilizat al unor dialoguri de factură umanistă. Părerile semnatarilor sînt felurite, iar uneori convingerile lor diferă în chip radical, și poate tocmai de aceea eseurile, articolele și recenziile scrise în paginile *Ideilor în dialog* au miez și atractivitate. Din numărul din iulie 2006 am reținut cîteva reușite în această privință. Dan C. Mihăilescu, în obișnuita retrospectivă culturală a ultimei luni, ne introduce în atmosfera psihologică creată în jurul Bookfestului, o atmosferă pe care o putem caracteriza cel mai bine folosind chiar cuvintele scriitorinului: „Ce alt exemplu mai tulburător de (auto)provocare întru distrugere decît reacția postBookfest a unor editori nemulțumiți că totul a ieșit perfect?” Îi același număr, Alexander Baumgarten, în articolul „De ce suntem marginali?” nuanțează criticile pe care Gheorghe Ceaușescu le aduce în numărul 25 al *României literare* sistemului de acordare a titlurilor academice în România: „Reacția mea la articolul domnului Ceaușescu nu este critică și nu îmbrățesz poziții autohtoniste. Dimpotrivă, este o reacție de sinceră admirație la adresa criticii lansate de domnia sa. Dar cred că ea este insuficientă și întrucîtva nerealizabilă: astfel, nu lansarea pe cont propriu a cîtorva academicieni competenți ne poate aduce onorabilitatea vieții noastre universitare, ci efortul nostru comun de a crea un mediu public de competitivitate care să restrîngă eficient impostura și care să ofere cadre egale de manifestă, cercetătorilor, indiferent de mediul lor de proveniență. Un articol plin de vervă și de talent literar scrie Leo Stan, doctorand în filozofie la Facultatea de Studii religiilor din cadrul Universității McMaster din Canada. Articolul său, purtînd titlul de „Kierkegaard. A scrie pentru a fi”, este o recenzie în stil eseistic pe marginea unei recente biografii a filozofului danez: „Eseul de mai jos a fost inspirat de publicarea, cu cinci ani în urmă în limba daneză și acum un an în traducere engleză, a unei captivante biografii semnate de Joakim Garff [*Soren Kierkegaard A Biography*]. Lucrarea se distinge printr-un stil unic, mustind de ironie și umor, și printr-o salutară detașare de anvergura, niciodată negată sau denigrată, a gînditorului biografiat. „Recomandăm cititorilor acest încîntător eseu. În fine, cazul Eliade, aflat de dezbătut în ultimele luni la noi, le prilejuiește lui Gelu Sabău și Bogdan George Silion două intervenții prompte și inspirate (articolele „Lectura ideologizantă. Cazul Eliade”, respectiv „Mircea Eliade și dioptriile critice”) în legătură cu tendința tot mai vizibilă de a-l reduce pe Eliade la un portret-robot de tip ideologic sau de a-i nega pur și simplu valoarea de cărturar. Iar exemplele spicuite din *Ideii în dialog* nu ar trebui să se oprească aici. Pasionații de studii umaniste ar trebui să o citească de la un cap la altul, așa cum am făcut și noi.

Cronicar

1971. Recapitularea nu este exhaustivă, ci selectivă, bineînțeles, autorul scoțînd în evidență, prin succinte comentarii însoțitoare, ceea ce crede că a fost mai interesant în revistă în segmentul de timp cercetat. Din păcate, discernămîntul istorico-literar al autorului nu funcționează peste tot impecabil și se întîmplă să minimalizeze tocmai texte cu adevărat importante apărute în revistă. Notează, de pildă, că în mai multe numere din 1963, în *Viața Românească* s-a "discutat" (ghilimelele îi aparțin) despre Titu Maiorescu, printre cei care au făcut-o numărîndu-se Liviu Rusu și Tudor Vianu. Faptul nu a fost totuși unul oarecare și nici cei doi mari esteticieni nu s-au prefăcut doar că discută, cum sugerează neinspiratele ghilimele. Studiul din 1963 al lui Liviu Rusu, urmat, în sprijin, de cel al lui Tudor Vianu, a făcut epocă, reprezentînd nu numai "reconsiderarea" lui T. Maiorescu, dar primul semn clar al desprinderii conștiinței literare românești din chingile realismului socialist. Liberalizarea ideologică din deceniul șapte al veacului trecut, atîta cîtă a fost, a început cu această revenire inechivocă la maioreșcianism, iar faptului

Revista România Literară

Date tehnice de contact:

Revista editată de S.C Satiricon SRL
CUI: R18006758 - J40/16647/2005

Cont RON RO08BRDE445SV50236294450
BRD-SUC. DOROBANȚI

Pentru institutii bugetare
RO41TREZ7015069XXX006155
TREZORERIE SECTOR I

Pentru abonamente în străinătate:
Cont EUR : RO93BRDE445SV50236534450
BRD - SUC. DOROBANTI

DIFUZARE: Adrian Bucur tel.0747.497.950
e-mail: adrian.bucur@satiricon.ro
PUBLICITATE: Laura Rădulescu
tel.0747.497.943,
e-mail: laura.radulescu@satiricon.ro

Preț: 2 lei

Data de apariție:
în fiecare vineri a săptămîinii

Abonamente:

1 an: 94 RON
1/2 an: 48 RON
1/4 an: 26 RON

Abonamente în străinătate:

1 an: 100 EUR